प्रदेश राजपत्र

कर्णाली प्रदेश सरकारद्वारा प्रकाशित

खण्ड ६) वीरेन्द्रनगर, सुर्खेत, असोज १० गते, २०८० साल (संख्या ६

भाग-२

कर्णाली प्रदेश सरकार

सामाजिक विकास मन्त्रालयको

सूचना

कर्णाली प्रदेश स्वास्थ्य सेवा नियमावली, २०८०

कर्णाली प्रदेश स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०७८ को दफा ६० ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी कर्णाली प्रदेश सरकारले देहायका नियमहरु बनाएको छ।

परिच्छेद-१

प्रारम्भिक

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भः** (१) यी नियमहरुको नाम "कर्णाली प्रदेश स्वास्थ्य सेवा नियमावली, २०८०" रहेको छ।

(२) यो नियमावली तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ।

२. **परिभाषा**: विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस नियमावलीमा,-

(क) "अस्पताल विकास समिति" भन्नाले अस्पताललाई व्यवस्थित रुपमा सञ्चालन गर्न गठन गरिएको प्रदेश अस्पताल विकास समिति सम्झनु पर्छ र सो शब्दले जिल्ला अस्पताल विकास समिति, आयुर्वेद अस्पताल विकास समिति वा औषधालय विकास समितिलाई समेत जनाउँछ।

(ख) "ऐन" भन्नाले कर्णाली प्रदेश स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०७८ सम्झनु पर्छ।

(ग) "कोष" भन्नाले नियम १७ बमोजिम स्थापना भएको प्रदेश आकस्मिक स्वास्थ्य उपचार कोष सम्झनु पर्छ।

(घ) "निर्देशनालय" भन्नाले मन्त्रालय अन्तर्गतको स्वास्थ्य सेवा निर्देशनालय सम्झनु पर्छ।

(ङ) "बोर्ड" भन्नाले नियम ४१ बमोजिमको प्रदेश मेडिकल बोर्ड सम्झनु पर्छ।

(च) “स्वास्थ्य संस्था" भन्नाले ऐनमा उल्लेख भएका स्वास्थ्य संस्थाका अतिरिक्त स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने प्रयोगशाला सम्झनु पर्छ र सो शब्दले रेडियो इमेजिङ्ग सेन्टर, पुनर्स्थापना केन्द्र, डायलासिस केन्द्र र हस्पिस सेन्टरलाई समेत जनाउँछ।

परिच्छेद-२

स्वास्थ्य संस्था सम्बन्धी व्यवस्था

३. **पूर्वाधार विकास आशयपत्र लिन निवेदन दिनु पर्ने:** (१) स्वास्थ्य संस्था स्थापना तथा सञ्चालन गर्न इच्छुक व्यक्ति वा संस्थाले पूर्वाधार विकास आशयपत्र लिन देहाय बमोजिमका कागजातहरु संलग्न राखी अनुसूची-१ बमोजिमको ढाँचामा मन्त्रालयमा निवेदन दिनु पर्नेछ:-

(क) प्रस्तावित स्वास्थ्य संस्थाको व्यावसायिक कार्ययोजना,

(ख) प्रस्तावित स्वास्थ्य संस्था रहने स्थानको उपयुक्तता र जग्गाको पर्याप्तता,

(ग) प्रस्तावित स्वास्थ्य संस्थाले सेवा पुऱ्याउने क्षेत्र र सो क्षेत्रको जनसंख्या,

(घ) अनुसूची-२ बमोजिमको दस्तुर तिरेको रसिद।

(२) उपनियम (१) बमोजिम पर्न आएको निवेदन उपर मन्त्रालयले आफै वा निर्देशनालय मार्फत जाँचबुझ गरी आशयपत्र दिन उपयुक्त देखिएमा त्यस्तो व्यक्ति वा संस्थालाई पूर्वाधार निमार्ण गर्न पूर्वाधार विकास आशयपत्र दिन सक्नेछ।

४. **<u>पूर्वाधार विकास आशयपत्रको नवीकरण</u>**: (१) पूर्वाधार विकास आशयपत्र प्राप्त गरेको व्यक्ति वा संस्थाले त्यस्तो आशयपत्रमा उल्लिखित समयभित्र पूर्वाधार विकास गर्न नसकेमा कारण खुलाई पूर्वाधार विकास आशयपत्रको नवीकरणको लागि मन्त्रालयमा निवेदन दिनु पर्नेछ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम पर्न आएको निवेदन उपर जाचँबुझ गर्दा कारण मनासिव देखिएमा मन्त्रालयले अनुसूची-२ बमोजिमको दस्तुर लिई पूर्वाधार विकास आशयपत्र नवीकरण गर्न सक्नेछ।

५. **<u>स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन इजाजतपत्र सम्बन्धी व्यवस्था:</u>** (१) मन्त्रालयले अनुसूची-३ बमोजिमको स्वास्थ्य संस्थालाई सञ्चालन इजाजतपत्र दिन सक्नेछ।

(२) पूर्वाधार विकास आशयपत्र प्राप्त गरेको व्यक्ति वा संस्थाले स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन इजाजतपत्र लिन अनुसूची-४ बमोजिमको ढाँचामा मन्त्रालयमा निवेदन दिनु पर्नेछ।

(३) उपनियम (२) बमोजिम पर्न आएको निवेदन उपर जाँचबुझ गर्न मन्त्रालयले अस्पतालको हकमा निर्देशनालयको निर्देशक, पोलिक्लिनिकको हकमा सम्बन्धित जिल्लाको जनस्वास्थ्य कार्यालय वा स्वास्थ्य सेवा कार्यालयको प्रमुख र प्रयोगशालाको हकमा प्रदेश जनस्वास्थ्य प्रयोगशालाको प्रमुख वा निजले तोकेको वरिष्ठ कर्मचारी र सम्बन्धित विषय विज्ञ सहितको एक सिफारिस समितिको गठन गर्नु पर्नेछ।

(४) उपनियम (३) बमोजिमको सिफारिस समितिले स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन गर्न अनुसूची-५ बमोजिमको मापदण्ड पूरा भए नभएको यकीन गरी सोको प्रतिवेदन सहित मन्त्रालयमा सिफारिस गर्नु पर्नेछ।

(५) उपनियम (४) बमोजिम प्राप्त प्रतिवेदनको सम्बन्धमा आवश्यक जाँचबुझ गरी अनुसूची-५ बमोजिमको मापदण्ड पूरा गरेको पाइएमा मन्त्रालयले अनुसूची-२ बमोजिमको दस्तुर लिई अनुसूची-६ बमोजिमको ढाँचामा इजाजतपत्र दिन सक्नेछ।

(६) उपनियम (५) बमोजिम इजाजतपत्र दिंदा स्वास्थ्य संस्था तथा सेवा सञ्चालन सम्बन्धमा आवश्यक शर्त तोक्नु पर्नेछ र त्यस्तो शर्तको पालना गर्नु सम्बन्धित स्वास्थ्य संस्थाको कर्तव्य हुनेछ।

(७) यस नियम बमोजिम इजाजतपत्र दिएको स्वास्थ्य संस्थाको नियमन र इजाजतपत्रको नवीकरण मन्त्रालयले गर्नेछ।

६. **<u>इजाजतपत्र नवीकरण</u>**: (१) नियम ५ बमोजिम प्राप्त इजाजतपत्रको नवीकरणको लागि सम्बन्धित व्यक्ति वा संस्थाले अनुसूची-७ बमोजिमको ढाँचामा अस्पतालको हकमा निर्देशनालय, क्लिनिक तथा पोलिक्लिनिकको हकमा सम्बन्धित जिल्लाको जनस्वास्थ्य कार्यालय वा स्वास्थ्य सेवा कार्यालय र प्रयोगशालाको हकमा प्रदेश जनस्वास्थ्य प्रयोगशालामा निवेदन दिनु पर्नेछ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम पर्न आएको निवेदन उपर सम्बन्धित निकायले आवश्यक जाँचबुझ गरी अनुसूची-२ बमोजिमको दस्तुर लिई इजाजतपत्र नवीकरण गर्न सक्नेछ।

७. **<u>स्तरोन्नति सम्बन्धी व्यवस्था</u>**: यो नियमावली प्रारम्भ हुँदाका बखत सञ्चालनमा रहेको कुनै स्वास्थ्य संस्थाले स्तरोन्नति गर्न चाहेमा स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन मापदण्ड पूरा गरी इजाजतपत्र लिने सम्पूर्ण प्रक्रिया पूरा गर्नु पर्नेछ।

परिच्छेद-३

समितिको पदाधिकारीको काम, कर्तव्य र अधिकार

८. अस्पताल विकास समितिको अध्यक्षको काम, कर्तव्य र अधिकारः अस्पताल विकास समितिको अध्यक्षको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछः-

(क) अस्पताल सुधार कार्ययोजना निर्माण गरी लागू गर्ने वा गराउने,

(ख) अस्पताल विकास समितिको सदस्यसँगको समन्वयमा प्राथमिकताका आधारमा आवश्यक योजना तर्जुमा गर्ने,

(ग) योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि कार्ययोजना बनाई समय सीमा निर्धारण गरी मूल्याङ्कन गर्ने वा गराउने,

(घ) स्वास्थ्य संस्थाबाट प्रवाह हुने सेवामा गुणस्तरीयताको सुनिश्चितता गर्ने वा गराउने,

(ङ) स्वास्थ्य क्षेत्रको विकासका लागि समन्वय तथा सहकार्य गर्ने वा गराउने,

(च) अस्पतालको निरीक्षण गरी समय समयमा अस्पताल विकास समितिको नगद र जिन्सीको लगत अद्यावधिक गर्ने वा गराउने,

(छ) अस्पताल विकास समितिको सदस्यलाई आवश्यक निर्देशन दिने,

(ज) संघ, प्रदेश, स्थानीय तह र अन्य संघ संस्थाको समन्वयमा आर्थिक, भौतिक र मानवीय स्रोतको व्यवस्थापनको लागि पहल गर्ने,

(झ) अस्पतालको न्यूनतम सेवा मापदण्ड लागू गर्ने वा गराउने।

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

९. **<u>अस्पताल विकास समितिको सदस्य-सचिवको काम, कर्तव्य र अधिकारः</u>** अस्पताल विकास समितिको सदस्य-सचिवको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछः-

(क) अस्पताल विकास समितिको अध्यक्षको निर्देशनमा सो समितिको बैठक आव्हान गर्ने,

(ख) अस्पताल विकास समितिको बैठकको लागि विस्तृत कार्ययोजना तथा एजेण्डा तयार गर्ने,

(ग) अस्पतालको वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तयार गरी अस्पताल विकास समिति समक्ष पेश गर्ने,

(घ) बैठकको निर्णय टिपोट गरी निर्णय पुस्तिका तयार गर्ने,

(ङ) अस्पताल विकास समितिको बैठकमा भएका निर्णय कार्यान्वयन गर्ने वा गराउने,

(च) अस्पतालको कोष परिचालन, सम्पत्तिको व्यवस्थापन, संरक्षण र सञ्चालन सम्बन्धी आवश्यक कार्य गर्ने वा गराउने,

(छ) अस्पताल विकास समितिको अध्यक्ष र अन्य सदस्यसँग समन्वय गरी संघ, प्रदेश, स्थानीय तह र अन्य संघ संस्थाबाट आर्थिक, भौतिक र मानवीय स्रोतको व्यवस्थापनको लागि पहल गर्ने।

१०. **<u>अस्पताल विकास समितिको सदस्यको काम, कर्तव्य र अधिकारः</u>** अस्पताल विकास समितिको सदस्यको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछः-

(क) स्वास्थ्य सेवा कार्यक्रमको योजना तर्जुमा गर्न, स्थानीय स्रोत साधन जुटाउन तथा परिचालन गर्न आवश्यक सहयोग गर्ने,

(ख) समितिको निर्णय अनुसार स्वास्थ्य संस्था, कर्मचारी र स्वास्थ्य सेवा कार्यक्रमको अनुगमन, सुपरीवेक्षण तथा मूल्याङ्कन गर्ने।

११. **<u>अस्पताल विकास समितिको बैठक सम्बन्धी कार्यविधिः</u>** (१) अस्पताल विकास समितिको बैठक वर्षमा कम्तीमा चार पटक त्रैमासिक रुपमा बस्नेछ।

(२) अस्पताल विकास समितिको बैठक अस्पताल विकास समितिको अध्यक्षले तोकेको मिति, समय र स्थानमा बस्नेछ।

(३) अस्पताल विकास समितिको बैठकको अध्यक्षता अस्पताल विकास समितिको अध्यक्षले गर्नेछ। अस्पताल विकास समितिको अध्यक्षको पद रिक्त भएको अवस्थामा सो समितिको ज्येष्ठ सदस्यले बैठकको अध्यक्षता गर्नेछ।

(४) अस्पताल विकास समितिको बैठकको निर्णय अस्पताल विकास समितिको अध्यक्ष र सदस्य-सचिवले प्रमाणित गर्नेछ।

(५) अस्पताल विकास समितिको बैठक सम्बन्धी अन्य कार्यविधि अस्पताल विकास समिति आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ।

१२. **<u>अस्पताल विकास कोष सम्बन्धी व्यवस्थाः</u>** (१) अस्पताल विकास समिति सञ्चालन र व्यवस्थापन गर्न प्रत्येक अस्पतालमा एक अस्पताल विकास कोष हुनेछ।

(२) उपनियम (१) बमोजिमको कोषमा देहाय बमोजिमको रकम रहनेछः-

(क) नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने अनुदान रकम,

(ख) कुनै विदेशी सरकार र अन्तर्राष्ट्रिय सङ्घ संस्थाबाट प्राप्त हुने रकम,

(ग) आयुर्वेद अस्पताल र औषधालय विकास समिति कोषको हकमा आयुर्वेद अस्पताल र स्वास्थ्य केन्द्रबाट जडीबुटीको प्रशोधन गरी औषधी उत्पादन तथा बिक्री वितरणबाट प्राप्त हुने रकम,

(घ) अस्पतालको सेवा शुल्कबाट प्राप्त रकम,

(ङ) अन्य कुनै स्रोतबाट प्राप्त रकम।

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

(३) उपनियम (२) को खण्ड (ख) बमोजिमको रकम प्राप्त गर्दा प्रदेश सरकार मार्फत नेपाल सरकारको स्वीकृति लिनु पर्नेछ।

(४) उपनियम (१) बमोजिमको कोषको रकम वाणिज्य बैंकमा खाता खोली जम्मा गर्नु पर्नेछ।

(५) उपनियम (१) बमोजिमको कोषको खाता सञ्चालन सदस्य-सचिव र लेखा प्रमुखको संयुक्त दस्तखतबाट हुनेछ।

१३. **<u>अस्पताल विकास कोषको प्रयोगः</u>** नियम १२ को उपनियम (१) बमोजिमको अस्पताल विकास कोषमा जम्मा भएको रकम देहाय बमोजिमको कार्यमा प्रयोग गर्न सकिनेछः-

(क) औषधी, औषधिजन्य सामग्री, रियजेन्ट, औजार र उपकरण खरिद,

(ख) पूर्वाधार विकास तथा मर्मत सम्भार,

(ग) अस्पताल विकास समितिबाट नियुक्त भएका जनशक्तिको व्यवस्थापन खर्च,

(घ) सेवा शुल्कबाट आम्दानी भएको रकम सम्बन्धित सेवाको व्यवस्थापन खर्च,

(ङ) बचत।

१४. **<u>लेखा र लेखापरीक्षणः</u>** (१) अस्पताल विकास समितिको आम्दानी र खर्चको हिसाब महालेखापरीक्षकको कार्यालयबाट स्वीकृत ढाँचा र तरिका बमोजिम राखिनेछ।

(२) अस्पताल विकास समितिको आम्दानी तथा खर्चको हिसाबको आन्तरिक लेखापरीक्षण प्रदेश लेखा नियन्त्रकको कार्यालयबाट र अन्तिम लेखापरीक्षण महालेखापरीक्षकबाट हुनेछ।

परिच्छेद-४

<u>प्रेषण तथा आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा</u>

१५. **<u>प्रेषण प्रक्रियाः</u>** (१) ऐनको दफा १९ बमोजिम स्वास्थ्य संस्थामा उपचारको लागि आएको सेवाग्राहीलाई थप सेवाको लागि अन्य स्वास्थ्य संस्थामा प्रेषण गर्दा प्रेषण पूर्जा सहित तत्काल प्रेषण गर्नु पर्नेछ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम प्रेषण गर्दा सबैभन्दा नजिक वा पायक पर्ने माथिल्लो तहमा आवश्यक सेवाको उपलब्धताको सुनिश्चितता गरी सरकारी स्वास्थ्य संस्थामा गर्नु पर्नेछ।

तर निजी स्वास्थ्य संस्थाको हकमा सेवाग्राहीको ईच्छा अनुसार गर्न बाधा पर्ने छैन।

(३) यस नियम बमोजिम प्रेषण गर्दा सम्बन्धित स्वास्थ्य संस्थाले आफूले उपलब्ध गराएको उपचार पद्धति समेत प्रेषण पुर्जामा उल्लेख गर्नु पर्नेछ।

(४) उपनियम (१) बमोजिम प्रेषण गर्दा प्रेषण गर्ने संस्थाले प्रेषण गरिएको सेवाग्राहीको विवरण अद्यावधिक रुपमा राख्नु पर्नेछ।

१६.**<u>आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा:</u>** स्वास्थ्य संस्थाले अनुसूची-८ बमोजिमको आधारभूत स्वास्थ्य सेवा, अनुसूची-९ बमोजिमको विशेषज्ञ स्वास्थ्य सेवा र अनुसूची-१० बमोजिमको आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।

१७.**<u>प्रदेश आकस्मिक स्वास्थ्य उपचार कोष:</u>** (१) प्रदेशमा आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा व्यवस्थापन गर्न एक प्रदेश आकस्मिक स्वास्थ्य उपचार कोष रहनेछ।

(२) कोषको स्थापना गर्दा प्रदेश सरकारले कम्तीमा पचास लाख रुपैयाँ कोषमा जम्मा गर्नेछ।

(३) कोषमा देहाय बमोजिमको रकम रहनेछः-

(क) नेपाल सरकारबाट प्राप्त रकम,

(ख) प्रदेश सरकारबाट प्राप्त रकम,

(ग) कुनै विदेशी सरकार वा अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्थाबाट प्राप्त अनुदान वा अन्य कुनै रकम,

(घ) अन्य स्रोतबाट प्राप्त रकम।

(४) उपनियम (३) को खण्ड (ग) बमोजिमको रकम प्राप्त गर्दा प्रदेश सरकार मार्फत नेपाल सरकारको स्वीकृति लिनु पर्नेछ।

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

(५) कोषको रकम प्रदेश लेखा नियन्त्रक कार्यालयले सञ्चालन गर्ने विविध खातामा जम्मा गर्नु पर्नेछ।

(६) कोषको खाता सञ्चालन मन्त्रालयको सचिव र आर्थिक प्रशासन शाखा प्रमुखको संयुक्त दस्तखतबाट सञ्चालन हुनेछ।

१८.<u>कोषको प्रयोगः</u> (१) कोषमा सञ्चित भएको रकम देहायको आकस्मिक स्वास्थ्य सेवाको लागि प्रयोग गरिनेछः-

(क) नियमित स्वास्थ्य सेवा बाहेक अन्य आकस्मिक वा अप्रत्यासित स्वास्थ्य समस्याको रोकथाम, उपचार तथा व्यवस्थापन गर्न,

(ख) कुनै पनि आकस्मिक वा अप्रत्यासित संक्रामक तथा नसर्ने रोगको प्रकोप तथा दुर्घटनाको उपचारमा आवश्यक पर्ने मेडिकल सामग्री, औषधी वा उपकरणको प्रबन्ध गर्न।

(२) कोषको प्रयोग उपनियम (१) बमोजिम बाहेक अन्य प्रयोजनमा खर्च गर्न पाइने छैन।

१९.<u>सोधभर्ना गर्नु पर्नेः</u> प्रदेश सरकारले कोषबाट खर्च भएको रकम यथाशीघ्र कोषमा सोधभर्ना गर्नु पर्नेछ।

२०.<u>कोष सञ्चालक समितिः</u> (१) कोषको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्न देहाय बमोजिमको एक कोष सञ्चालक समिति रहनेछः-

(क) मन्त्री, मन्त्रालय - संयोजक

(ख) सचिव, मन्त्रालय - सदस्य

(ग) प्रमुख, योजना तथा प्रशासन महाशाखा, मन्त्रालय - सदस्य

(घ) कम्तीमा सातौं तहको अधिकृत, आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय - सदस्य

(ङ) प्रमुख, विपद् विषय हेर्ने महाशाखा, आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय - सदस्य

(च) निर्देशक, निर्देशनालय - सदस्य

(छ) प्रमुख, स्वास्थ्य हेर्ने महाशाखा, मन्त्रालय - सदस्य-सचिव

(२) उपनियम (१) बमोजिमको कोष सञ्चालक समितिको बैठक सो समितिको संयोजकले तोकेको स्थान, मिति र समयमा बस्नेछ।

(३) उपनियम (१) बमोजिमको कोष सञ्चालक समितिको बैठकको अध्यक्षता समितिको संयोजकले गर्नेछ।

(४) उपनियम (१) बमोजिमको कोष सञ्चालक समितिले आवश्यकता अनुसार सम्बन्धित विषयका विशेषज्ञलाई सो समितिको बैठकमा आमन्त्रण गर्न सक्नेछ।

(५) उपनियम (१) बमोजिमको कोष सञ्चालक समितिको बैठक सम्बन्धी अन्य व्यवस्था सो समिति आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ।

२१.<u>**कोष सञ्चालक समितिको काम, कर्तव्य र अधिकारः**</u> नियम २० को उपनियम (१) बमोजिमको कोष सञ्चालक समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछः-

(क) कोषको प्रभावकारी सञ्चालन र व्यवस्थापन गर्ने वा गराउने,

(ख) कोषको प्रयोग सम्बन्धी विषयमा निर्णय गर्ने।

२२.<u>**लेखा तथा लेखापरीक्षणः**</u> (१) कोषको आम्दानी र खर्चको हिसाब महालेखापरीक्षकको कार्यालयबाट स्वीकृत ढाँचा र तरिका बमोजिम राखिनेछ।

(२) कोषको आम्दानी तथा खर्चको हिसाबको आन्तरिक लेखापरीक्षण प्रदेश लेखा नियन्त्रकको कार्यालयबाट र अन्तिम लेखापरीक्षण महालेखापरीक्षकबाट हुनेछ।

परिच्छेद-५

<u>सरकारी स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन सम्बन्धी व्यवस्था</u>

२३.<u>**स्वास्थ्य संस्था स्थापना गरिने स्थानको पहिचानः**</u> (१) स्वास्थ्य संस्था स्थापना गरिने स्थानको पहिचान मन्त्रालयले गर्नेछ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम स्थान पहिचानको आधार देहाय बमोजिम हुनेछः-

(क)प्रस्तावित स्वास्थ्य संस्थाको व्यावसायिक कार्ययोजना,

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

(ख) प्रस्तावित स्वास्थ्य संस्था रहने स्थानको उपयुक्तता र जग्गाको पर्याप्तता।

२४. **स्वास्थ्य संस्थाको तहगत संरचनाः** प्रदेश सरकार अन्तर्गत सञ्चालन हुने स्वास्थ्य संस्थाको तहगत संरचना र त्यस्तो स्वास्थ्य संस्थाले उपलब्ध गराउने स्वास्थ्य सेवा अनुसूची-११ बमोजिम हुनेछ।

२५. **कर्मचारीको व्यवस्थापनः** (१) प्रदेश सरकार मातहतका स्वास्थ्य संस्थाको लागि आवश्यक कर्मचारी प्रदेश सरकारले उपलब्ध गराउनेछ।

(२) प्रदेश सरकार मातहतका सरकारी स्वास्थ्य संस्थाको संङ्गठन संरचना प्रदेश सरकारले स्वीकृत गरे बमोजिम हुनेछ।

(३) उपनियम (१) बमोजिमका कर्मचारीको पारिश्रमिक, सेवाका शर्त र सुविधा प्रदेश निजामती सेवा ऐन बमोजिम हुनेछ।

(४) सरकारी स्वास्थ्य संस्थाको स्वीकृत दरबन्दी अनुसारको रिक्त पदको स्थायी पदपूर्ति प्रदेश लोक सेवा आयोगको सिफारिसमा गरिनेछ।

परिच्छेद-६

स्वास्थ्य सेवाको पहुँच सम्बन्धी व्यवस्था

२६. **श्रमिकको स्वास्थ्य परीक्षण गराउनु पर्नेः** रोजगारदाताले जोखिमयुक्त क्षेत्रमा काम गर्ने प्रत्येक श्रमिकको वर्षमा कम्तीमा एक पटक स्वास्थ्य परीक्षण गराउनु पर्नेछ।

२७. **श्रमिकको जोखिम न्यूनीकरणको व्यवस्थाः** (१) जोखिमयुक्त क्षेत्रमा काम गर्ने श्रमिकको जोखिम न्यूनीकरण गर्न रोजगारदाताले कामको प्रकृति अनुसार अभिमुखीकरण र व्यक्तिगत सुरक्षा कवच उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।

(२) रोजगारदाताले जोखिम न्यूनीकरण सम्बन्धी उपकरणको अनिवार्य व्यवस्था गरी सोको प्रयोगको सुनिश्चितता गर्नु पर्नेछ।

२८. **स्वास्थ्य बीमा सेवाको गुणस्तरः** (१) स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रम मार्फत् प्राप्त हुने सेवामा गुणस्तर कायम गर्न स्वास्थ्य बीमा सेवा प्रदान गर्ने स्वास्थ्य संस्थाले देहाय बमोजिमको व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछः-

(क) स्वास्थ्य बीमा सहायता कक्ष सञ्चालन,

(ख) स्वास्थ्य बीमाको सेवा लिने छुट्टै कक्षको व्यवस्थापन,

(ग) चिकित्सक लगायतका स्वास्थ्यकर्मीको नियमित उपलब्धता,

(घ) स्वास्थ्य बीमामा समेटिएका औषधीको नियमित उपलब्धता तथा अस्पताल फार्मेसी व्यवस्थापन,

(ङ) स्वास्थ्य संस्थामा उपकरण तथा निदानात्मक सेवाको नियमितता।

(२) मन्त्रालयले उपनियम (१) बमोजिमको कार्य भए नभएको सम्बन्धमा निरन्तर अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्नु पर्नेछ।

२९.**शिशुको लागि सुरक्षित एवम् पर्याप्त पोषण सम्बन्धी व्यवस्थाः** (१) मन्त्रालयले आमाको दुधलाई प्रतिस्थापन गर्ने खाद्य वस्तुको बिक्री वितरणलाई नियमन गर्न निर्देशनालयको नर्सिङ प्रशासक वा निर्देशनालयको निर्देशकले तोकेको वरिष्ठ नर्सिङ अधिकृतलाई निरीक्षक तोक्नु पर्नेछ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम तोकिएको निरीक्षकको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछः-

(क) उत्पादन स्थल, भण्डारण कक्ष वा कार्यालयमा निरीक्षण तथा जाँचबुझ गर्ने,

(ख) निरीक्षण तथा जाँचबुझ पश्चात निरीक्षण प्रतिवेदन तयार गरी मन्त्रालयमा पेश गर्ने।

(३) सरकारी तथा सार्वजनिक निकायमा स्तनपान गर्न छुट्टै कक्षको व्यवस्था गर्नु पर्नेछ।

(४) सरकारी तथा सार्वजनिक निकायले त्यस्तो निकायमा कार्यरत कर्मचारीको शिशु स्याहारको लागि शिशु स्याहार कक्षको व्यवस्था गर्नु पर्नेछ।

(५) मन्त्रालयले कुपोषणको बढी प्रभाव भएको क्षेत्रमा पौष्टिक तत्व मिश्रित आहारको व्यवस्थाको लागि कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सक्नेछ।

परिच्छेद-७

गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा

३०.**स्वास्थ्य संस्थाभन्दा बाहिरबाट प्रदान गरिने स्वास्थ्य सेवाः** (१) इजाजत प्राप्त स्वास्थ्य संस्थाले स्वास्थ्य संस्थाभन्दा बाहिरबाट घुम्ति सिविर वा घुम्ति अस्पताल मार्फत् विशेषज्ञ स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन गर्न सक्नेछ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन गर्न प्रारम्भिक स्वास्थ्य परीक्षण प्रतिवेदन, सेवाको प्रकृति र संलग्न जनशक्तिको विवरण सहित अनुमतिको लागि सम्बन्धित जिल्लास्थित स्वास्थ्य हेर्ने कार्यालयमा निवेदन दिनु पर्नेछ।

(३) उपनियम (२) बमोजिम निवेदन प्राप्त भएमा सम्बन्धित जिल्लास्थित स्वास्थ्य हेर्ने कार्यालयले आवश्यक जाँचबुझ गरी अनुमति दिन सक्नेछ र त्यसरी दिएको अनुमतिको जानकारी निर्देशनालयमा दिनु पर्नेछ।

(४) यस नियम बमोजिम स्वास्थ्य संस्थाभन्दा बाहिरबाट प्रवाह भएको सेवाको प्रतिवेदन सम्बन्धित जिल्लास्थित स्वास्थ्य हेर्ने कार्यालयमा पेश गर्नु पर्नेछ।

३१.**गुनासो व्यवस्थापनः** (१) प्रत्येक स्वास्थ्य संस्थाले ऐनको दफा ४० बमोजिमका गुनासोका अतिरिक्त स्वास्थ्य सेवासम्बन्धी जुनसुकै गुनासो सुन्न सबैले देख्ने ठाउँमा गुनासो पेटिका राख्नु पर्नेछ।

(२) प्रत्येक स्वास्थ्य संस्थाले गुनासो व्यवस्थापन गर्न एक जना गुनासो सुन्ने अधिकारी तोक्नु पर्नेछ।

(३) गुनासो सुन्ने अधिकारीले गुनासो प्राप्त भएको मितिले चौबीस घन्टाभित्र गुनासो व्यवस्थापनका लागि आफ्नो सुझाव सहित स्वास्थ्य संस्थाको प्रमुख समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ।

(४) यस नियम बमोजिम प्राप्त हुन आएको गुनासो व्यवस्थापनका लागि स्वास्थ्य संस्थाको प्रमुखले तत्काल आदेश दिनु पर्नेछ र त्यसरी आदेश भएकोमा सो आदेश बमोजिम गुनासो व्यवस्थापन गरी गुनासोकर्तालाई जानकारी दिनु गुनासो सुन्ने अधिकारीको कर्तव्य हुनेछ।

३२.**<u>अभिलेख सम्बन्धी व्यवस्थाः</u>** (१) सरकारी स्वास्थ्य संस्थाको प्रमुखले स्वास्थ्य संस्थाबाट सेवा लिएका प्रत्येक सेवाग्राहीको विवरण नेपाल सरकारले निर्धारण गरेको स्वास्थ्य सूचना प्रणालीको ढाँचामा अभिलेख राखी प्रतिवेदन प्रणालीमा प्रविष्ट गर्नु पर्नेछ।

(२) उपनियम (१) बमोजिमको स्वास्थ्य संस्था बाहेक इजाजत प्राप्त स्वास्थ्य संस्थाले सेवाको विवरण मासिक रुपमा सम्बन्धित जिल्ला स्थित स्वास्थ्य हेर्ने कार्यालयमा बुझाउनु पर्नेछ।

(३) उपनियम (२) बमोजिम प्राप्त सेवाको विवरण नेपाल सरकारले निर्धारण गरेको सूचना प्रणालीको ढाँचामा प्रतिवेदन प्रविष्ट गर्नु पर्नेछ।

३३.**<u>निरीक्षक सम्बन्धी व्यवस्थाः</u>** (१) मन्त्रालयले स्वास्थ्य संस्थाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्न मन्त्रालय वा मातहत निकायमा कार्यरत अधिकृत कर्मचारीलाई निरीक्षक नियुक्त गर्न सक्नेछ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम निरीक्षक नियुक्ति गर्दा देहाय बमोजिमको योग्यता भएको कर्मचारीलाई नियुक्त गर्नु पर्नेछः-

(क) सम्बन्धित विषयमा कम्तीमा स्नातक तह उत्तीर्ण भएको,

(ख) अधिकृतस्तरको पदमा कम्तीमा पाँच वर्षको अनुभव भएको।

(३) उपनियम (१) बमोजिम नियुक्त निरीक्षकको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछः-

(क) स्वास्थ्य संस्थाको गुणस्तर तथा मापदण्डको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने,

(ख) स्वास्थ्य संस्थाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्न सम्बन्धित क्षेत्रका विषय विज्ञ सहितको टोली बनाउने,

(ग) स्वास्थ्य संस्थाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रतिवेदन पेश गर्ने।

३४.**<u>कारबाही सम्बन्धी व्यवस्थाः</u>** निरीक्षकको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रतिवेदनको आधारमा मन्त्रालयले ऐनको दफा ४४ को उपदफा (२) को अतिरिक्त देहाय बमोजिमको कारबाही गर्न सक्नेछः-

(क)एक वर्षसम्म सेवा सञ्चालनमा रोक लगाउने,

(ख)सरकारी अनुदान तथा सहयोग रोक्का गर्ने।

३५.**<u>औषधी सम्बन्धी व्यवस्थाः</u>** (१) औषधी बिक्री वितरण गर्ने संस्थाले औषधीको समुचित प्रयोग, बिक्री वितरण, भण्डारण र लागू तथा मनोदीपक औषधीको अभिलेख सुनिश्चित गर्नु पर्नेछ।

(२) उपनियम (१) बमोजिमको अभिलेख सुनिश्चितताको लागि मन्त्रालयले विज्ञ सहितको अनुगमन टोली खटाउन सक्नेछ।

(३) मन्त्रालय वा निर्देशनालयले ईजाजत प्राप्त स्वास्थ्य संस्थामा सञ्चालनमा रहेका औषधी पसलको अनुगमन गर्न सक्नेछ।

३६.**<u>उपकरण सम्बन्धी मापदण्डः</u>** (१) अनुमति प्राप्त स्वास्थ्य संस्थाले अनुसूची-५ मा उल्लेख भए बमोजिम औजार तथा उपकरणको व्यवस्था गर्नु पर्नेछ।

(२) शिक्षण अस्पताल सञ्चालन गर्ने स्वास्थ्य संस्थाले नेपाल मेडिकल काउन्सिलले तोकेको मापदण्ड बमोजिम औजार तथा उपकरणको व्यवस्था गर्नु पर्नेछ।

३७.**<u>एम्बुलेन्स सम्बन्धी व्यवस्थाः</u>** एम्बुलेन्सको सञ्चालन, न्यूनतम गुणस्तर, नवीकरण, स्तरोन्नति, प्रयोग र सेवा शुल्क सम्बन्धी व्यवस्था राष्ट्रिय एम्बुलेन्स निर्देशिका, २०७८ बमोजिम हुनेछ।

३८.**<u>उपभोग्य वस्तुको उत्पादन, भण्डारण तथा बिक्री वितरण सम्बन्धी मापदण्डः</u>** (१) ऐनको दफा ४८ को उपदफा (१) बमोजिम जनस्वास्थ्यमा प्रत्यक्ष प्रभाव पार्ने उपभोग्य वस्तुको उत्पादन, भण्डारण तथा बिक्री वितरणलाई स्वच्छ बनाउन मन्त्रालयले देहायका विषयमा नेपाल सरकारबाट स्वीकृत मापदण्ड बमोजिम कार्यान्वयन गर्नेछः-

(क)खाद्य वस्तुको उत्पादन, भण्डारण तथा बिक्री वितरण सम्बन्धी,

(ख) खानेपानीको गुणस्तर सम्बन्धी।

(२) मन्त्रालय तथा मातहतका निकायले खाद्य वस्तु तथा खानेपानीको गुणस्तर निगरानीका लागि समन्वय तथा सुपरीवेक्षण गर्नु पर्नेछ।

(३) प्रदेश जनस्वास्थ्य प्रयोगशाला तथा जिल्ला स्थित स्वास्थ्य सेवा कार्यालयको प्रयोगशालाले कम्तीमा छ महिनामा एकपटक उत्पादन, बिक्री बितरण तथा उपभोक्ताको तहमा खाद्य तथा खानेपानीको गुणस्तर निगरानी (सर्भिलेन्स) परीक्षण गर्नु पर्नेछ।

(४) उपनियम (३) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि कुनै पनि निकायले प्रदेश जनस्वास्थ्य प्रयोगशाला तथा जिल्ला स्थित स्वास्थ्य सेवा कार्यालयको प्रयोगशालालाई गुणस्तर परीक्षणका लागि अनुरोध गरेमा जहिले सुकै परीक्षण गर्नु पर्नेछ।

३९. **<u>सरसफाइ तथा उचित कार्य वातावरण सम्बन्धी मापदण्डः</u>** (१) स्वास्थ्य संस्थाले कार्यस्थलमा सरसफाइ तथा कर्मचारीका लागि उचित कार्य वातावरण बनाउन देहाय बमोजिमका मापदण्ड पालना गर्नु पर्नेछः-

(क) सुरक्षित व्यक्तिगत सुरक्षा उपकरणको अनिवार्य व्यवस्था गरेको,

(ख) कार्यस्थलमा कामको प्रकृति अनुसार सरसफाई, आकस्मिक पहूँच योजना र मेशिन गार्डको कार्य सञ्चालन प्रक्रिया बनाई लागू गरेको,

(ग) कार्यरत कर्मचारी तथा कामदारको औषधी उपचार, पुनर्स्थापना तथा मरणोपरान्त पाउने सेवा सुविधाको उचित व्यवस्थापन गरेको।

(२) मन्त्रालयले उपनियम (१) बमोजिम सरसफाई तथा उचित कार्य वातावरणका लागि मापदण्ड बनाई लागू गर्नेछ।

(३) मन्त्रालयले उपनियम (१) र (२) बमोजिमको मापदण्ड पालना गरे नगरेको तथा उचित कार्य वातावरण भए नभएको आवधिक निरीक्षण गर्न सक्नेछ।

४०.**<u>अन्य मापदण्ड सम्बन्धी व्यवस्था:</u>** ऐन तथा यस नियमावलीमा उल्लेख **<u>भएका</u>** बाहेक अन्य मापदण्ड सम्बन्धी व्यवस्था स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन मापदण्ड, २०७७ बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद-८

<u>विविध</u>

४१.**<u>स्वास्थ्य संस्था तथा स्वास्थ्यकर्मीको सुरक्षा सम्बन्धी व्यवस्थाः</u>** (१) यस नियमावली बमोजिम इजाजत प्राप्त स्वास्थ्य संस्था र त्यस्ता स्वास्थ्य संस्थामा कार्यरत स्वास्थ्यकर्मी उपर सुरक्षा चुनौती भएमा सम्बन्धित संस्था वा स्वास्थ्यकर्मीले कारण सहित मन्त्रालयमा सुरक्षा माग गर्नु पर्नेछ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम सुरक्षा माग भएमा मन्त्रालयले सुरक्षाको आवश्यक व्यवस्था मिलाउन सक्नेछ।

(३) स्वास्थ्य संस्थामा कसैले तोडफोड गरे वा स्वास्थ्यकर्मी तथा कर्मचारीमाथि दुर्व्यवहार वा आक्रमण गरी क्षति पुऱ्याएमा त्यसरी भएको क्षतिको क्षतिपूर्ति सम्बन्धित व्यक्तिबाट भराउनु पर्नेछ।

(४) यस नियममा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि स्वास्थ्य संस्थाका कर्मचारी वा स्वास्थ्यकर्मीको लापरबाही तथा स्वास्थ्यकर्मीले पूरा गर्नु पर्ने जिम्मेवारी पूरा नगरेको प्रमाणित भएमा स्वास्थ्यकर्मीलाई प्रचलित कानून बमोजिम कारबाही गर्न बाधा पर्ने छैन।

४२.**<u>प्रदेश मेडिकल बोर्ड गठनः</u>** (१) ऐनको दफा ५८ बमोजिमको प्रदेश मेडिकल बोर्डको गठन देहाय बमोजिम हुनेछः-

(क) वरिष्ठ चिकित्सक, प्रदेश अस्पताल - संयोजक

(ख) प्रमुख, चिकित्सा क्षेत्र हेर्ने महाशाखा, मन्त्रालय - सदस्य

(ग) उपसचिव (कानून), मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय - सदस्य

(घ) अधिकृत प्रतिनिधि, आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय - सदस्य

(ङ) चिकित्सक प्रतिनिधि, निर्देशनालय - सदस्य

(च) प्रहरी नायव उपरीक्षक, प्रदेश प्रहरी कार्यालय- सदस्य

(छ) प्रमुख, चिकित्सा शाखा, मन्त्रालय - सदस्य-सचिव

(२) बोर्डले आवश्यकता अनुसार सम्बन्धित विषयको विज्ञलाई बैठकमा आमन्त्रण गर्न सक्नेछ।

(३) बोर्डको बैठक संयोजकले तोकेको मिति, समय र स्थानमा आवश्यकता अनुसार बस्नेछ।

(४) बोर्डको बैठक सम्बन्धी अन्य कार्यविधि बोर्ड आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ।

४३. **बोर्डको काम, कर्तव्य र अधिकार**ः बोर्डको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछः-

(क) प्रदेश सरकारबाट स्वीकृत मापदण्डको आधारमा प्रदेशको कुनै पनि व्यक्तिलाई उपचार सहयोग उपलब्ध गराउन सिफारिस गर्ने,

(ख) प्रदेशमा कार्यरत राष्ट्रसेवक कर्मचारीको प्रदेशभित्र उपचार हुन सक्ने वा नसक्ने विषयमा सिफारिस गर्ने,

(ग) प्रदेशमा कार्यरत राष्ट्रसेवक कर्मचारी स्वास्थ्यको दृष्टिकोणबाट सेवा गर्न सक्षम भए, नभएको विषयमा सिफारिस गर्ने,

(घ) स्वास्थ्य संस्थामा भएका चिकित्सकीय घटनाको छानविन गरी मन्त्रालयमा प्रतिवेदन पेश गर्ने

४४. **अनुसूचीमा थपघट वा हेरफेर गर्न सक्ने**ः प्रदेश सरकारले प्रदेश राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी यस नियमावलीको अनुसूचीमा आवश्यक थपघट वा हेरफेर गर्न सक्नेछ।

अनुसूची-१

(नियम ३ को उपनियम (१) सँग सम्बन्धित)

पूर्वाधार स्वीकृतिको आशयपत्रका लागि दिने निवेदनको ढाँचा

श्री ....

....।

देहायको स्वास्थ्य संस्थाको सञ्चालन तथा पूर्वाधार स्वीकृतिको आशयपत्रका लागि देहाय बमोजिम कागजात सहित निवेदन पेश गरेको छु/छौं।

कार्यकारी अधिकृत/सञ्चालक समितिका तर्फबाट

....

स्वास्थ्य संस्थाको विवरणः

१. स्वास्थ्य संस्थाको नामः शैया सङ्ख्याः

२. सेवाको विवरणः

३. स्वास्थ्य संस्थाको ठेगानाः

प्रदेशः जिल्लाः नगरपालिका/गाउँपालिकाः

वडा नं.: टोलः ब्लक नं.:-

सम्पर्क नं.:-

इमेल ठेगानाः वेबसाईटः

४. स्वास्थ्य संस्था खोल्ने व्यक्ति (पाँच प्रतिशतभन्दा बढी सेयर धारण गर्नेको मात्र)ः

क्र.सं.	नाम	बाबुको नाम	बाजेको नाम	नागरिकता नं.,जारी मिति र जिल्ला	सम्पर्क नं.	ठेगाना	इमेल ठेगाना	कैफियत

५. स्वास्थ्य संस्थाका लागि आवश्यक जग्गा र स्वामित्वको विवरण:-

(क) जग्गाको कित्ता नं., क्षेत्रफल र स्वामित्वको प्रकारः

(ख) लिजमा भए कबुलियतनामा पेश गर्नेः

६. स्वास्थ्य संस्थाको वित्तीय स्रोतः

(क) निजी लगानी (ख) बैङ्क कर्जा

(ग) सरकारी

(घ) अनुदान सहयोग

(ङ) गैरसरकारी संस्थाबाट कर्जा लिई सञ्चालन गर्ने भए सोको विवरणः

(च) अन्यः

७. वित्तीय लगानीः (स्थिर पुँजी लागत) रु. ....

(क) भवन तथा जग्गाका लागिः रु. ....

(ख) औजार उपकरणका लागिः रु. .... वित्तीय लगानीः (चालु पुँजी लागत) रु. .... रोजगार सङ्ख्याः ....अनुमानित आम्दानीः रु. .... अनुमानित मुनाफाः .... मासिकः रु. .... त्रैमासिकः रु. .... वार्षिकः रु. ....

८. देहायका विषय समेत समावेश भएको व्यावसायिक कार्ययोजना

(क) स्वास्थ्य संस्थाबाट प्रदान गर्ने सेवाको विवरणः

निदानात्मक सेवा	प्रतिकारात्मक सेवा	उपचारात्मक सेवा
एक्सरे	खोप	प्रसूति तथा स्त्रीरोग
अल्ट्रासाउन्ड	गर्भवती	जनरल मेडिसिन
इन्डोस्कोपी	सुत्केरी जाँच	जनरल सर्जिकल
इसीजी, ट्रेडमिल	परिवार नियोजन	प्रसूति सेवा, मिर्गौला रोग, स्नायु, आँखा, हाडजोर्नी रोग जस्ता विशेषज्ञ सेवा
प्रयोगशाला	....	....
आयुर्वेद तथा	आयुर्वेद तथा वैकल्पिक	आयुर्वेद तथा वैकल्पिक

वैकल्पिक चिकित्सा	चिकित्सा	चिकित्सा
....	....	....

(ख) स्वास्थ्य संस्थामा प्रयोग हुने आवश्यक उपकरणको विवरण (संलग्न गर्ने):-

(१) ....

(२) ....

(३) ....

(४) ....

(ग) स्वास्थ्य संस्थामा सेवा पुऱ्याउनका लागि आवश्यक पर्ने जनशक्तिको विवरण (संलग्न गर्ने):-

(१) विशेषज्ञः

नामः पदः योग्यताः

आंशिकः पूर्णकालीनः

(२) प्राविधिकः

नाम पदः योग्यताः

आंशिकः पूर्णकालीनः

(३) प्रशासनिकः

नाम पदः योग्यता

आंशिकः पूर्णकालीनः

द्रष्टव्यः

(१) स्वास्थ्य संस्थामा कार्य गर्ने प्राविधिक कर्मचारी सम्बन्धित परिषद्मा दर्ता भई सम्बन्धित परिषद्को प्रमाणपत्र अनिवार्य रूपमा पेश गर्नु पर्नेछ।

(२) कर्मचारीको योग्यताका प्रमाणित प्रतिलिपि र कार्य गर्ने मन्जुरीनामा समेत संलग्न हुनु पर्नेछ।

(३) सरकारी कार्यालयमा कार्यरत कर्मचारी संलग्न हुने भएमा प्रचलित कानून बमोजिमको स्वीकृतिपत्र अनिवार्य रूपमा संलग्न हुनु पर्नेछ।

(४) प्राविधिक कर्मचारीले आफूले कार्य गर्ने अन्य संस्थाको समेत विवरण खुलाउनु पर्नेछ।

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

अनुसूची-२

(नियम ३ को उपनियम (२) को खण्ड (घ), नियम ४ को उपनियम (२), नियम ६ को उपनियम (४) र नियम ७ को उपनियम (२) सँग सम्बन्धित)

पूर्वाधार विकास आशयपत्र, स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन, स्तरोन्नति र नवीकरण दस्तुर

क्र. सं.	संस्था को किसिम	शुल्क निर्धारण ईकाई	आशयपत्रका लागि दस्तुर शुल्क रु.	आशय पत्र नवीकरण का लागि दस्तुर शुल्क रु.	स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन र स्तरोन्नति इजाजत दस्तुर	स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन इजाजतपत्र नवीकरण दस्तुर
१.	पच्चीस शैया देखि दुईसय शैयासम्मका जनरल तथा विशेषज्ञ अस्पताल	प्रति शैया	५००।-	५०० ।-	४,०००।-	५००।-
२.	पच्चीस देखी पचास शैया सम्मका आयुर्वेद अस्पताल	प्रति शैया	५००।-	५००।-	२,०००।-	५००।-
३.	डेन्टल क्लिनिक/	प्रति सेवा	५००।-	५००।-	१०,००० ।-	१,००० ।-

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

	विशेषज्ञ क्लिनिक/ पोलिक्लिनिक	प्रकार				
४.	आयुर्वेद, होमियोप्याथि, प्राकृतिक चिकित्सा, आम्ची पोलिक्लिनिक	प्रति सेवा प्रकार	५००।-	५००।-	५,०००।-	५००।-
५.	आँखा उपचार केन्द्र	सेवा प्रकार	५००।-	५००।-	१०,०००।-	१,०००।-
६.	"सी" वर्गको प्रयोगशाला		-	-	१५,०००।-	७,०००।-
७.	"ख" श्रेणीको रेडियो इमेजिङ्ग सेन्टर	सेवा प्रकार	-	-	१५,०००।-	७,०००।-
८.	डायलासिस केन्द्र पच्चीस शैयासम्म	प्रति शैया	५००।-	५००।-	१,०००।-	५००।-
९.	पुनर्स्थापना	प्रति	५००।-	५००।-	१,०००।-	५००।-

	केन्द्र पच्चीस शैयासम्म	शैया				
१०.	हस्पिस सेन्टर (कम्तीमा पच्चीस शैया)	प्रति शैया	५००।-	५००।-	१,०००।-	५००।-

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

अनुसूची-३

(नियम ५ को उपनियम (१) सँग सम्बन्धित)

मन्त्रालयले इजाजतपत्र दिने स्वास्थ्य संस्था

१. पच्चीस शैया देखि दुई सय शैयासम्मका जनरल तथा विशेषज्ञ अस्पताल,
२. पच्चीस शैया देखि पचास शैया सम्मका आयुर्वेद अस्पताल,
३. डेन्टल क्लिनिक, विशेषज्ञ क्लिनिक र पोलिक्लिनिक,
४. आँखा उपचार केन्द्र,
५. "ग" वर्गको प्रयोगशाला,
६. "ख" वर्गको रेडियो इमेजिङ्ग सेन्टर,
७. पच्चीस शैयासम्मको डायलासिस केन्द्र,
८. पच्चीस शैयासम्मको पुनर्स्थापना केन्द्र,
९. हस्पिस सेन्टर।

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

अनुसूची-४
(नियम ५ को उपनियम (२) सँग सम्बन्धित)
इजाजत प्राप्त गर्न दिने निवेदनको ढाँचा

१. संस्थाको नामः

२. सेवाको किसिमः

(क) जनरल सेवा (ख) विशेषज्ञ सेवा (ग) विशिष्टीकृत सेवा (घ) अन्य

३. संस्थाको ठेगाना (पत्राचार गर्ने ठेगाना):-

प्रदेशः

जिल्लाः

महानगरपालिका/ उ.म.न.पा/ न.पा/ गा.पाः

वडा नं.: टोलः

ब्लक नं.:

टेलिफोन नं.

४.संस्था खोल्ने व्यक्तिहरूः- (पाँच प्रतिशतभन्दा बढी सेयर होल्डर्स मात्र)

क्र.सं.	नाम	स्थायी ठेगाना	फोन न.	मोबाइल नं.	इमेल ठेगाना	नागरिकता नं.

५. संस्थाको वित्तीय स्रोतः

(क) निजीः (ख) सेयर/कर्जाः (ग) गैर-सरकारीः (घ) अन्य (खुलाउने):

(ङ) वित्तीय संस्थाबाट कर्जा लिई सञ्चालन गर्ने भए सो संस्थाको नामः

६. वित्तीय लगानी (लागत):

(क) भवन तथा जग्गाका लागिः

(ख) औजार उपकरणः

(ग) जनशक्तिः

(घ) अनुमानित आम्दानीः

(१) आम्दानी स्वदेशीः

(२) विदेशीः

७. अचल सम्पत्तिको स्रोतः

८. शैया सङ्ख्याः

९. स्वास्थ्य संस्थाले वर्गीकरण अनुसार प्रदान गर्ने सेवाको विवरण कुन-कुन सेवा प्रदान गर्ने हो ? खुलाउने

निदानात्मक सेवा	प्रतिकारात्मक सेवा	उपचारात्मक सेवा

१०. संस्थामा प्रयोग हुने आवश्यक मुख्य उपकरणको विवरण तथा स्रोतः-

क्र.सं.	उपकरणको नाम	वित्तीय स्रोत	कैफियत

११. संस्थामा सेवा प्रदान गर्ने जनशक्तिको विवरणः

क्र. सं	कर्मचारी को नाम	पद	शैक्षिक यौग्यता	सम्बन्धित परिषद्को दर्ता नं.	सरकारी सेवामा कार्यरत छ /छैन	फुलटाइम/पार्टटाइम

१२. निवेदन दिदा संलग्न गर्नुपर्ने कागजातः

(क) कम्पनी दर्ता/संस्था दर्ताको प्रमाणित प्रतिलिपि,

(ख) संस्था/कम्पनीको विधान/प्रबन्धपत्र, नियमावलीको प्रतिलिपि,

(ग) स्थायी लेखा दर्ता प्रमाण-पत्रको प्रतिलिपि,

(घ) स्थापना गर्न लागिएको ठाउँमा अस्पताल आवश्यक छ भन्ने स्थानीय तह र प्रदेशको सम्बन्धित निकायको सिफारिसपत्र,

(ङ) संस्थापक सदस्यको नागरिकता प्रमाणपत्रको प्रतिलिपि,

(च) प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन स्वीकृति पत्रको प्रतिलिपि,

(छ) स्वास्थ्य संस्थाको विस्तृत सर्वेक्षणसहितको प्रस्ताव,

(ज) स्वास्थ्य संस्थाले लिने सेवा शुल्क विवरण,

(झ) भवनको स्वीकृत नक्सा,

(ञ) करचुक्ता प्रमाणपत्र (लागू हुने अवस्थामा मात्र)।

अनुसूची-५

(नियम ५ को उपनियम (४) र (५) सँग सम्बन्धित)

स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन मापदण्ड

(१) **भवन सम्बन्धी मापदण्डः**

मन्त्रालयबाट इजाजतपत्र प्राप्त गर्ने स्वास्थ्य संस्थाले देहायको मापदण्ड पूरा गरेको हुनु पर्नेछः-

(क) अधिकतम ग्राउण्ड कभरेज- चालीस प्रतिशत

(ख) फ्लोर एरिया रेसियो (फार)- पच्चीस प्रतिशत

(ग) न्यूनतम पार्किङ स्थल - जम्मा जग्गाको पच्चीस प्रतिशत

(घ) भवनको सेट ब्याक - कम्तीमा तीन मिटर भवनको चारैतिर

(ङ) लाइट प्लेन - ६३.५ डिग्री

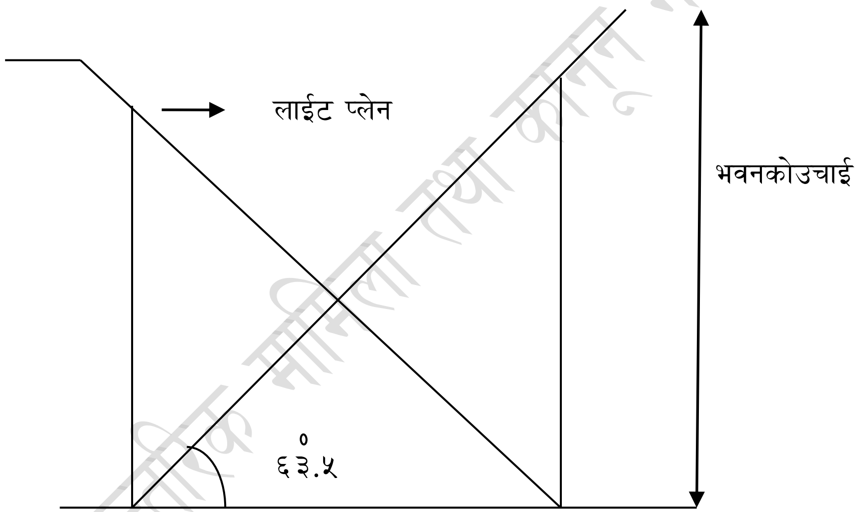

(२) **अस्पताल सम्बन्धी मापदण्डः**

(क) **बहिरङ्ग सेवा सम्बन्धी पूर्वाधार तथा मापदण्डः**

क्र स.	विवरण	पच्चीस शैया	पचास शैया	एक सय शैया	दुई सय शैया
(क)	**सामान्य क्षेत्र**				
१.	सोधपुछ काउन्टर/क्यास काउन्टर (वर्गमिटर)	१ (२८)	१ (२८)	१ (७५)	*
२.	चिकित्सा रेकर्ड (वर्गमिटर)	१(५.१०)	१(५.१०)	१ (५.१०)	*
३.	जनिटर क्लोसेट (सरसफाइ सामग्री राख्ने ठाउँ)	१ (३.५)	१ (३.५)	१ (३.५)	*
४.	प्रतीक्षा कक्ष (वर्गमिटर)	१ (२८)	१ (२९)	१ (५०)	*
५.	सार्वजनिक टेलिफोन (स्वचालित)	१	१	१	*
	अपाङ्गमैत्री शौचालय (महिला तथा पुरुष)	२(१७.५) १+१	३(२८) २+१	४(४२) १+१	*
(ख)	**चिकित्सा कक्ष**				
१.	परामर्श कक्ष (कक्षको १४ वर्गमिटर)	√	√	√	√
२.	उप प्रतीक्षा कक्ष	१(१४)	१(२१)	१ (३५)	*
(ग)	**शल्यचिकित्सा कक्ष**				

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

क्र. स.	विवरण	पच्चीस शैया	पचास शैया	एक सय शैया	दुई सय शैया
१.	परामर्श कक्ष (कक्षको १४ वर्गमिटर)	√	√	√	*
२.	उपचार तथा ड्रेसिङ कक्ष	√		√	*
३.	उपप्रतीक्षा कक्ष	१ (१४)	१ (२१)	१(३५)	*
(घ)	**अब्सगाइने कक्ष**				
१.	परामर्श कक्ष (कक्षको १४ वर्गमिटर)	√	√	√	*
२.	उपचार कक्ष	१(५.१७)	१(५.१७)	१(५.१७)	*
३.	शौचालय तथा सरसफाइ कक्ष (उपचार कक्षसँग जोडिएको)	√	√	√	*
४.	प्रतीक्षा कक्ष	१ (१४)	१ (१४)	१ (१४)	*
(ङ)	**बालरोग कक्ष**				
१.	परामर्श कक्ष (कक्षको १४ वर्गमिटर)	√	√	√	*
२.	उपचार कक्ष	१ (१४)	१ (१४)	१ (१४)	*
३.	खोपकक्ष	१ (१४)	१ (१४)	१ (१४)	*
४.	मनोरञ्जन तथा खेल कक्ष	१ (१४)	१ (१४)	१ (१४)	*
५.	प्रतीक्षा कक्ष	१ (१४)	१ (१४)	१ (१४)	*
(च)	**अर्थोपेडिक कक्ष**				
१.	परामर्श कक्ष (कक्षको १४ वर्गमिटर)	√	√	√	*

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

२.	प्लास्टर तथा स्पिलिन्ट भण्डारण कक्ष	१ (१४)	१ (१४)	१ (१४)	*
३.	उपचार कक्ष	१ (१४)	१ (१४)	१ (१४)	*
४.	रिकोभरी तथा प्लास्टर कटिङ कक्ष	१ (१४)	१ (१४)	१ (१४)	*
५.	प्रतिक्षा कक्ष	१ (१४)	१ (१४)	१ (१४)	*
६.	फिजियोथेरापी कक्ष	१ (२८)	१ (२८)	१ (२८)	*
(छ)	**ई. एन. टी. कक्ष**				
१.	परामर्श कक्ष (कक्षको ८१ वर्गमिटर)	√	√	√	*
२.	उपचार कक्ष	√	√	√	*
३.	अडियोमेट्रिक कक्ष	१ (१४)	१ (१४)	१ (१४)	*
४.	प्रतीक्षा कक्ष	√	√	√	*
(ज)	**दन्त चिकित्सालय**				
१.	एक्स-रे	√	√	√	*
२.	परामर्श कक्ष (कक्षको ८ वर्गमिटर)	√	√	√	*
३.	कार्यशाला/प्रयोगशाला	√	√	√	*
४.	रिकोभरी कक्ष	√	√	√	*
(झ)	**छाला तथा एस.टि.डि. कक्ष**				
१.	परामर्श कक्ष (कक्षको ८ वर्गमिटर)	√	√	√	*
२.	उपचार कक्ष	√	√	√	*
३.	छाला तथा प्रयोगशाला	√	√	√	*
४.	प्रतीक्षा कक्ष	√	√	√	*
५.	परामर्श कक्ष	√	√	√	*

* बिरामीको चाप र सेवाको प्रकृति अनुसार थप गर्न सकिनेछ।

(ख) अन्तरङ्ग सेवा सम्बन्धी पूर्वाधार तथा मापदण्डः

क्र.स.	मापदण्ड	पच्चीस शैया	पचास शैया	एक सय शैया	दुई सय शैया
१.	वार्ड क्षेत्र (प्रति शैया ७ वर्गमिटर)	✓	✓	✓	✓
२.	नर्सिङ स्टेशन	१(१७.५)	१ (१७.५)	१(२१)	१(२१)
३.	नर्स चेनजिङ कक्ष	✓	✓	✓	✓
४.	उपचार कक्ष	१(१०.५)	१(१०.५)	१(२१)	१(२१)
५.	क्लिन युटिलिटि कक्ष	१(१४)	१(१४)	१(१४)	१(१४)
६.	वार्डको भान्साको सामन राख्ने ठाउँ	१(१०.५)	१(१४)	१(२१)	१(२१)
७.	स्लुईस कक्ष (फोहोर पखाल्ने ठाउँ)	१(१०.५)	१(१४)	१(२१)	१(२१)
८.	वार्ड स्टोर	१(१०.५)	१(१४)	१(२१)	१(२१)
९.	डाक्टरको कार्यकक्ष शौचालय सहित	१(१०.५)	१(१४)	१(२१)	१(२१)
१०.	स्यानिटरी सुविधा				
(क)	वाटर क्लोसेट/शौचालय प्रत्येक १	✓	✓	✓	✓

	देखि ८ शैया (पुरुष)				
(ख)	युरिनल/शौचालय प्रत्येक १ देखि ८ शैया (पुरुष)	✓	✓	✓	✓
(ग)	वाश वेसिनः प्रत्येक १२ शैयाको लागि १	✓	✓	✓	✓
(घ)	सिङ्कः प्रत्येक वार्डको लागि १	✓	✓	✓	✓
(ङ)	किचन सिङ्क तथा डिस वासर प्रत्येक वार्डको लागि १ वटा	✓	✓	✓	✓
११.	प्रशासकीय विभाग				
(क)	निर्देशकको कक्ष	✓	✓	✓	✓
(ख)	प्रशासकीय इकाई	✓	✓	✓	✓
(ग)	वित्त इकाई	✓	✓	✓	✓
(घ)	पुस्तकालय	✓	✓	✓	✓
(ङ)	बैठक कक्ष	✓	✓	✓	✓
(च)	तालिम कक्ष	✓	✓	✓	✓
(छ)	अभिलेखन इकाई	✓	✓	✓	✓
(ज)	सुरक्षा इकाई	✓	✓	✓	✓
(झ)	शौचालय (महिला/पुरुष)	✓	✓	✓	✓

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

(ञ)	हाउस किपिङ	✓	✓	✓	✓
१२.	लौन्ड्री				
(क)	प्रयोग भएका कपडा रिसिभ गर्ने स्थान	✓	✓	✓	✓
(ख)	क्लिन स्टोर कक्ष	✓	✓	✓	✓
(ग)	शौचालय सहित स्टाफ कक्ष	✓	✓	✓	✓
(घ)	सरसफाई क्षेत्र	✓	✓	✓	✓
(ङ)	भान्सा	✓	✓	✓	✓
१३.	सेन्ट्रल स्टेराईल सर्भिस डिपार्टमेन्ट (सि.एस.एस.डि.)				
(क)	प्रयोग भएका सामग्री रिसिभ गर्ने स्थान	✓	✓	✓	✓
(ख)	क्लिनिङ कक्ष	✓	✓	✓	✓
(ग)	स्टेरिलाईजेसन कक्ष	✓	✓	✓	✓
(घ)	सफा भण्डारण कक्ष	✓	✓	✓	✓
(ङ)	साझा भण्डारण कक्ष	✓	✓	✓	✓
(च)	ड्राईङ तथा प्याकिङ	✓	✓	✓	✓
(छ)	एम्बुलेन्स	✓	✓	✓	✓

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

(ग) **आकस्मिक सेवा सम्बन्धी पूर्वाधार तथा मापदण्डः**

सि.नं.	विवरण	पच्चीस शैया	पचास शैया	एक सय शैया	दुई सय शैया
१.	आपत्कालीन सेवाका लागि प्रयोग हुने सवारी साधन अस्पतालको आपत्कालीन कक्षमा सहज रूपमा आउन-लैजान सक्ने व्यवस्था भएको र प्रवेश मार्ग र बाहिर निस्कने मार्ग अलग अलग रहेको	✓	✓	✓	✓
२.	प्रतिक्षालय	✓	✓	✓	✓
३.	व्हिल च्येर, ट्रलि, स्ट्रेचर राख्ने ठाउँ र काम गर्ने व्यक्ति	१/१/१/१	२/२/२/२	४/४/४/४	५/५/५/५
४.	आवश्यक सेवा दिनका	✓	✓	✓	✓

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

सि.नं.	विवरण	पच्चीस शैया	पचास शैया	एक सय शैया	दुई सय शैया
	लागि आकस्मिक कक्षको कोठा उपलब्धता				
५.	बिरामी वर्गीकरण (ट्रायज) गर्ने ठाउँ	✓	✓	✓	✓
६.	परीक्षण गर्ने कक्ष	२	३	५	आवश्यकता अनुसार
७.	उपचार शैया	३	५	११	आवश्यकता अनुसार
८.	अवलोकन कक्ष (शैया)	१(०)	१(१)	१(४)	आवश्यकता अनुसार
९.	आकस्मिक शल्यक्रिया कक्ष	१	१	१	आवश्यकता अनुसार
१०.	सञ्चार सुविधा (टेलिफोन, इन्टरनेट आदि)	✓	✓	✓	✓
११.	आकस्मिक विभागका लागि छुट्टै	✓	✓	✓	✓

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

सि.नं.	विवरण	पच्चीस शैया	पचास शैया	एक सय शैया	दुई सय शैया
	शल्यक्रिया कक्षको व्यवस्था				
१२.	शुद्ध खानेपानीको व्यवस्था	✓	✓	✓	✓
१३.	अपाङ्ग मैत्री शौचालय र शौचालयमा पर्याप्त पानीको व्यवस्था	✓	✓	✓	✓
१४.	सार्वजनिक टेलिफोन सेवाको व्यवस्था	✓	✓	✓	✓
१५.	आकस्मिक सेवाका लागि छुट्टै प्रयोगशालाको व्यवस्था भएको र चौबीसै घण्टा प्रयोगशालाको उपलब्धता भएको।	✓	✓	✓	✓

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

सि.नं.	विवरण	पच्चीस शैया	पचास शैया	एक सय शैया	दुई सय शैया
१६.	फार्मेसी तथा विलिङ्ग	✓	✓	✓	✓

<u>आकस्मिक सेवाका लागि आवश्यक उपकरणः</u>

क्र.सं	विवरण	पच्चीस शैया	पचास शैया	एक सय शैया	दुई सय शैया
१.	सक्सन मेसिन प्रत्येक उपचार कक्षमा	१	२	५	आवश्यकता अनुसार
२.	सुचर सेट प्रत्येक उपचार कक्षमा	१	२	५	आवश्यकता अनुसार
३.	रिससिटेटर ब्याग (एम्बु ब्याग) ल्यारेन्जोस्कोप सहित	२	३	५	आवश्यकता अनुसार
४.	अक्सिजन सिलिण्डर ठूलो	१	२	४	५
५.	अक्सिजन प्रत्येक उपचार कक्षमा	२	४	७	आवश्यकता अनुसार
६.	क्रास ट्रलि (आकस्मिक औषधि, उपकरण)	✓	✓	✓	✓
७	ई.सी.जी मेसिन	१	१	२	आवश्यकता अनुसार
८	कार्डियाक मोनिटर	१	१	२	आवश्यकता अनुसार
९.	डीफीव्रीलेटर	१	१	१	आवश्यकता

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

क्र.सं	विवरण	पच्चीस शैया	पचास शैया	एक सय शैया	दुई सय शैया
	(अटोम्याटिक एक्सटर्नल डीफीब्रीलेटर)				अनुसार
१०.	भेन्टिलेटर (पोर्टेबल)	१	१	२	आवश्यकता अनुसार
११.	बी.पी सेट प्रत्येक उपचार कक्षमा	√	√	√	आवश्यकता अनुसार
१२.	आई. भी स्टेन्ड (उपचार शैयाको अनुपातमा)	√	√	√	√
१३.	प्लास्टर गर्ने सामग्री	१	१	२	आवश्यकता अनुसार
१४.	डाइग्नोस्टिक सेट	१	२	४	आवश्यकता अनुसार
१५.	आकस्मिक कार्यका लागि औषधीसहितको कार्ट (ट्रली)	१	१	२	आवश्यकता अनुसार
१६.	ट्राकियोस्टोमी सेट	१	१	१	आवश्यकता अनुसार
१७.	इन्ट्रा ओसियस	१	१	२	आवश्यकता अनुसार
१८.	भेनस सक्सन सेट	१	१	२	आवश्यकता अनुसार
१९.	सि.भि.पी लाइन सेट	१	१	२	आवश्यकता अनुसार

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

क्र.सं	विवरण	पच्चीस शैया	पचास शैया	एक सय शैया	दुई सय शैया
२०.	नेवुलाईजर सेट	१	१	१	आवश्यकता अनुसार
२१.	वाटरसिल ड्रेनेज सेट	१	२	२	आवश्यकता अनुसार
२२.	सूचनापाटी	१	१	१	आवश्यकता अनुसार
२३.	ह्वीलचेयर, ट्रली, स्ट्रेचर	√	√	√	√
२४.	फुटस्टेप	√	√	√	√
२५.	वैकल्पिक विद्युत् व्यवस्था	√	√	√	√
२६.	ग्यास्ट्रिक टयुब र एन.जी टयुब एस्पिरेसन सेट	√	√	√	√
२७.	डुस सेट	√	√	√	√
२८.	खुट्टाले चलाउने सक्सन मेसिन	√	√	√	√
२९.	कोठाको क्षेत्रफल (शैया)	R1Y+ G=3 OB2, BO	R1, Y1, G=3 OB3, B1	R2, Y2, G=3 OB4,B1	तल दिइएको अनुपातमा

<u>द्रष्टव्यः</u> अस्पतालमा दश प्रतिशत आकस्मिक शैया अन्तर्गत देहायको व्यवस्था हुनु पर्नेछः-

रेड (आर) = अति सिकिस्त बिरामीको सेवा दिने शैया = एक प्रतिशत

एल्लो (वाई) = अति सिकिस्त बिरामीको सेवा दिने शैया = दुई प्रतिशत

ग्रिन (जी) = सामान्य बिरामीको सेवा दिने शैया = तीन प्रतिशत

बल्याक (बी) = मृत्यु भसकेका बिरामीलाई राख्ने शैया = एक प्रतिशत

अब्जरभेसन कोठा र शैया = तीन प्रतिशत

(ङ)शल्यचिकित्सा सेवा सम्बन्धी पूर्वाधार तथा मापदण्डः

क्र .सं.	विवरण	पच्चीस शैया	पचास शैया	एक सय शैया	दुई सय शैया
१.	प्रति पच्चीस शैया बराबरको एउटा मेजर र एउटा माइनर ओ.टी.को व्यवस्था भएको।	१	२	४	८
२.	क्र.सं. १ का अतिरिक्त प्रत्येक पच्चीस शैया सर्जिकल बेडका लागि एक मेजर ओ.टी र आवश्यक माइनर ओटीको थप व्यवस्था।	✓	✓	✓	✓
३.	प्रति पचास शैया क्षमता बराबर एउटा (प्याक) एनेस्थिेसिक तयारी कक्षको व्यवस्था भएको।	✓	✓	✓	✓
४.	अक्सिजन आपूर्तिको नियमित व्यवस्था (Central Supply Oxygen Manifold) र आकस्मिक Backup को व्यवस्था	✓	✓	✓	✓
५.	ओ.टी वातानुकूलित हुनुपर्ने र मेजर ओ.टी.मा (HVAC) सिस्टम हुनु पर्ने।	✓	✓	✓	✓
६.	ओ.टी.को बाहिर बिरामी कुरुवा बस्ने व्यवस्था	✓	✓	✓	✓
७.	मेजर ओ.टी. भएको जुनसुकै अस्पतालमा आई.सि.यू	✓	✓	✓	✓

	अनिवार्य हुनुपर्ने व्यवस्था पालना गरेको।				
८.	प्रत्येक मेजर ओ.टी.का लागि पोस्ट अपरेटिभ वार्डको व्यवस्था	✓	✓	✓	✓
९.	अस्पतालमा शल्यक्रिया पश्चात् पनि बिरामीको अवस्था स्थिर नभए सम्म उक्त शल्यक्रिया गर्ने समूह तथा सर्जन चिकित्स्क र एनेस्थेसियोलोजिस्ट अस्पतालमा रहिरहनुपर्ने व्यवस्था।	✓	✓	✓	✓

(च) सघन उपचार सेवा सम्बन्धी पूर्वाधार तथा मापदण्डः

क्र. सं.	विवरण	पचास शैया	एक सय शैया	दुई सय शैया
१.	अस्पतालको अन्तरङ्ग कक्षमा चौबीसै घण्टा सघन उपचार कक्षको व्यवस्था	√	√	√
२.	कुल उपलब्ध शैयाको पाँच प्रतिशतको अनुपातमा आई.सि.यू. शैया र Intermediate Care Units (HDU, IICU, NIMCU, PIMCU etc.) शैयाको व्यवस्था गरेको	√	√	√
३.	आई.सि.यू. कक्षमा प्रति दुई शैयाका लागि एक भेन्टिलेटरको उपलब्धता	√	√	√
४.	आ.ई.सि.यू. र एन.आई.सि.यू. जस्ता सघन सेवा प्रदान गर्ने युनिटमा प्रति शैयाको अनुपातमा एकजना नर्सको	√	√	√

क्र. सं.	विवरण	पचास शैया	एक सय शैया	दुई सय शैया
	व्यवस्था र सि.सि.यू.का हकमा एकजना गम्भीर बिरामीका लागि १:१ र सामान्य बिरामीका लागि २:१ को अनुपातमा नर्सिङ स्टाफ हुनुपर्ने।			
५.	Intermediate Care Units (HDU, IICU, NIMCU, PIMCU etc.) का शैयाका लागि प्रति दुई शैयामा एकजना नर्स हुनुपर्ने	√	√	√
६.	तलिम प्राप्त चिकित्सक चौबीसै घण्टा उपस्थित रहने र सम्बन्धित कन्सल्ट्यान्ट अनकलमा उपलब्ध हुने व्यवस्था	√	√	√
७.	बिरामीको अवस्थाबारे चौबीस घण्टामा कम्तीमा दुईपटक बिरामीको आफन्तलाई जानकारी दिने व्यवस्था	√	√	√
८.	सरुवा रोग भएका बिरामीलाई सघन उपचार आवश्यक परेमा बिरामीलाई छुट्टै आइसोलेसनमा (सघन उपचारको कुल बेड सङ्ख्याको दश प्रतिशत बेडलाई आइसोलेसन बेड) उपचारको प्रबन्ध मिलाइएको।	√	√	√
९.	सघन उपचार कक्ष वातावरण अनुकूलित बनाइएको।	√	√	√
१०	सघन उपचार कक्ष, शल्यक्रिया कक्ष, आकस्मिक विभाग, रेडियोलोजी विभाग र प्रयोगशालासँग सहज पहुँच भएको तथा	√	√	√

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

क्र. सं.	विवरण	पचास शैया	एक सय शैया	दुई सय शैया
	जोडिएको।			
११	सघन उपचार कक्षमा आवगमन तथा बहिर्गमनका लागि छुट्टाछुट्टै ढोकाको व्यवस्था गरिएको हुनुपर्दछ। जसबाट एक्सरे मेसिन, बेड, ट्रलीजस्ता मेसिन सजिलोसँग ल्याउन र लैजान सकियोस् ।	√	√	√
१२	बिरामीको परिवारका लागि प्रतिबेड सङ्ख्याको एकका दरले कुर्सी भएको छुट्टै कुरुवा कोठाको व्यवस्था भएको।	√	√	√
१३	बिरामी भेट्नका लागि दिनमा कम्तीमा दुई पटक निश्चित Visiting Hours छुट्टाइएको।	√	√	√
१४	टेबल र कुर्सीसहितको परामर्श कोठाको व्यवस्था	√	√	√
१५	Central Monitoring System सहितका Central Nursing Station को व्यवस्था भएको।	√	√	√
१६	नर्स, चिकित्सक तथा अन्य स्वास्थ्यकर्मीका लागि चियाखाजा खाने सुविधासहितको Pantry को व्यवस्था भएको।	√	√	√
१७	सफा र फोहोर कपडाका लागि छुट्टै Utility Room को व्यवस्था भएको।	√	√	√
१८	पर्याप्त मात्रामा लकरसहित महिला र पुरुषका लागि छुट्टाछुट्टै पोशाक परिवर्तन	√	√	√

क्र. सं.	विवरण	पचास शैया	एक सय शैया	दुई सय शैया
	कक्षको व्यवस्था भएको।			
१९	महिला र पुरुषका लागि छुट्टाछुट्टै शौचालयको व्यवस्था भएको।	√	√	√
२०	कुनै पनि कार्य गर्नका लागि पर्याप्त हुने गरी प्रत्येक आई.सि.यू. बेडका लागि ठाउँ र बत्तीको व्यवस्था भएको।	√	√	√
२१	प्राकृतिक रूपमा उज्यालो हुने।	√	√	√
२२	आगो नियन्त्रण उपकरण तथा यन्त्रको उपलब्धता	√	√	√
२३	बिरामीको नियमित उपचार तथा स्याहारका लागि प्रोटोकल तयार गरिएको तथा सोहीअनुसार कार्यान्वयन हुने गरेको।	√	√	√
२४	सङ्क्रमण रोकथाम तथा नियन्त्रणका सबै उपाय अवलम्बन गरिएको।	√	√	√

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

(छ) विशेषज्ञ सेवा प्रदान गर्ने अस्पतालको थप पूर्वाधार तथा मापदण्डः

क्र. स.	विवरण	पच्चीस शैया	पचास शैया	एक सय शैया	दुई सय शैया
	इक्युपमेन्टः मनिटर, डीफिब्रिलेटर्स, भेन्टिलेटर, इन्टयुवेशन सेट र इमर्जेन्सी ड्रग काउन्टर, आइ.पी.वि.ए.,	√	√	√	√
१.	**अन्तरङ्ग सेवा**				
(क)	एस.आइ.सि.यु.	१०	१२	१४	आवश्यकता अनुसार
(ख)	सि.सि.यु.	१०	१२	१४	आवश्यकता अनुसार
(ग)	इन्टरमिडियट/ मनिटर्स शैया मेडिकल	३०	४०	५०	आवश्यकता अनुसार
(घ)	इन्टरमिडियट/ मनिटर्स शैया मेडिकल	३०	४०	५०	आवश्यकता अनुसार
(ङ)	अन्य शैया साधारण	-	-	-	
(च)	अपरेटिङ्ग कक्ष (लुमिनार फ्लोर एयर फिल्टर	३	५	४	आवश्यकता अनुसार

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

(१) **आँखा अस्पतालः**

क्र.सं.	विवरण	पच्चीस शैया	पचास शैया	एक सय शैया	दुई सय शैया
१.	भौतिक सुबिधा	जनरल अस्पतालको पूर्वाधार सरह			
२.	उपकरण				
(क)	भिजन ड्रम	२	४	७	३०
(ख)	फेको मेसिन	१	२	२	३
(ग)	रिफ्रेक्सन सेट	२	४	७	१८
(घ)	डाइरेक्ट अप्थ्यालमोस्कोप/इनडाइरेक्ट अफ्थलमोस्कोप	४/१	५/२	७/३	८/५
(ङ)	स्लिट ल्याम्प	४	४	७	१८
(च)	टोनोमिटर	२	४	७	१८
(छ)	अपरेटिङ माइक्रोस्कोप	२	४	६	१५
(ज)	अपरेटिङ टेबुल	४	५	७	१५
(झ)	केराटोमिटर	२	४	५	६
(ञ)	अल्ट्रासाउन्ड मेसिन (एस्क्यान र बिस्क्यान)	२	४	५	६
(ट)	लेन्स मिटर	२	४	५	१८
(ठ)	याग लेजर	२	४	५	५
(ड)	अटोक्लेभ मेसिन	२	४	६	७
(ण)	सर्जिकल इन्स्ट्रुमेन्ट सेट	८	१०	१८	६०

क्र.सं.	विवरण	पच्चीस शैया	पचास शैया	एक सय शैया	दुई सय शैया
(त)	अप्टिकल कोहेरेन्स टोमोग्राफ	१	२	३	४
(थ)	प्रिज्म, जिडीएक्स, गोल्डम्यान पेरिम्याट्री, हम्फेरी भिजुअल फिल्ड, इन्डाइरेक्ट अप्थ्यलमोस्कोप , भिट्रेक्टोमी मेसिन, फन्डस क्यामेरा, साइन्याप्टोफोर, स्टेरोप्सिस सेट, हर्टलसेट, अटो रिफयाक्टर	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
(द)	एन्टेरियर भिट्रेक्टोमी सेट	१	२	३	८
३.	जनशक्ति				
(क)	आई सर्जन	२ (Anterior segment surgeon)	४ (Anterior segment surgeon)	८	१६
(ख)	(Vitreo retinal surgeon,	आवश्यकता अनुसार	(Vitreo retinal	(Vitreo retinal	(Vitreo retinal

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

क्र.सं.	विवरण	पच्चीस शैया	पचास शैया	एक सय शैया	दुई सय शैया
	Oculoplastic surgeon, Glaucoma specialist, Cornea specialist, Neuro ophthalmologist, Paediatric ophthalmologist, Uvea specialist)		surgeon - १ Glaucoma specialist -१	surgeon -२ Glaucoma specialist -२ सहित जम्मा ६ जना विशिष्टिकृत चिकित्सक	surgeon -२ Glaucoma specialist -२ सहित जम्मा १० जना विशिष्टिकृत चिकित्सक
(ग)	एनेस्थेसियोलोजिस्ट	-	आवश्यकता अनुसार	१	२
(घ)	एनेस्थेटिक असिस्टेन्ट	-	आवश्यकता अनुसार	१	२
(ङ)	अप्टोमेट्रिष्ट	२	३	४	५
(च)	अप्थल्मिक असिष्टेन्ट	८	२०	३०	४०
(छ)	नर्सिङ स्टाफ	३	५	७	९
(ज)	फार्मासिस्ट	१	२	३	४
(झ)	रेडियोग्राफर	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
(ञ)	ल्याब टेक्निसियन	१	२	३	४
(ट)	कार्यालय	आवश्यक	आवश्यक	आवश्यक	आवश्यक

क्र.सं.	विवरण	पच्चीस शैया	पचास शैया	एक सय शैया	दुई सय शैया
	सहयोगी	ता अनुसार	ता अनुसार	ता अनुसार	ता अनुसार

(२) **मानसिक अस्पतालः**

क्र.सं.	विवरण	पच्चीस शैया	पचास शैया	एक सय शैया	दुई सय शैया
१.	भौतिक सुविधा	जनरल अस्पतालको पूर्वाधार सरह			
२.	बहिरङ्ग सेवा	प्रावधान हुनुपर्ने	प्रावधान हुनुपर्ने	प्रावधान हुनुपर्ने	प्रावधान हुनुपर्ने
(क)	परीक्षण	प्रावधान हुनुपर्ने	प्रावधान हुनुपर्ने	प्रावधान हुनुपर्ने	प्रावधान हुनुपर्ने
(ख)	उपचार	प्रावधान हुनुपर्ने	प्रावधान हुनुपर्ने	प्रावधान हुनुपर्ने	प्रावधान हुनुपर्ने
(ग)	दिवा स्याहार केन्द्र	स्वैच्छिक	प्रावधान हुनुपर्ने	प्रावधान हुनुपर्ने	प्रावधान हुनुपर्ने
(घ)	रिस्ट्रेन/ आइसोलेशन वार्ड	स्वैच्छिक	प्रावधान हुनुपर्ने	प्रावधान हुनुपर्ने	प्रावधान हुनुपर्ने
३.	अन्तरङ्ग सेवा	प्रावधान हुनुपर्ने	प्रावधान हुनुपर्ने	प्रावधान हुनुपर्ने	प्रावधान हुनुपर्ने
(क)	महिला वार्ड	प्रावधान हुनुपर्ने	प्रावधान हुनुपर्ने	प्रावधान हुनुपर्ने	प्रावधान हुनुपर्ने
(ख)	पुरुष वार्ड	प्रावधान हुनुपर्ने	प्रावधान हुनुपर्ने	प्रावधान हुनुपर्ने	प्रावधान हुनुपर्ने
(ग)	रिस्ट्रेन/ आइसोलेशन वार्ड	स्वैच्छिक	प्रावधान हुनुपर्ने	प्रावधान हुनुपर्ने	प्रावधान हुनुपर्ने
(घ)	एक्युइट वार्ड	स्वैच्छिक	प्रावधान हुनुपर्ने	प्रावधान हुनुपर्ने	प्रावधान हुनुपर्ने

क्र.सं.	विवरण	पच्चीस शैया	पचास शैया	एक सय शैया	दुई सय शैया
४.	साइक्राइटिक इमर्जेन्सी चौबीसै घण्टा साथै सिपिआरका लागि प्रावधान	प्रावधान हुनुपर्ने	प्रावधान हुनुपर्ने	प्रावधान हुनुपर्ने	प्रावधान हुनुपर्ने
५.	निदानात्मक सेवा				
(क)	प्रयोगशाला र एक्सरे जनरल अस्पतालका पूर्वाधारसरह	प्रावधान हुनुपर्ने	प्रावधान हुनुपर्ने	प्रावधान हुनुपर्ने	प्रावधान हुनुपर्ने
(ख)	ईईजी मेसिन	स्वैच्छिक	१	१	२
(ग)	सिटी स्क्यान	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक	१	१
(घ)	एमआरआई	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक	१
(ङ)	मेडिफाइड ईसिटी	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक	१	१
६.	जनशक्ति				
(क)	साइक्याट्रिक चिकित्सक	१	२	४	६
(ख)	फिजिसियन (पार्ट टाइम)	१	१	२	३
(ग)	क्लिनिकल साइकोलोजिस्ट (फुल टाइम)	१	२	३	४
(घ)	साइक्याट्रिक सोसल वर्कर (प्रति १०० शैया २ का दरले)	१	२	३	४

क्र.सं.	विवरण	पच्चीस शैया	पचास शैया	एक सय शैया	दुई सय शैया
(ङ)	ड्युटी मेडिकल अफिसर	१	६	१०	१४
(च)	अक्युपेसनल थेरापिस्ट	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक	१	१
(छ)	एनेस्थेसियोलोजिस्ट	स्वैच्छिक	१	१	२
(ज)	न्युरोलोजिस्ट पार्ट टाइम	स्वैच्छिक	१	१	२
(झ)	मेट्रोन (मानसिकमा तालिम प्राप्त)	१	१	१	२
(ञ)	सुपरभाइजर र नर्सिङ सिस्टर	१	२	४	६
(ट)	स्टाफ नर्स	जनरल अस्पताल अनुसार	जनरल अस्पताल अनुसार	जनरल अस्पताल अनुसार	जनरल अस्पताल अनुसार
(ठ)	योग शिक्षक	स्वैच्छिक	१	१	१
(ड)	प्रशासनिक कर्मचारी	जनरल अस्पताल अनुसार			
(ढ)	सुरक्षा गार्ड	आवश्यकता अनुसार			

(३) <u>अर्थोपेडिक अस्पतालः</u>

क्र.सं.	विवरण	पच्चीस शैया	पचास शैया	एक सय शैया	२०० शैया

क्र.सं.	विवरण	पच्चीस शैया	पचास शैया	एक सय शैया	२०० शैया
१.	भौतिक सुविधा	जनरल अस्पतालको पूर्वाधार सरह			
२.	आकस्मिक सेवा	जनरल अस्पतालको पूर्वाधार सरह			
३.	डिजास्टर व्यवस्थापन मास क्याजुअल्टी व्यवस्थापन पोलिट्रमा व्यवस्थापन	आवश्यकता अनुसार	५	१०	२०
४.	बहिरङ्ग सेवा				
(क)	कार्डियोथोरासिक	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
(ख)	युरोलोजी	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
(ग)	गाइने अब्स	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
(घ)	आई सर्जन	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
(ङ)	जनरल सर्जिकल	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
(च)	अर्थोपेडिक सर्जरी	१	२	४	६
(छ)	डेन्टल र फेसियो म्याक्सिलरी	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
(ज)	ईएनटी सर्जरी	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
(झ)	फिजियोथेरापीः सम्बन्धित	१	२	४	६

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

क्र.सं.	विवरण	पच्चीस शैया	पचास शैया	एक सय शैया	२०० शैया
	सामग्री सहित				
५.	अन्तरङ्ग सेवा				
(क)	अपरेसन थिएटर (मेजर)	१	२	३	४
(ख)	अपरेसन थिएटर (माइनर)	२	३	४	५
(ग)	आईसीयू मनिटर सहित	आवश्यक ता अनुसार	आवश्य ता अनुसार	४	६
(घ)	सक्सन युनिट, ब्लड ग्याँस, एनालाइजर, सोडियम एन्ड पोटासियम एनालाइजर, अक्सिजन कन्सन्ट्रेसन	आवश्यक ता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यक ता अनुसार	आवश्यक ता अनुसार
६.	निदानात्मक उपकरण				
(क)	एक्सरे	जनरल अस्पताल सरह			
(ख)	सीटी स्क्यान	आवश्यक ता अनुसार	१	१	१
(ग)	एमआरआई	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यक ता अनुसार	आवश्यक ता अनुसार
(घ)	अल्ट्रासाउन्ड मेसिन	१	१	१	१
(ङ)	सिआर्म	आवश्यकता अनुसार	१	२	४
७.	शल्यक्रियाका लागि उपकरण				
(क)	भेन्टिलेटर	आवश्यकता	२	४	८

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

क्र.सं.	विवरण	पच्चीस शैया	पचास शैया	एक सय शैया	२०० शैया
		अनुसार			
(ख)	कार्डियाक मनिटर	आवश्यकता अनुसार	६	१०	२०
(ग)	ब्वाइल अपरेटस	२	४	६	८
(घ)	एनेस्थेटिक मनिटर	१	२	४	६
(ङ)	माइक्रो सर्जिकल इन्सट्रमेन्ट	आवश्यकता अनुसार	१	२	२
(च)	रिसस्सिटेसन सेट	अनिवार्य	अनिवार्य	अनिवार्य	अनिवार्य
(छ)	अपरेटिभ इन्स्ट्रमेन्ट माइक्रोस्कोप	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
(ज)	स्पाइनल सेट	अनिवार्य	अनिवार्य	अनिवार्य	अनिवार्य
(झ)	एयर पावर ड्रिल सेट	आवश्य ता अनुसार	१	२	३
(ञ)	अटोक्लेभ मेसिन	अनिवार्य	अनिवार्य	अनिवार्य	अनिवार्य
(ट)	डायथर्मिक मेसिन	अनिवार्य	अनिवार्य	अनिवार्य	अनिवार्य
(ठ)	सक्सन युनिट	अनिवार्य	अनिवार्य	अनिवार्य	अनिवार्य
(ड)	अक्सिजन कन्सन्ट्रेटर	अनिवार्य	अनिवार्य	अनिवार्य	अनिवार्य
(ढ)	आइसोटप स्क्यान	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक
८.	अन्य सेवा	सम्बन्धित सेवा अनुसारका आवश्यक उपकरणको व्यवस्था गर्ने			

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

क्र.सं.	विवरण	पच्चीस शैया	पचास शैया	एक सय शैया	२०० शैया
(क)	अर्थोपेडिक	√	√	√	√
(ख)	फेसियोम्याग्जेलरी	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	√	√
(ग)	फिजियोथेरापी	√	√	√	√
(घ)	रिह्याविलिटेसन	स्वैच्छिक	√	√	√
(ङ)	ल्याबोरेटरी जनरल अस्पतालसरह	जनरल अस्पतालसरह	जनरल अस्पतालसरह	जनरल अस्पतालसरह	जनरल अस्पतालसरह
(च)	हिस्टोप्याथोलोजी	√	√	√	√
९.	जनशक्ति				
(क)	कन्सल्टयान्ट (१:२५ शैया)	१	२	४	८
(ख)	रजिस्ट्रार	१	१	१	३
(ग)	मेडिकल अफिसर	२	४	६	८
(घ)	सम्बन्धित विशेषज्ञ (पार्ट टाइमको प्रावधान)	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक
(ङ)	प्रशासनिक कर्मचारी	जनरल अस्पताल अनुसार			
(च)	नर्सिङ स्टाफ	जनरल अस्पताल अनुसार			
(छ)	एनेस्थेसियोलोजिस्ट	स्वैच्छिक	१	१	२
(ज)	ऐनेस्थेटिक असिस्टयान्ट	१	२	३	४
(झ)	अर्थोपेडिक	१	२	४	६
(ञ)	फिजियोथेरापि	१	१	२	३

क्र.सं.	विवरण	पच्चीस शैया	पचास शैया	एक सय शैया	२०० शैया
	स्ट				

(४) **स्त्रीरोग तथा प्रसूति अस्पतालः-**

क्रसं.	विवरण	पच्चीस शैया	पचास शैया	एक सय शैया	दुई सय शैया
१.	भौतिक सुबिधा	जनरल अस्पतालको पूर्वाधार सरह			
२.	बहिरङ्ग सेवा				
(क)	अन्य पूर्वाधार जनरल अस्पताल सरह	√	√	√	√
(ख)	पूर्वप्रसूति सेवा	√	√	√	√
(ग)	सुत्केरी सेवा	√	√	√	√
(घ)	परिवार नियोजन	√	√	√	√
(ङ)	खोप सेवा	√	√	√	√
(च)	गाइनोकोलोजी साधारण उपचार सेवा	√	√	√	√
३.	विशेष पोलिक्लिनिक सेवा (कुनै दुई अनिवार्य)				
(क)	क्यान्सर स्क्रिनिङ	√	√	√	√
(ख)	सब फर्टिलिटी र इन फर्टिलिटी	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक	√	√
४.	किशोरकिशोरी स्वास्थ्य	√	√	√	√
५.	एस.टी.डी.र एस.टी.आर.	√	√	√	√
६.	पोस्ट एबोर्सन केयर र	√	√	√	√

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

क्रसं.	विवरण	पच्चीस शैया	पचास शैया	एक सय शैया	दुई सय शैया
	कम्प्रिहेन्सिभ एबोर्सन केयर				
७.	परिवार नियोजन	√	√	√	√
८.	इमर्जेन्सी	√	√	√	√
९.	अन्तरङ्ग सेवा				
(क)	प्रसूति सेवा कक्ष	२	४	७	१४
(ख)	जनरल वार्ड	२	३	५	१०
(ग)	शल्यक्रिया सेवा शैया	२	४	५	१०
(घ)	एम.आई.सी.यू.		२	४	६
(ङ)	एन.आई.सी.यू./ नियोनेटल युनिट	३	५	१०	२०
(च)	सी.टी.जी. रुम	१	२	४	६
(छ)	फिजियोथेरापी युनिट	जनरल अस्पताल सरह			
१०.	निदानात्मक सेवा				
(क)	प्रयोगशाला	१	१	१	१
(ख)	एक्सरे	२	२	३	आवश्यकता अनुसार
(ग)	अल्ट्रासाउन्ड	२	२	३	आवश्यकता अनुसार
(घ)	कल्पोस्कोपी	√	√	√	√
(ङ)	हिस्टेरेस्कोपी	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक	√	√

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

क्रसं.	विवरण	पच्चीस शैया	पचास शैया	एक सय शैया	दुई सय शैया
		क	क		
(च)	ल्यापारोस्कोपी	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक	√	√
११.	युनिट				
(क)	मातृसेवा (आरसीयू)	√	√	√	√
(ख)	टिचिङ र तालिम युनिट	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक	√	√
(ग)	रिसर्च युनिट	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक	√
(घ)	अङ्कोलोजी युनिट	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक
(ङ)	रेडियोलोजी युनिट	√	√	√	√
(च)	एक्सरे	√	√	√	√
(छ)	यु.एस.जी.	√	√	√	√
(ज)	सिटी/ एम.आर.आई.	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक
(झ)	ल्याबरेटोरी ब्लड ट्रान्सफ्युजन) (सहित	√	√	√	√
(ञ)	फिजियोथेरापी	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक
(ट)	नर्सिङ स्टेसन	√	√	√	√
(ठ)	हाउस किपिङ	√	√	√	√
(ड)	गाइनो अब्स युनिट	√	√	√	√
(ढ)	जनरल गाइनो अब्स	√	√	√	√

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

क्रसं.	विवरण	पच्चीस शैया	पचास शैया	एक सय शैया	दुई सय शैया
(ण)	गाइनो अङ्कोलोजी	√	√	√	√
(त)	सब फर्टिलिटी र इन फर्टिलिटी	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक
(थ)	युरो गाइनोकोलोजी	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक
(द)	सोसल सर्भिस	√	√	√	√
१२.	जनशक्ति				
(क)	गाइनो अब्स कन्सलट्यान्टस्/ सिनियर गाइनो अब्स	१	२	३	४
(ख)	मेडिकल अफिसर	२	४	६	८
(ग)	एनेस्थेटिक्स असिस्टेन्ट	१	१	२	४
(घ)	एनेस्थेसियोलोजिस्ट	आवश्यकता अनुसार	१	२	२
(ङ)	पिडियट्रिसियन (नियमित)	स्वैच्छिक	१	२	२
(च)	प्याथोलोजिस्ट	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
(छ)	फिजिसियन (नियमित)	आवश्यकता अनुसार नियमित उपलब्ध हुनुपर्ने			
(ज)	जनरल सर्जन (नियमित)	आवश्यकता अनुसार नियमित उपलब्ध हुनुपर्ने			

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

क्रसं.	विवरण	पच्चीस शैया	पचास शैया	एक सय शैया	दुई सय शैया
(झ)	ल्याब टेक्निसियन	जनरल अस्पताल अनुसार	जनरल अस्पताल अनुसार	जनरल अस्पताल अनुसार	जनरल अस्पताल अनुसार
(ञ)	ल्याब असिस्टेन्ट	जनरल अस्पताल अनुसार	जनरल अस्पताल अनुसार	जनरल अस्पताल अनुसार	जनरल अस्पताल अनुसार
(ट)	मेट्रोन	जनरल अस्पताल अनुसार	जनरल अस्पताल अनुसार	जनरल अस्पताल अनुसार	जनरल अस्पताल अनुसार
(ठ)	नर्सिङ प्रशासक	जनरल अस्पताल अनुसार	जनरल अस्पताल अनुसार	जनरल अस्पताल अनुसार	जनरल अस्पताल अनुसार
(ड)	नर्सिङ अधिकृत	जनरल अस्पताल अनुसार	जनरल अस्पताल अनुसार	जनरल अस्पताल अनुसार	जनरल अस्पताल अनुसार
(ढ)	स्टाफ नर्स	जनरल अस्पताल अनुसार	जनरल अस्पताल अनुसार	जनरल अस्पताल अनुसार	जनरल अस्पताल अनुसार
(ण)	स्टाफ नर्स एस.बी.ए. तालिम				

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

क्रसं.	विवरण	पच्चीस शैया	पचास शैया	एक सय शैया	दुई सय शैया
	प्राप्त र मिडवाइफ (दश प्रतिशत)				
१३.	उपकरण				
(क)	शल्यक्रिया जनरल अस्पताल सरह	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
(ख)	अङ्कोलोजी युनिट (कोलोनोस्कोप हिस्टेरोस्कोप क्रायोथेरापी युनिट)	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
(ग)	हिस्टेरेस्कोप	०	०	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक
(घ)	इन्डोस्कोपी		स्वैच्छिक	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक
(ङ)	लेप्रोस्कोपी	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक
(च)	लेबर रुममा चाहिने सम्पूर्ण सामान		आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार

<u>**द्रष्टव्यः**</u> मेट्रोन पदका लागि मिडवाईफरी विषयमा स्नातक वा स्नाकोत्तर गरेको जनशक्तिलाई प्राथमिकता दिनु पर्नेछ।

(५) <u>**बालरोग अस्पतालः-**</u>

क्र.सं.	विवरण	पच्चीस शैया	पचास शैया	एक सय शैया	दुई सय शैया
१.	भौतिक सुविधा	जनरल अस्पतालको पूर्वाधार सरह			
२.	आकस्मिक सेवा	जनरल अस्पतालको पूर्वाधार सरह			
३.	बहिरङ्ग सेवा				

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

क्र.सं.	विवरण	पच्चीस शैया	पचास शैया	एक सय शैया	दुई सय शैया
(क)	बालरोग विशेषज्ञ	२	२	३	४
(ख)	बालरोग सर्जन/ जनरल सर्जिकल	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	१	१
(ग)	गाइनो अब्स	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
(घ)	आई सर्जन	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
(ङ)	अर्थोपेडिक सर्जन	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	१	१
(च)	डेन्टल र फेसियो म्याक्सिलरी	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	१
(छ)	इ.एन.टी. सर्जन	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	१
(ज)	डाईटिसियन	आवश्य कता अनुसार	आवश्य कता अनुसार	१	१
(झ)	फिजियोथेरापी				
४.	अन्तरङ्ग सेवा				
(क)	अपरेसन थिएटर मेजर	आवश्यकता अनुसार	१	२	२
(ख)	अपरेसन थिएटर माइनर	१	१	२	२
(ग)	एन.आई.सी.यू. (मनिटरसहित)		४	६	८
(घ)	पीआईसीयू	२	४	६	८
(ङ)	सक्सन युनिट, ब्लड ग्याँस एनालाइजर,		अनिवार्य	अनिवार्य	अनिवार्य

क्र.सं.	विवरण	पच्चीस शैया	पचास शैया	एक सय शैया	दुई सय शैया
	सोडियम एन्ड पोटासियम एनालाइजर, अक्सिजन कन्सन्ट्रेसन				
५.	**निदानात्मक उपकरण**				
(क)	एक्सरे	जनरल अस्पताल सरह			
(ख)	सीटी स्क्यान	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
(ग)	एम.आर.आर.	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
(घ)	अल्ट्रासाउन्ड मेसिन	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
(ङ)	सि.आर्म.	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
६.	**शल्यक्रियाका लागि उपकरण**				
(क)	भेन्टिलेटर	२	४	८	१२
(ख)	कार्डियाक मनिटर	६	१०	१४	१८
(ग)	अटोक्लेभ मेसिन	अनिवार्य	अनिवार्य	अनिवार्य	अनिवार्य
(घ)	एनेस्थेटिक स्टेसन	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
(ङ)	माइक्रोसर्जिकल इन्सट्रमेन्ट	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	१	१
(च)	रिसस्सिटेसन सेट	अनिवार्य	अनिवार्य आवश्यकता अनुसार थप	अनिवार्य आवश्यकता अनुसार थप	अनिवार्य आवश्यकता अनुसार थप
(छ)	अपरेटिभ इन्स्ट्रमेन्ट माइक्रोस्कोप	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार

क्र.सं.	विवरण	पच्चीस शैया	पचास शैया	एक सय शैया	दुई सय शैया
(ज)	स्पाइनल सेट	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
(झ)	एयर पावर ड्रिल सेट	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
(ञ)	अपरेटिभ टेबल र बेड सेट	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
(ट)	डायथर्मिक मेसिन	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
(ठ)	सक्सन युनिट	अनिवार्य	अनिवार्य	अनिवार्य	अनिवार्य
(ड)	अक्सिजन कन्सन्ट्रेटर	अनिवार्य	अनिवार्य	अनिवार्य	अनिवार्य
(ढ)	आईसोटपस्क्यान	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक
७.	**अन्य सेवाहरू:** सम्बन्धित सेवा अनुसारका आवश्यक उपकरणको व्यवस्था गर्ने				
(क)	अर्थोपेडिक	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक
(ख)	फेसियो म्याक्जिलरी	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक
(ग)	अप्थ्यालमोलोजी	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक
(घ)	फिजियोथेरापी	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक
(ङ)	रिह्याबिलिटेसन	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक
(च)	ल्याबोरेटरी	जनरल अस्पतालसरह			
(छ)	हिस्टोप्याथोलोजी	जनरल अस्पताल सरह			
८.	**जनशक्ति**				
(क)	कन्सल्ट्यान्ट(१:२५ शैया)	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	१
(ख)	नियोन्याटोलोजिस्ट, पेडियाट्रिक इन्टेन्सिभिस्ट	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	१
(ग)	पेडियाट्रिक कार्डियोलोजिस्ट	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	१
(घ)	पेडियाट्रिक	आवश्यकता	आवश्यकता	आवश्यकता	१

क्र.सं.	विवरण	पच्चीस शैया	पचास शैया	एक सय शैया	दुई सय शैया
	न्युरोलोजिस्ट	अनुसार	अनुसार	अनुसार	
(ङ)	पेडियाट्रिक इन्डोक्राइनोलोजिस्ट	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	१
(च)	पेडियाट्रिक सर्जन	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	१
(छ)	मेडिकल अफिसर	२	४	६	८
(ज)	सम्बन्धित विशेषज्ञ (आंशिक)	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	१
(झ)	प्रशासनिक कर्मचारी	जनरल अस्पताल अनुसार			
(ञ)	नर्सिङ स्टाफ	जनरल अस्पताल अनुसार			
(ट)	एनेस्थेटिक	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	१
९.	**आकस्मिक सेवा र सामग्री उपकरण**	चौविसैघण्टा सेवा	चौविसैघण्टा सेवा	चौविसैघण्टा सेवा	चौविसैघण्टा सेवा
१०.	औषधीको उपलब्धता	चौविसैघण्टा सेवा	चौविसैघण्टा सेवा	चौविसैघण्टा सेवा	चौविसैघण्टा सेवा
११.	एम्बुलेन्स	अनिवार्य	अनिवार्य	अनिवार्य	अनिवार्य
१२.	प्रतिकारात्मक तथा प्रवर्धनात्मक सेवा	अनिवार्य	अनिवार्य	अनिवार्य	अनिवार्य
१३.	शवगृह	अनिवार्य	अनिवार्य	अनिवार्य	अनिवार्य
१४.	क्यान्टिन सेवा	अनिवार्य	अनिवार्य	अनिवार्य	अनिवार्य

(६) **दन्त अस्पतालः**

क्र.सं.	विवरण	२५–५० दन्त चेयर	५० भन्दा माथि दन्त चेयर
१.	भौतिक पूर्वाधार (प्रशासनिक)		
२.	रिसेप्सन	१(१० वर्गमिटर)	१(१० वर्गमिटर)

क्र.सं.	विवरण	२५—५० दन्त चेयर	५० भन्दा माथि दन्त चेयर
३.	प्रतीक्षा कक्ष	१(१४ वर्गमिटर)	१(१४ वर्गमिटर)
४.	लेखा कक्ष	१(१० वर्गमिटर)	१(१० वर्गमिटर)
५.	स्टोर कक्ष	१(१० वर्गमिटर)	१(१० वर्गमिटर)
६.	मर्मत कक्ष	१(१४ वर्गमिटर)	१(१४ वर्गमिटर)
७.	चिकित्सक बैठक कक्ष	१(१६ वर्गमिटर)	१(१६ वर्गमिटर)
८.	चेन्जिङ कक्ष	१(१० वर्गमिटर)	१(१० वर्गमिटर)
९.	निर्देशक कक्ष	१(१० वर्गमिटर)	१(१० वर्गमिटर)
१०.	लाइब्रेरी कक्ष	१(१४ वर्गमिटर)	१(१४ वर्गमिटर)
११.	कार्यकारी कक्ष	०	१(१४ वर्गमिटर)
१२.	सेमिनार हल	०	१(१६ वर्गमिटर)
१३.	क्लिनिकल कक्ष	√	√
१४.	ओरल तथा मेक्सिलोफ्यासियल सर्जरी कक्ष	(ओरल सर्जन अन कल र हप्तामा दुइ पटक नियमित भेट)	माइनर ओटी—२ मेजर ओटी—१ जेनेरल बेड—५ डेन्टल चेयर —५ आरसीयू शैया—२

क्र.सं.	विवरण	२५–५० दन्त चेयर	५० भन्दा माथि दन्त चेयर
		माइनर ओटी–२ बेड–२ डेन्टल चेयर–२	
१५.	अर्थोडेन्टिक विभाग	(विशेषज्ञ भेट महिनामा कम्तीमा दुइ पटक) डेन्टल चेयर –१	(विशेषज्ञ भेट महिनामा कम्तीमा दुइ पटक) डेन्टल चेयर –१
१६.	प्रोस्थोडेन्टिक विभाग	(विशेषज्ञ भेट हप्तामा कम्तीमा १ पटक डेन्टल चेयर-१	(विशेषज्ञ भेट हप्तामा कम्तीमा १ पटक डेन्टल चेयर - २
१७.	जनरल विभाग	(एकीकृत प्रणाली) डेन्टल चेयर - १०	(एकीकृत प्रणाली) डेन्टल चेयर -१२
१८.	पेरियोडेन्टिक विभाग	हप्तामा कम्तीमा १ पटक विशेषज्ञ भिजिट	हप्तामा कम्तीमा एक पटक विशेषज्ञ भिजिट, डेन्टल चेयर - २
१९.	रेस्टोरेटिभ/पेडो विभाग	हप्तामा कम्तीमा एक पटक विशेषज्ञ भिजिट	हप्तामा कम्तीमा एक पटक विशेषज्ञ भिजिट, डेन्टल चेयर - २
२०.	चौविसै घण्टा आकस्मिक सेवा	√	√

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

क्र.सं.	विवरण	२५–५० दन्त चेयर	५० भन्दा माथि दन्त चेयर
२१.	कर्मचारी		
(क)	ग्रेजुयट चिकित्सक	१०	१५
(ख)	स्टाफ नर्स	२	५
(ग)	एनेस्थेटिक	अनकल	अनकल
(घ)	डेन्टल हाइजेनिस्ट	३	३
(ङ)	डेन्टल सहायक	८	१०
(च)	रेडियोग्राफर	१	२
(छ)	ल्याब टेक्निसियन	१	२
(ज)	मर्मत टेक्निसियन	१	१
(झ)	मेडिकल रेकर्डर	१	१
(ञ)	रिसेप्सन	१	२
(ट)	स्टोर किपर	१	१
(ठ)	सुरक्षा गार्ड	१	१
(ड)	स्वीपर	३	४
(ढ)	लेखापाल	१	२
(ण)	व्यवस्थापक	१	१
२२.	**अन्य सुविधा**		
(क)	स्टेरलाइजेसन कक्ष	१(१४ वर्गमिटर)	१(१४ वर्गमिटर)
(ख)	डेन्टल प्रयोगशाला	१(१४ वर्गमिटर)	१(१४ वर्गमिटर)
(ग)	फार्मेसी चौविसै घण्टा	√	√

क्र.सं.	विवरण	२५–५० दन्त चेयर	५० भन्दा माथि दन्त चेयर
(घ)	ओरल प्याथोलोजी	√	√
(ङ)	जेनरल प्याथोलोजी	√	√
(च)	फोहोर व्यवस्थापन प्रणाली	√	√
(छ)	पानी स्टोरेज	√	√
(ज)	शौचालय (महिला/पुरुष)	२	२
(झ)	क्यान्टिन	√	√
(ञ)	चौविसै घण्टा एम्बुलेन्स सेवा	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक
(ट)	गाडी पार्किङ सुविधा	१/३ खुला क्षेत्र	१/३ खुला क्षेत्र

(७) <u>आयुर्वेद अस्पतालको पच्चीस देखि पचास शैयासम्म</u>

क्र.सं.	विवरण	पच्चीस शैया	पचास शैया
१.	**भौतिक पूर्वाधार**	√	√
(क)	जग्गा सडकसँग जोडिएको हुनुपर्ने (प्रतिशैया पचास वर्ग मी)	√	√
(ख)	सवारी साधन आवतजावत तथा पार्किङका लागि पर्याप्त ठाउँ हुनुपर्ने	√	√
(ग)	प्रवेशद्वार र निकासद्वार छुट्टाछुट्टै हुनुपर्ने	√	√
(घ)	सञ्चार, बिजुली, शौचालय (महिला,	√	√

क्र.सं.	विवरण	पच्चीस शैया	पचास शैया
	पुरुष) अपाङ्गमैत्री तथा सुरक्षित खानेपानीको व्यवस्था हुनुपर्ने		
२.	**सेवा**	√	√
	बहिरङ्ग	√	√
	अन्तरङ्ग	√	√
३.	**जनशक्ति**		
(क)	आयुर्वेद चिकित्सामा स्नातकोत्तर उपाधि (एमडी र एमएस)	१	३
(ख)	चिकित्सक (बीएएमएस वा सोसरह)	४	५
(ग)	आयुर्वेद सहायक प्रमाणपत्र तह) (वा सोसरह	४	५
(घ)	आयुर्वेद सहायक कार्यकर्ता (ए.ए. एच. डब्लु. वा सो सरह)	६	८
(ङ)	पञ्चकर्म/शल्य/काय चिकित्सक	१/१/१ जना सेवा) सञ्चालन (भएमा	२/२/२ जना सेवा)सञ्चालन (भएमा
(च)	अभ्यङ्गकर्ता	४ जना २ महिला) जना र पुरुष २ जना	६ जना ३ महिला) ३ जना र पुरुष (जना
(छ)	नर्सिङ अधिकृत	१	१
(ज)	स्टाफ नर्स	३	६
(झ)	अनमी	५	८

क्र.सं.	विवरण	पच्चीस शैया	पचास शैया
(ञ)	ल्याब टेक्नोलोजिस्ट	स्वैच्छिक	१
(ट)	ल्याब टेक्निसियन	१	१
(ठ)	ल्याब असिस्टेन्ट	१	१
४.	**रेडियोलोजी र युसीजी**		
(क)	रेडियोलोजिस्ट	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक
(ख)	रेडियोग्राफर	१	१
५.	**प्रशासनिक कर्मचारी**		
(क)	अधिकृत	स्वैच्छिक	१
(ख)	नायब सुब्बा	१	१
(ग)	लेखापाल	१	१
(घ)	कम्प्युटर अपरेटर/रेकर्डर	१	१
(ङ)	इलेक्ट्रिसियन	१	१
(च)	कार्यालय सहयोगी	५	१०
(छ)	माली	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक
(ज)	भान्से	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक
(झ)	ड्राइभर	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
६.	**उपकरण**		
(क)	स्टेथेस्कोप प्रत्येक उपचार) (कक्षमा	६	१०
(ख)	बीपी सेट (प्रत्येक उपचार कक्षमा)	५	१०
(ग)	डिजिटल थर्मोमिटर	५	१०
(घ)	तौल लिने मेसिन	२	४
(ङ)	उचाइ नाप्ने साधन (स्टेडियोमिटर)	१	२

क्र.सं.	विवरण	पच्चीस शैया	पचास शैया
(च)	टर्चलाइट	५	१०
(छ)	कटन, गज र ब्यान्डेज	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
(ज)	एप्रोन	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
(झ)	ग्लोभ्स	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
(ञ)	एक्सरे	१	१
(ट)	एक्सरे भ्यू बक्स	४	६
(ठ)	अक्सिजन सिलिन्डर	६	१०
(ड)	अक्सिजन कन्सन्ट्रेटर	२	४
(ढ)	यु.एस.जी.	स्वैच्छिक	१
(ण)	ड्रमसेट	६	८
(त)	अटोक्लेभ	२	३
(थ)	सर्जिकल सेट	३	५
(द)	स्यूचर सेट (डिफर इ.एन.टी. साइज)	५	७
(ध)	फोर्सेप	५	७
(न)	आर्टरी फोर्सेप	५	७
(प)	कटिङ सिजर्स	५	७
(फ)	कटिङ सेट	५	७
(ब)	ब्लन्ट सिजर्स	५	७
(भ)	सार्प सिजर्स	५	७
(म)	ल्यासेन्ट	५	७
(य)	स्कात्पल निडल होल्डर	५	७

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

क्र.सं.	विवरण	पच्चीस शैया	पचास शैया
(र)	ड्रेसिङ सेट	५	७
(ल)	किड्नी ट्रे, स्मल ट्रे र लार्ज बाउल	६	१०
(व)	डाइसेक्टिङ फोर्सेप र थम्ब फोर्सेप (टुथ्ड र अनटुथ्ड)	६	१०
(श)	ड्रेसिङ ट्रली	३	४
(ष)	जाइलोकेन र डिस्पोजेबल सिरिन्ज	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
(स)	क्याथेटर सेट	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
(ह)	प्लेन, फोलिजर म्याट र लिक्याथेटर	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
(क्ष)	डाइग्नोस्टिक सेट	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
(त्र)	टर्चलाइट र इमर्जेन्सी लाइट	४	५
(ज्ञ)	टङ स्प्याचुला (काठको)	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
७.	**विशेष उपकरण**		
(क)	इएनटी सेट	२	३
(ख)	ओ.टी लाईट, टेबल, बेड लगायतका सेट	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
(ग)	गाइनोकोलोजिकल जाँच सेट, डी एन्ड सिसेट, ककस, सिम्स	५	१०

आर्थिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

क्र.सं.	विवरण	पच्चीस शैया	पचास शैया
	स्पेकुलम, इनेमा सेट		
(घ)	नियोनेटल केयर सेट	१	२
(ङ)	म्याकिन्टोस सिट, क्यालिज प्याड	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
(च)	प्रोटोस्कोप	६	१०
(छ)	ल्याप्रोस्कोप	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
(ज)	अप्थ्यालमोस्कोप	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
(झ)	टोनोमिटर	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
(ञ)	थुडिकम न्याजल स्पेकुलम	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
इमर्जेन्सी केस व्यवस्थपनका लागि आवश्यक औजार तथा उपकरण			
(क)	नेबुलाइजर	१	१
(ख)	रायल्स ट्यूब	२	४
(ग)	ग्यास्ट्रिक ल्याभेज सेट	२	३
(घ)	शैया पर्दा	३	४
(ङ)	मास्क	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
(च)	डिस्पोजेबल हेडक्याप	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार

क्र.सं.	विवरण	पच्चीस शैया	पचास शैया
(छ)	इयर सिरिन्जिङ सेट	२	२
(ज)	एडन स्पिन्ट	४	६
(झ)	युरो ब्याग	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
८.	**अन्तरङ्ग सेवा**		
(क)	वार्ड पुरुष कोठा १०×२० वर्ग फिट	४	८
(ख)	महिला कोठा १०×२० वर्ग फिट	४	८
(ग)	चिकित्सा कोठा १०×१० वर्ग फिट	४	५
(घ)	शौचालय (पुरुष तथा महिलाका लागि छुट्टाछुट्टै)		
(ङ)	वास बेसिन तथा पानी पर्याप्त	३	४
(च)	ह्वीलचेयर/स्ट्रेचर/ट्रली	२	६
(छ)	चार्ट/लकर/फाइल क्याबिनेट	२५	५०
(ज)	बेड प्यान शैया सङ्ख्याका) (आधारमा	√	√
(झ)	कुरुवा बस्ने टुल (शैया सङ्ख्याका आधारमा)	√	√
(ञ)	चिकित्सक कक्ष	२	२
(ट)	नर्सेज ड्युटी रुम १०×१५ वर्ग फिट		२

क्र.सं.	विवरण	पच्चीस शैया	पचास शैया
९.	**प्रयोगशाला सेवा "सि" वर्ग**	१	१
१०.	**फार्मेसी सेवा (चौविसै घण्टा)**	अनिवार्य	अनिवार्य
११.	**बिरामी ओसार्ने एम्बुलेन्स**	स्वैच्छिक	१
(क)	औषधी स्टोरको पूर्वाधार		
(ख)	भेन्टिलेसनयुक्त १०×१५ वर्ग फिट साइजको कोठा	१	१
(ग)	बिरामी पुर्जा दर्ता गर्ने कोठा	१	१
(घ)	औषधी बनाउने टेबुल र कुर्सी	१	१
(ङ)	बिरामीका लागि सोधपुछ तथा सहयोग कक्ष	१	१
१२.	**भान्साघर**	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
१३.	**बहिरङ्ग विभाग**		
१४.	**बिरामी दर्ता कक्ष**		
१५.	**बिरामी जाँच्ने कक्ष**		
१६.	**लेखा प्रशासन कक्ष**	१	
१७.	**योगासन, प्राणायम, ध्यान आदिका लागि (१६×३२) वर्गमिटर**	आवश्यकता अनुसार	१
१८.	**पूर्वकर्म सेवाका लागि प्रत्येक सेवाको अलग अलग कक्ष**		
(क)	स्नेहन कक्ष	१	१

क्र.सं.	विवरण	पच्चीस शैया	पचास शैया
(ख)	अभ्यङ्ग कक्ष	१	१
(ग)	स्वेदन कक्ष (नाडी स्वेदनलगायत तेह्र प्रकारका स्वेदनका लागि अलग अलग कक्ष	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
(घ)	अभ्यङ्ग टेबुल	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
(ङ)	सर्वाङ्ग स्वेदन यन्त्र	१	१
(च)	नाडी स्वेदन यन्त्र लगायत विविध तेह्र प्रकारका स्वेदनका लागि अलगअलग आवश्यक यन्त्र	आवश्यकता अनुसार	
(छ)	कटि तथा जानु स्वेदन यन्त्र	१	१
(ज)	अवगाह स्वेदन यन्त्र	१	
(झ)	निराग्नि स्वेदनका लागि कम्मल, मृदिका, प्रस्तर, जल, तेज, पार्थिव तत्त्व आदिको व्यवस्था	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
(ञ)	पञ्चकर्म सेवाका लागि सामग्री सेट	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
(ट)	बमन टेबुलसहित बमन कक्ष	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
(ठ)	विरेचनीय आसन	१	१

क्र.सं.	विवरण	पच्चीस शैया	पचास शैया
(ड)	शिरोविरेचनका लागि कक्ष तथा साधन	१	१
(ढ)	शिरोधारा टेबुल सेट	१	१
(ण)	शिरोवस्ति यन्त्र	२	२
१९.	**पञ्चकर्म सेवा (पाँचओटै सेवाका लागि अलगअलग कक्ष हुनुपर्ने)**	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
२०.	**पुनर्स्थापना कक्ष**	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
२१.	**फलफूलसहित स्वच्छ बातावरण र औषधीयुक्त हर्वेरियम समेत हुनुपर्ने**	आवश्यकता अनुसार	१

१०. **<u>पोलिक्लिनिक सम्बन्धी मापदण्ड:</u>**

(क) **सेवा**

(१) आधारभूत स्वास्थ्य सेवा सहितको उपचार सेवा,

(२) सामान्य शल्यक्रिया सेवा,

(३) आकस्मिक सेवा,

(४) बहिरङ्ग सेवा,

(५) निदानात्मक सेवा (प्रयोगशाला, रेडियो इमेजिङ आदि),

(६) विशेषज्ञ सेवा,

(७) फार्मेसी सेवा।

(ख) **आवश्यक न्यूनतम भौतिक सुविधा**

(१) बिरामी जाँच्ने कोठा सेवा अनुसार छुट्टाछुट्टै हुनुपर्ने

(२) कम्तीमा १४ वर्ग मिटरको) - १

(३) बिरामी बस्ने ठाउँ (कुर्ने ठाउँ) - १

(४) बिरामी जाँच्ने टेबुल - १

(५) चिकित्सकका लागि टेबुल - १

(६) चिकित्सकका लागि कुर्सी - १

(७) बिरामी बस्ने टुल - १

(८) शौचालयको व्यवस्था (महिला, पुरुष, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक तथा अपाङ्गमैत्री)

(९) टेलिफोन (अनिवार्य),

(१०) स्वास्थ्य शिक्षा सम्बन्धी सूचनामूलक पोस्टर तथा अन्य सामग्री,

(११) पानीको आपूर्ति भएको हुनुपर्ने,

(१२) स्वच्छ पिउनेपानीको व्यवस्था,

(१३) विद्युत् ब्याकअपको व्यवस्था भएको,

(१४) हरेक कोठामा हात धुने ठाउँ,

(१५) ३ ओटा अव्वर्जेसन बेड,

(१६) बिरामीको जाँच गर्ने भेन्टिलेटेड वा वातानुकूलित कोठा सेवा अनुसारको छुट्टाछुट्टै हुनुपर्ने ।

(ग) **<u>आवश्यक जनशक्तिः</u>**

(१) पोलिक्लिनिकमा स्वास्थ्य जाँच गर्ने चिकित्सक कुनै पनि मान्यता प्राप्त शिक्षण संस्थाबाट कम्तीमा पनि एम.वि.वि.एस. वा सोसरहको चिकित्सासम्बन्धी उपाधि प्राप्त गरी सम्बधित काउन्सिलमा दर्ता भएको हुनु पर्नेछ।

(२) विशेषज्ञ सेवाका लागि सो अनुसारको योग्यता हासिल गरी मान्यताप्राप्त काउन्सिलमा दर्ता भएको हुनु पर्नेछ।

(३) परामर्श सेवा दिने व्यक्ति स्वास्थ्य विज्ञानमा प्रमाणपत्र तह उत्तीर्ण गरी परामर्श सेवा तालिम प्राप्त हुनु पर्नेछ।

(४) पोलिक्लिनिकमा देहाय बमोजिमको जनशक्ति हुनुपर्नेछः-

क्र.सं.	जनशक्ति	सङ्ख्या
१.	विशेषज्ञ चिकित्सक	आवश्यकता अनुसार
२.	मेडिकल अफिसर	आवश्यकता अनुसार

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

३.	हेल्थ असिस्टेन्ट अहेब +	१ + १
४.	स्टाफ नर्स अनमी +	१ + १
५.	रेडियोलोजिस्ट	स्वैच्छिक
६.	रेडियोग्राफर	आवश्यकता अनुसार
७.	सहायक रेडियोग्राफर	आवश्यकता अनुसार
८.	हेल्पर	स्वैच्छिक
९.	सेक्युरिटी गार्ड	२ जना
१०.	रिसेप्सनिस्ट	१
११.	कार्यालय सहयोगी	१

उपलब्ध जनशक्तिमध्ये एकजनालाई रेकर्डिङ तथा रिर्पोटिङका लागि फोकल पर्सन तोक्नुपर्नेछ।

(घ) **<u>आवश्यक औजार उपकरणः-</u>**

(१) थर्मोमिटर (डिजिटल) - १

(२) तौल लिने मेसिन - १

(३) उचाइ नाप्ने मेसिन - १

(४) टङ डिप्रेसर - १

(५) ब्लड प्रेसर जाँच्ने मेसिन - १

(६) स्टेथोस्कोप - १

(७) आँखा, नाक, कान जाँच्ने सेट - १

(८) प्रोक्टोस्कोप - १

(९) अटोक्लेभ/निर्मलीकरण गर्न प्रयोग हुने साधन

(१०) सिरिन्ज

(११) टर्च लाइट

(१२) कम्प्युटर र ल्यापटप—(अभिलेख तथा

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

प्रतिवेदनका लागि) - १

(१३) रङअनुसारको फोहोर फाल्ने बाल्टिन।

(ङ) **अन्य व्यवस्थाः-**

(१) विशेषज्ञ सेवा र विषयअनुसारको आवश्यक औजार उपकरणको व्यवस्था हुनु पर्नेछ।

(२) बिरामीको सम्पूर्ण विवरण राख्नका लागि एउटा रजिस्टर हुनु पर्नेछ।

(३) पोलिक्लिनिकमा प्रयोग गरिने सम्पूर्ण औजार अनिवार्य रूपमा निर्मलीकृत गरिएको हुनु पर्नेछ।

(४) पोलिक्लिनिकमा काम गर्ने व्यक्तिले आफ्नो योग्यताको प्रमाणपत्र तथा सम्बन्धित चिकित्सा परिषद् दर्ता नं., सेवा शुल्क र आयकर प्रमाणपत्र सबैले देख्ने ठाउँमा राख्नु पर्नेछ।

(५) मासिक प्रतिवेदन नियमअनुसार सम्बन्धित निकायमा पठाउने व्यवस्था हुनु पर्नेछ।

(३) **विशेषज्ञ क्लिनिकमा देहायका मध्य कुनैपनि सेवा रहनेछः-**

(१) जनरल फिजिसियन सेवा,

(२) जनरल सर्जरी सेवा,

(३) स्त्रीरोग तथा प्रसूति सेवा,

(४) बाल तथा शिशु सेवा,

(५) एनेस्थेसियोलोजी सेवा,

(६) दन्त चिकित्सा सेवा,

(७) नाक, कान, घाँटी सेवा,

(८) चर्म तथा यौनरोग सेवा,

(९) मानसिक रोग सेवा,

(१०) रेडिएसन अङ्कोलोजी सेवा,

(११) रेडियोलोजी तथा इमेजिङ सेवा,

(१२) रेडियो थेरापी सेवा,

(१३) अप्थाल्मोलोजी सेवा,

(१४) प्योथोलोजी सेवा,

(क) बायोकेमेस्ट्री सेवा,

(ख) माइक्रो बायोलोजी सेवा,

(ग) हेमाटोलोजी सेवा,

(१५) फार्मेसी सेवा,

(१६) पोलिक्लिनिकल फर्माकोलोजी सेवा,

(१७) फरेन्सिक मेडिसिन सेवा,

(१८) जनरल प्राक्टिस सेवा,

(१९) फिजियोथेरापी सेवा,

(२०) आयुर्वेद सेवा ।

(४) <u>दन्त क्लिनिकः</u>

(क) सेवा

१. प्रारम्भिक दन्तसेवा
२. Tooth Extraction
३. Root Canal Treatment RCT
४. Dental filling
५. Dental scaling
६. Emergency oral trauma management
७. Artifiical Denture
८. Dental x-ray

भौतिक सुविधाः

(१) बिरामीको जाँच गर्ने Ventilated वा AC कोठा सेवा अनुसारको छुट्टाछुट्टै हुनुपर्ने (कम्तीमा १४ वर्ग मिटरकको) - १

(२) बिरामी बस्ने ठाउँ (कुर्ने ठाउँ) - १

(३) बिरामी जाँच्ने Dental Chair - १

(४) चिकित्सकका लागि टेबुल - १

(५) चिकित्सकका लागि कुर्सी - १

(६) बिरामी बस्ने टुल - १

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

(७) (महिला, पुरुष, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक तथा अपाङ्गमैत्री)

(८) टेलिफोन (अनिवार्य)

(९) स्वास्थ्य शिक्षासम्बन्धी सूचनामूलक पोस्टर तथा अन्य सामग्री

(१०) पानीको आपूर्ति भएको हुनुपर्ने

(११) स्वच्छ पिउने पानीको व्यवस्था

(१२) विद्युत् ब्याकअपको व्यवस्था भएको

(१३) हरेक कोठामा हात धुने ठाउँ ।

(ख) <u>आवश्यक जनशक्ति:-</u>

१_ दन्तक्लिनिकमा स्वास्थ्य जाँच गर्ने चिकित्सक कुनै पनि मान्यता प्राप्त शिक्षण संस्थाबाट कम्तीमा पनि BDS वा सोसरहको चिकित्सा सम्बन्धी उपाधि प्राप्त गरी सम्बन्धित काउन्सिलमा दर्ता भएको हुनु पर्नेछ। विशेषज्ञ सेवाका लागि सोअनुसारको योग्यता हासिल गरी मान्यता प्राप्त काउन्सिलमा दर्ता भएको हुनु पर्नेछ।

२_ परामर्श सेवा दिने व्यक्ति स्वास्थ्य विज्ञानमा प्रमाणपत्र तह उत्तीर्ण गरी परामर्श सेवा तालिम प्राप्त हुनु पर्नेछ।

३. <u>दन्त क्लिनिकका लागि देहाय बमोजिमको जनशक्ति हुनुपर्नेछः-</u>

क्र.सं.	विवरण	सङ्ख्या
१.	दन्त चिकित्सक	१
२.	विशेषज्ञ चिकित्सक	आवश्यकता अनुसार
३.	Certificate in Dental Science (Dental Hygiene)	१
४.	स्टाफ नर्स	आवश्यकता अनुसार
५.	रेडियोग्राफर	आवश्यकता अनुसार

६.	रिसेप्सनिस्ट	आवश्यकता अनुसार
७.	कार्यालय सहयोगी	आवश्यकता अनुसार

(ग) <u>औजार तथा उपकरण:-</u>

(१) इलेक्ट्रिकहालोजन लाइट र पानी वितरण प्रणाली भएको डेन्टल चियर

(२) उच्च भ्याकुम सक्सन

(३) माइक्रोमोटरर अथवा एअर मोटर

(४) एयररोटर ह्यान्ड पिस

(५) लाइट क्युर इकाइ

(६) अल्ट्रासोनिक स्केलर इकाइ र पिसो स्केलर

(७) आयल फ्रि मेडिकल ग्रेड कम्प्रेसर

(८) आईओपिए-एक्सरे

(९) एक्सरे भिउअर

(१०) अटो क्लेभर हट एअर ओभन

(११) निडल कटर तथा डेस्ट्रोयर

(१२) जेनेरेटर

(१३) ग्लास बिड स्टेरिलाइजर

(१४) डेन्टल सर्जिकल औजारहरु

(घ) <u>आवश्यक अन्य औजार उपकरण:-</u>

(१) थर्मोमिटर -१

(२) तौल लिने मेसिन -१

(३) उचाइ नाप्ने मेसिन -१

(४) टङ डिप्रेसर -१

(५) ब्लड प्रेसर जाँच्ने मेसिन -१

(६) स्टेथोस्कोप -१

(७) आँखा, नाक, कान जाँच्ने सेट -१

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

(८) रङअनुसारको फोहोर फाल्ने बाल्टिन

(९) निर्मलीकरण गर्न प्रयोग हुने साधन

(१०) सिरिन्ज

(११) टर्च लाइट

(१२) पन्जा

(१३) मास्क, एप्रोन

(१४) किड्नी ट्रे।

(ङ) अन्य व्यवस्था (थप मापदण्ड):-

(१) विशेषज्ञ सेवा र विषयअनुसारको आवश्यक औजार र उपकरणको व्यवस्था हुनु पर्नेछ।

(२) बिरामीको सम्पूर्ण विवरण राख्नका लागि एउटा रजिस्टर हुनु पर्नेछ।

(३) दन्तक्लिनिकमा प्रयोग गरिने सम्पूर्ण औजार अनिवार्य रूपमा निर्मलीकृत गरिएको हुनु पर्नेछ।

(४) दन्तक्लिनिकमा काम गर्ने व्यक्तिले आफ्नो योग्यताको प्रमाणपत्र परिषद् दर्ता नं., सेवाशुल्क र आयकर प्रमाणपत्र सबैले देख्ने ठाउँमा राख्नु पर्नेछ।

(५) मासिक प्रतिवेदन नियमअनुसार सम्बन्धित निकायमा पठाउने व्यवस्था हुनु पर्नेछ।

(५) आँखा उपचार केन्द्र

(क) सेवा

(१) Visual Acuity

(२) Refraction

(३) Minor Treatment

(ख) आवश्यक जनशक्ति

अप्टोमेट्रिस्ट वा अफ्थाल्मिक असिस्टयान्ट- १ जना

(ग) आवश्यक पूर्वाधार

(१) बिरामीको जाँच गर्ने Ventilated वा AC कोठा (कम्तीमा १४ वर्गमिटरको) - १

(२) चस्मा बनाउने कोठा/ठाउँ - १
(३) बिरामी बस्ने ठाउँ (कुर्ने ठाउँ) - १
(४) बिरामी जाँच्ने टेबुल - १
(५) चिकित्सकका लागि टेबुल - १
(६) चिकित्सकका लागि कुर्सी - १
(७) बिरामी बस्ने टुल - १
(८) शौचालयको व्यवस्था (महिला, पुरुष, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक तथा अपाङ्गमैत्री)
(९) टेलिफोन (अनिवार्य)
(१०) स्वास्थ्य शिक्षासम्बन्धी सूचनामूलक पोस्टर तथा अन्य सामग्री
(११) पानीको आपूर्ति भएको
(१२) स्वच्छ पिउने पानीको व्यवस्था भएको
(१३) विद्युत् ब्याकअपको व्यवस्था भएको
(१४) हात धुने ठाउँको व्यवस्था भएको

(घ) <u>आवश्यक उपकरण</u>

(१) भिजन ड्रम - १
(२) रिफ्रयाक्सन सेट - १
(३) डाइरेक्टअफ्थाल्मोस्कोप/इनडाइरेक्ट अफ्थाल्मोस्कोप - १
(४) स्लिट ल्याम्प - १
(५) अटोक्लेभ/निर्मलीकरण गर्न प्रयोग हुने साधन - १
(६) सिरिन्ज - १
(७) टर्चलाइट - १
(८) पन्जा - १
(९) मास्क - आवश्यकताअनुसार
(१०) एप्रोन - १

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

(११) किड्नी ट्रे - १

(१२) कम्पुटर/ल्याप्टप — (अभिलेख तथा प्रतिवेदनका लागि) - १

(१३) रङअनुसारको फोहोर फाल्ने बाल्टिन - १

(६) <u>**आयुर्वेद पोलिक्लिनिक सम्बन्धी मापदण्ड तथा पूर्वाधार**</u>

(क) आयुर्वेद पोलिक्लिनिक सेवा सञ्चालन गर्दा एउटै व्यवस्थापन अन्तर्गत रही तीन वा सोभन्दा बढी सेवा प्रदान गर्नुपर्ने र औषधी सेवा सहितको व्यवस्था समेत हुनु पर्नेछ।

(ख) स्वास्थ्य जाँच गर्ने तथा परामर्श दिने व्यक्ति कुनै पनि मान्यताप्राप्त शिक्षण संस्थाबाट कम्तीमा पनि बीएएमएस वा सोसरहको चिकित्सासम्बन्धी उपाधि प्राप्त गरी नेपाल आयुर्वेद चिकित्सा परिषद्मा दर्ता भएको हुनु पर्नेछ।

(ग) कुनै एक सेवा सञ्चालनका लागि आवश्यक न्यूनतम भौतिक सुविधा निम्नअनुसारको हुनुपर्नेछः-

(१) बिरामीको जाँच गर्न Ventilated वा AC कोठा सेवा अनुसारको

(२) छुट्टाछुट्टै हुनैपर्ने (कम्तीमा १४ वर्गमिटरको) - १

(३) बिरामी बस्ने ठाउँ (कुर्ने ठाउँ) - १

(४) बिरामी जाँच्ने टेबुल - १

(५) चिकित्सकका लागि टेबुल - १

(६) चिकित्सकका लागि कुर्सी - १

(७) बिरामी बस्ने टुल - १

(८) शौचालयको व्यवस्था (महिला, पुरुष, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक तथा अपाङ्गमैत्री)

(९) टेलिफोन (अनिवार्य)

(१०) स्वास्थ्य शिक्षासम्बन्धी सूचनामूलक पोस्टर तथा अन्य सामग्री
(११) पानीको आपूर्ति भएको हुनुपर्ने।
(१२) स्वच्छ पिउने पानीको व्यवस्था
(१३) विद्युत ब्याकअपको व्यवस्था भएको
(१४) हरेक कोठामा हात धुने ठाउँ
(१५) तीन ओटा Observation Bed अनिवार्य राख्नुपर्ने छ।

(घ) आवश्यक औजार उपकरण देहाय बमोजिम हुनुपर्नेछः-

(१) थर्मोमिटर -१
(२) तौल लिने मेसिन -१
(३) उचाइ नाप्ने मेसिन -१
(४) टङ डिप्रेसर (डिस्पोजेबल) - आवश्यकता अनुसार
(५) ब्लडप्रेसर जाँच्ने मेसिन -१
(६) स्टेथोस्कोप -१
(७) ईएनटी सेट -१
(८) प्रोक्टोस्कोप -२
(९) एनोरेक्टल प्रोब (आवश्यकता अनुसार)
(१०) सिरिन्ज (आवश्यकता अनुसार)
(११) टर्चलाइट -१
(१२) पञ्जा (आवश्यकता अनुसार)
(१३) मास्क, एप्रोन (आवश्यकता अनुसार)
(१४) किड्नी ट्रे -२
(१५) रङअनुसारका फोहर फाल्ने बाल्टिन (आवश्यकता अनुसार)
(१६) मेटालिक टङ डिप्रेसर -२
(१७) मेजरिङ टेप -२
(१८) ट्युनिङ फोर्क (५—१० हर्जको) -१

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

(१९) गोनियोमिटर -१

(२०) एनिमापट

(ङ) **अन्य** व्यवस्था **(थप मापदण्ड)-**

(१) विशेषज्ञ सेवा र विषयअनुसारको आवश्यक औजार उपकरणको व्यवस्था हुनु पर्नेछ।

(२) बिरामीको सम्पूर्ण विवरण राख्नका लागि एउटा रजिस्टर हुनु पर्नेछ।

(३) पोलिक्लिनिकमा प्रयोग गरिने सम्पूर्ण औजार अनिवार्य रूपमा निर्मलीकृत गरिएको हुनु पर्नेछ।

(४) पोलिक्लिनिकमा काम गर्ने व्यक्तिले आफ्नो योग्यताको प्रमाणपत्र तथा नेपाल आयुर्वेद चिकित्सा परिषद्को दर्ता नं. सेवा शुल्क र आयकर प्रमाणपत्र सबैले देख्ने ठाउँमा राख्नु पर्नेछ।

(५) मासिक प्रतिवेदन नियमअनुसार सम्बन्धित जिल्लाको आयुर्वेद स्वास्थ्य केन्द्र, आयुर्वेद चिकित्सालयमा पठाउने व्यवस्था हुनु पर्नेछ।

(६) पूर्वकर्म तथा पञ्चकर्म सम्बन्धी मापदण्ड तथा पूर्वाधारः

आयुर्वेद पञ्चकर्म सेवा प्रदान गर्ने केन्द्र, हेल्थ क्लब र हेल्थ रिसोर्ट सञ्चालनका लागि आवश्यक पर्ने अभ्यङ्ग, स्वेदन, स्नान, वमन, विरेचन, शिरोविरेचन, वस्ति आदि उपचार कक्ष र सोका लागि देहायका सामग्रीको व्यवस्था हुनु पर्नेछ। यसका साथै औषधी निर्माणकक्ष, प्रकृति परीक्षण, सत्त्वावजय चिकित्सा, योग ध्यान एवम् अन्य सहायकका लागि आवश्यक कक्ष हुनु पर्नेछ। साथै उपयुक्त किसिमका पुस्तकालय, शौचालय आदिको व्यवस्था हुनु पर्नेछ।

(१) अभ्यङ्ग कक्ष

(२) स्वेदन कक्ष (ग्याँस सिलिन्डर कक्षबाहिर हुनुपर्ने)

(३) अभ्यङ्ग टेबुल

(४) सर्वाङ्ग स्वेदन बक्स

(५) नाडीशोधन यन्त्र

(६) वस्ति यन्त्र सेट

(७) वमन टेबुलसहित वमन कक्ष

(८) शौचालय संलग्न रहेको विरेचन कक्ष

(९) विरेचन कुर्सी

(१०) नस्य कुर्सी

(११) शिरोधारा टेबुलसहित सेट

(१२) शिरोवस्ति सेट

(१३) जानु वस्ति, कटि वस्ति आदि सेट

(१४) कटि स्वेदन टब

(१५) अवगाह स्वेदन टब

(१६) संसर्जन कर्मका लागि भोजनालय

(१७) अन्य पूर्वाधारका साथै आवश्यक सामग्री तथा आवश्यक चिकित्सा सामग्री

द्रष्टव्यः पञ्चकर्मको प्रधानकर्म सञ्चालनका लागि अन्तरङ्ग सेवा सञ्चालन स्वीकृति अनिवार्य हुनेछ।

(छ) पुर्वकर्म /पञ्चकर्म सेवाहरुः

यी सेवा केन्द्र व्यवस्थित रूपमा सञ्चालित गरिनुपर्नेछ। यी केन्द्रबट दिइने सेवा आयुर्वेद चिकित्सा सिद्धान्तअनुसार रसायन, वाजीकरण, स्वास्थ्य प्रवद्र्धनात्मक, प्रतिरोधात्मक, पुनःस्थापन एवम् उपचारात्मक कर्ममा आधारित रहनुपर्नेछ। रसायन, वाजीकरण सेवा पनि दिनुपर्नेछ। पञ्चकर्म र सोसम्बन्धी सेवा निम्नानुसार गर्नुपर्नेछः-

(क) पञ्चकर्म/पूर्वकर्महरूः

(१) स्नेहन, स्वेदन, अभ्यङ्ग, पिण्डस्वेद, नाडी र पिचु आदि।

(२) संसर्जन, रसायनकर्म

(३) प्रधानकर्म वमन, विरेचन, वस्ति (अनुवासन) आस्थापन, शिरोविरेचन, रक्तमोक्षण (जलौका)

(ख) पश्चातकर्म

(ग) अन्य कर्म

(१) अभ्यङ्ग, स्वेदन, २३ प्रकार स्वेद बाह्य वस्ति, शिरोधारा, शिरो वस्ति, तेल, स्नान, लेप, कटिस्नान, पादस्नान आदि कर्म।

(२) सत्त्वावजय कर्मः सत्त्वावजय, योग, ध्यान, नाद चिकित्सा आदि कर्म।

(३) क्रियाकल्प चिकित्सा कर्मः नेत्र सेक, अवगाहन गण्डुस, पिण्डि, तर्पण, पुटपाक, अन्जन, कर्णधुपन, कर्णप्रमार्जन, नासापिचुवर्ति, धुपन आदि कर्म।

(१) **आवश्यक जनशक्तिहरूः**

आयुर्वेद चिकित्सा अन्तर्गत पञ्चकर्म र सम्बन्धित कुनै पनि कर्म दक्ष, अनुभवी आयुर्वेद चिकित्सकको मातहतमा रहेर मात्र देहायको योग्यता भएका जनशक्तिबाट उपर्युक्त त्यस्तो सेवा सञ्चालन गर्नु पर्नेछः-

(क) आयुर्वेद चिकित्सक- १

(ख) पञ्चकर्म चिकित्सा सहायक- १ (आयुर्वेद चिकित्सा प्रणालीमा प्रमाणपत्र तह वा आयुर्वेद स्वास्थ्य सहायक तह उत्तीर्ण गरी न्यूनतम तीन महिनाको पञ्चकर्म तालिम प्राप्त गरेको हुनु पर्नेछ।)

(ग) पञ्चकर्म सह—सहायक-१ (कम्तीमा आयुर्वेद सहायक कार्यकर्ता वा सोसरहको अध्ययन मान्यताप्राप्त शिक्षण संस्थामा गरी आयुर्वेद चिकित्सकको मातहतमा रही सोसम्बन्धी आवश्यक पञ्चकर्मको तालिमसहितको ३ महिना अनुभव प्राप्त गरेको हुनु पर्नेछ।)

(घ) अभ्यङ्गकर्ता (महिला र पुरुष)- २ (१+१)

(ङ) कार्यालय सहयोगी- आवश्यकता अनुसार

(२) **पूर्वकर्म पञ्चकर्म चिकित्सा गर्दा प्रयोग हुने औषधी तथा अन्य द्रव्यः**

(क) क्वाथ, फान्ट, अर्क, स्वरस

(ख) अवलेह, पाक, खण्ड, कृसरा

(ग) स्नेह, प्रस्तर, मृदिका, जल, तेज, धुम्र, वास्प, कम्बल, वस्त्र, पट्ट, जल आदि।

(३) **पश्चात्कर्ममा प्रयोग हुने द्रव्य तथा निर्मित औषधी व्यवस्थाः**

(क) सात्त्विक आहार, ऋतु तथा दिनचर्या, ब्रह्मचर्या पालन

(ख) औषधी- चूर्ण, वटी, फान्ट, अवलेह

(ग) आसव, अरिष्ट

(घ) लौह, मण्डुर

(ङ) तेल, घृत

(च) रस, रसायन

(छ) लेप, मलम

(ज) भष्म,

(झ) पिष्टी।

(७) **होमियोप्याथिक पोलिक्लिनक चिकित्सा सेवा स्थापना तथा सञ्चालन सम्बन्धी आधारभूत मापदण्डः-**

(क) होमियोप्याथिक पोलिक्लिनिकमा स्वास्थ्य जाँच गर्ने तथा परामर्श दिने व्यक्ति कुनै पनि मान्यताप्राप्त शिक्षण संस्थाबाट कम्तीमा पनि स्नातक वा सोसरहको उपाधि प्राप्त गरेको हुनु पर्नेछ र सम्बन्धित व्यावसायिक परिषद्मा दर्तावाल हुनु पर्नेछ।

(ख) होमियोप्याथिक स्वास्थ्य पोलिक्लिनिकमा भौतिक पूर्वाधार देहाय बमोजिम हुनुपर्नेछः-

(१) बिरामी जाँच गर्ने उपयुक्त कोठा,

(२) बिरामी कुर्ने बेन्च र कुर्सी,

(३) बिरामी जाँच गर्ने टेबुल र स्टुल,

(४) शौचालय ।

(५) २०×१५ साइजको भेन्टिलेसन तथा शौचालययुक्त कोठा,

(६) चिकित्सक बस्ने टेबुल र कुर्सी १ थान,

(७) स्टाफ बस्ने कुर्सी १ थान,

(८) बिरामी बस्ने कुर्सी टुल १ थान,

(९) अपरेसन टेबुल १ थान,

(१०) ह्याङगिङ लाइट १ थान (१०० वाट),

(११) र्‍याक १ थान,

(१२) हिटर १ थान,

(१३) स्टेरिलाइजेसन सेट १ थान,

(१४) शौचालयमा पर्याप्त मात्रामा पानी उपलब्ध भएको।

(ग) होमियोप्याथिक पोलिक्लिनिकमा हुनुपर्ने स्वास्थ्य उपकरणहरुः-

(१) बीपी सेट,

(२) स्टेथेस्कोप,

(३) ईएनटी सेट,

(४) थर्मोमिटर,

(५) एक्सरे भ्यू बक्स,

(६) तौलिने मेसिन,

(७) उचाइ नाप्ने साधन,

(८) टर्च,

(९) टङडिप्रेसर,

(१०) प्रोक्टोस्कोप,

(११) गज ब्यान्डेज कटन,

(१२) बाल्टिन, जग,

(१३) बिरामीको विवरण राख्ने रजिस्टर,

(१४) क्याथेटराइजेसन सेट।

(१५) ग्लोभ्स,

(१६) ट्रेसिङ सेट,

(१७) स्टिचिङ सेट,

(१८) मास्क,

(१९) क्याप,

(२०) अक्सिजन सिलिन्डर, सक्सन मेसिन ।

(घ) होमियोप्याथिक स्वास्थ्य पोलिक्लिनिकमा देहाय अनुसारका जनशक्ति रहनुपर्नेछः-

(१) होमियोप्याथिक चिकित्सक—१ (कम्तीमा होमियाप्याथीमा स्नातक तह वा सो सरह),

(२) सहायक होमियोप्याथिक चिकित्सक—१ (कम्तीमा होमियोप्याथिकमा प्रमाणपत्र तह वा सोसरह),

(३) होमियोप्याथिक सहायक—१ (मान्यता प्राप्त संस्थाबाट होमियोप्याथीमा तालिम प्राप्त गरेको),

(४) कार्यालय सहयोगी- आवश्यकता अनुसार।

(ङ) होमियोप्याथिक स्वास्थ्य पोलिक्लिनिकमा देहायका सेवा रहनेछः-

(१) उपचार,

(२) परामर्श,

(३) होमियोप्याथिक इमर्जेन्सी सेवा,

(४) होमियोप्याथिकमा इमर्जेन्सी सेवा चौविसैघण्टा सीमित सेवा खुला राख्न सकिनेछ।

(५) ट्रेसिङ,

(६) स्टिचिङ,

(७) साधारण घाउ चोटपटक उपचार।

(८) **बैकल्पिक चिकित्सा पोलिक्लिनिक सम्बन्धी मापदण्ड**

(क) **जनशक्ति**

पोलिक्लिनिक सञ्चालन गर्दा दिइने सेवा टि सि एम/अकुपन्चर/अकुप्रेसर चिकित्सा अन्तर्गत रहेका चिकित्सा सेवामा आधारित हुनेछन्। टि सि एम/अकुपन्चर/अकुप्रेसर पोलिक्लिनिक सञ्चालन गर्ने तथा परामर्श दिने व्यक्ति कुनै पनि मान्यता प्राप्त शिक्षण संस्थाबाट कम्तीमा अकुपञ्चर डिप्लोमा वा सोसरहको सम्बन्धी शैक्षिक योग्यताको प्रमाणपत्र वा त्यस पश्चातका अन्य उपाधि प्राप्त गरी सम्बन्धित परिषद्मा दर्ता भएको हुनुपर्नेछ।

(१) टि सि एम/अकुपन्चर/अकुप्रेसर पोलिक्लिनिक दुई प्रकारका हुनेछन्।

(२) टि सि एम र अकुपन्चर चिकित्सा प्रणाली अन्तर्गत स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने पोलिक्लिनिक दुई प्रकारका हुनेछन्।

(३) चिकित्सकद्वारा सञ्चालित केन्द्र लाई टि सि एम/अकुपन्चर/अकुप्रेसर केन्द्र "क" र अकुपन्चर चिकित्सा सहायकद्वारा सञ्चालित केन्द्रलाई टि सि एम/अकुपन्चर/अकुप्रेसर केन्द्र पोलिक्लिनिक "ख" भनी नामकरण गरिने छ।

(४) चिकित्सकीय सेवा (चिकित्सकले दिने सेवा): चिकित्सकीय सेवा दिने पोलिक्लिनिकमा कम्तीमा टि सि एम र अकुपन्चरमा स्नातक वा स्नाकोत्तर उपाधि हासिल गरी सम्बन्धित परिषदमा दर्ता भएको हुनुपर्नेछ।

(ख) **टि सि एम/अकुपन्चर/अकुप्रेसर सेवा सञ्चालनका लागि आवश्यक भौतिक पूर्वाधारहरू:**

(१) बिरामी जाँच गर्ने भेन्टिलेटेड कोठा छुट्टै हुनुपर्ने। (कम्तीमा १४/१० वर्ग फिट),

(२) बिरामी बस्ने ठाउँ (कुर्ने ठाउँ),

(३) बिरामी जाँच्ने टेबुल,

(४) चिकित्सक कुर्ची,
(५) चिकित्सक टेबुल,
(६) बिरामी बस्ने कुर्ची र टुल,
(७) बेञ्च (बिरामी कुर्न बस्ने),
(८) शौचालय व्यवस्था,
(९) टेलिफोन (स्वैच्छिक)।

(ग) **आवश्यक औजार उपकरणः-**

(१) अकुपन्चर निडिल,
(२) अकुपन्चर बेड,
(३) मोक्सा स्टिक,
(४) कपिङ सेट,
(५) अटोक्लेभ,
(६) स्टेथोस्कोप,
(७) थर्मोमिटर,
(८) रेकर्ड रजिस्टर,
(९) अन्य व्यवस्था जनरल अस्पताल सरह,
(१०) इलेक्ट्रिक स्टिमुलेटर,
(११) रक्तचाप नाप्ने यन्त्र (बि.पि. सेट),
(१२) नाक, कान, घाँटी जाँच्ने यन्त्र (ई.एन.टी. सेट),
(१३) तौल एवम् उचाइ नाप्ने यन्त्र,
(१४) टङ्ग डिप्रेसर,
(१५) एक्सरे- भ्यू बक्स,
(१६) मास्क,
(१७) बाल्टिन,
(१८) टर्च,
(१९) ग्लोब्स,
(२०) एप्रोन,
(२१) निडल।

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

(घ) **अन्य व्यवस्था (थप मापदण्ड):**

(१) विशेषज्ञ सेवा र विषय अनुसारको आवश्यक औजार उपकरणको व्यवस्था हुनु पर्नेछ।

(२) बिरामीको सम्पूर्ण विवरण राख्नका लागि एउटा रजिस्टर हुनु पर्नेछ।

(३) पोलिक्लिनिकमा प्रयोग गरिने सम्पूर्ण औजार अनिवार्य रूपमा निर्मलीकृत गरिएको हुनु पर्नेछ।

(४) पोलिक्लिनिकमा काम गर्ने व्यक्तिले आफ्नो योग्यताको प्रमाणपत्र तथा परिषद् दर्ता नं., सेवा शुल्क र आयकर प्रमाणपत्र सबैले देख्ने ठाउँमा राख्नु पर्नेछ।

(५) मासिक प्रतिवेदन नियमअनुसार सम्बन्धित निकायमा पठाउने व्यवस्था हुनु पर्नेछ।

(९) **<u>प्राकृतिक चिकित्सा पोलिक्लिनिक स्वास्थ्य सेवा स्थापना तथा सञ्चालन मापदण्ड:</u>**

(क) प्राकृतिक चिकित्सा प्रणाली अन्तर्गत स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने अस्पताल वा चिकित्सा व्यवसायले सम्बन्धित विषयमा मान्यता प्राप्त शिक्षण संस्थाबाट कम्तीमा स्नातक वा सो सरह मान्यता प्राप्त शैक्षिक योग्यताको प्रमाणपत्र वा उपाधि हासिल गरी सम्बन्धित परिषद्मा दर्ता भएको चिकित्सक अनिवार्य राख्नु पर्नेछ। नेपाल सरकारको बहालवाला कर्मचारी भएमा सम्बन्धित कार्यालयको पूर्वस्वीकृति लिनु पर्नेछ।

(ख) प्राकृतिक चिकित्सा अस्पतालमा काम गर्ने प्राकृतिक उपचारक (चिकित्सा सेवासँग सम्बन्धित) लाई काममा लगाउनु पूर्व आवश्यक प्राकृतिक उपचार सम्बन्धी आधारभूत स्वास्थ्य तथा प्राथमिक उपचार तालिम सोही अस्पतालले व्यवस्था गर्नु पर्नेछ।

(ग) प्राकृतिक चिकित्साका अस्पतालले दक्ष जनशक्ति, भौतिक पूर्वाधार, प्राकृतिक प्रविधि, औजार, उपकरण र गुणस्तरीय सेवाको विस्तार गरेर मात्र संस्था विस्तार गर्न माग गर्नु पर्नेछ।

(घ) बिरामीको उपचारका सिलसिलामा आवश्यकता अनुसार सम्बन्धित विषयको विशेषज्ञ चिकित्सक, विशेषज्ञ सेवा प्रदान गर्ने अस्पताल वा अन्य उपयुक्त स्थानमा प्रेषण गरी पठाउन सकिनेछ।

(ङ) एकीकृत पोलिक्लिनिक, पोलिक्लिनिक, नर्सिङ होम, अस्पताल वा अन्य स्वास्थ्य

(च) सेवा प्रदायक संस्था स्थापना र सञ्चालन गर्ने भनी स्वीकृतिका लागि माग भएमा चिकित्सा पद्धति तथा सेवा उल्लेख गरी सोहीबमोजिमका आवश्यक जनशक्ति, उपकरण र भौतिक पूर्वाधारको व्यवस्था गर्नु पर्नेछ।

(छ) रोग निदानार्थ वा उपचारमा आवश्यक पर्ने (प्याथोलोजी, रेडियोलोजी, विभिन्न चिकित्सा पद्धति एवम् थेरापी तथा अन्य) सेवा थप गरी सञ्चालन गर्नुपरेमा सम्बन्धित विषयको जनशक्ति, भौतिक पूर्वाधार एवम् उपकरण सम्बन्धी नियमको पालना गर्नु पर्नेछ।

(ज) प्राकृतिक चिकित्सामा प्रतिरक्षात्मक, प्रवद्र्धनात्मक, उपचारात्मक, पुनःस्थापनात्मक र चैतन्य बोद्यात्मक सेवा प्रदान गर्दा विश्वमा स्वीकृत प्राकृतिक स्वास्थ्य चिकित्साका विभिन्न प्रविधियुक्त सेवा सञ्चालन गर्न सकिने छ। विश्वविद्यालयले प्राकृतिक वा इन्ट्रिग्रेटेड वा मल्टी डिसिप्लिनरी चिकित्साका पाठ्यक्रममा समावेश गरेका स्वास्थ्य सेवाका विषयमा सेवा प्रदान गर्न सकिने छ।

(झ) प्राकृतिक चिकित्सा अन्तर्गत रहने मुख्य सेवाहरूः

(१) आकाश चिकित्सा (उपवास र चैतन्य बोध एवम् अन्य)
(२) जल चिकित्सा
(३) अग्नि चिकित्सा
(४) वायु चिकित्सा
(५) माटो चिकित्सा (माटो, बालुवा, ढुङ्गा, खनिज आदि)
(६) मालिस चिकित्सा (तेल, लेप, चूर्ण, खनिज आदि)
(७) योगचिकित्सा, व्यायाम चिकित्सा, अध्यात्म चिकित्सा
(८) भौतिक चिकित्सा (फिजिकल थेरापी)
(९) अकुपञ्चर
(१०) क्रमो थेरापी, म्याग्नेटो थेरापी
(११) प्राकृतिक भोजन, कल्प, रसाहार, फलाहार, खाद्य, खनिज, वनस्पति, सप्लिमेन्ट एवम् अन्य।

(१०) <u>२५ शैयाको हस्पिस केन्द्र प्रदान गरिने सेवाहरू:</u>

(क) Nursing care
(ख) Emergency services
(ग) Pain Management
(घ) Symptomatic Management
(ङ) Palliative care
(च) Holistic counselling service
(छ) Consultative service
(ज) Spiritual services

हस्पिस २५ शैयाका लागि आवश्यक पूर्वाधार तथा मापदण्ड नेपाल सरकारले तोके बमोजिम हुनेछ।

(११) <u>पुनर्स्थापना केन्द्र (शारीरिक-२५ शैया) बाट प्रदान गरिने सेवाहरू:</u>

(क) Corrective surgery
(ख) चौबीसै घण्टा आकस्मिक सेवा
(ग) प्रयोगशाला सेवा
(घ) Radio imaging services
(ङ) Physiotherapy
(च) Prothesis

(छ) Screening and referral services

(ज) Self-care services

पुनर्स्थापना केन्द्र (शारीरिक-२५ शैया)का लागि आवश्यक पूर्वाधार तथा मापदण्ड नेपाल सरकारले तोकेबमोजिम हुनेछ।

(१२) **मनोसामाजिक पुर्नस्थापना केन्द्र (२५ शैया) प्रदान गरिने सेवाहरू:-**

(क) पुनर्स्थापना केन्द्रमा रहेका बिरामीको स्वास्थ्य परीक्षण तथा सामान्य उपचार सेवा

(ख) योग तथा ध्यान

(ग) परामर्श सेवा तथा स्वास्थ्य शिक्षा

(घ) OST

(ङ) Harm Reduction

(च) स्वास्थ्य सुरक्षा

मनोसामाजिक पुनःस्थापना केन्द्र (२५ शैया) का लागि आवश्यक पूर्वाधार तथा मापदण्ड नेपाल सरकारले तोकेबमोजिम हुनेछ।

(१३) **"सी" वर्गका प्रयोगशाला सम्बन्धी न्यूनतम मापदण्डः देहायका प्रयोगशाला "सी" वर्गमा रहनेछन्:-**

(क) २५ शैयादेखि ५० शैयासम्मका जनरल अस्पतालमा आधारित (Histocytopathology) सेवा बाहेकका प्रयोगशाला,

(ख) १०० शैयादेखि २०० शैयासम्मका जनरल अस्पतालमा आधारित (Histocytopathology) सेवा सहितको प्रयोगशाला,

(ग) विशेषज्ञ अस्पतालमा आधारित कम्तीमा १०० शैया,

(घ) विशिष्टीकृत अस्पतालमा आधारित कम्तीमा ५० शैया,

(ङ) पोलिक्लिनिकमा आधारित (Histocytopathology) सेवा बाहेकको प्रयोगशाला,

(च) वैदेशिक रोजगारमा आधारित (Histocytopathology) सेवा बाहेकको प्रयोगशाला।

(१) **क्षेत्रफल सम्बन्धीः-**

(क) नमूना सङ्कलन, प्रशोधन तथा प्रतिवेदन तयार पार्नका लागि ४०० वर्ग फिट वा सोभन्दा बढी स्थान छुट्याउनु पर्ने,

(ख) प्रयोगशालाको नक्शाङ्कन नमूना संकलन गर्नेदेखि लिएर विसर्जनसम्म हुनेगरी लजिकल फ्लो मिलाएको हुनुपर्ने,

(ग) नमूना संकलन, नमूना प्रशोधन, प्रतिवेदन लगायतको लागि छुट्टाछुट्टै क्षेत्र हुनुपर्ने,

(घ) कुल क्षेत्रफलको कम्तीमा सत्तरी प्रतिशत भाग प्रयोगशालासँग सम्बन्धित प्राबिधिक परीक्षण कार्यका लागि र बाँकी तीस प्रतिशत भाग नमूना संकलन, प्रतिक्षालय, बैठक कक्ष, कार्यालय क्षेत्र, भण्डार, शौचालय समेतको लागि उपयोग गर्न सकिने।

(२) उपकरण, कन्ज्युमेवल्स र रियजेन्ट्स किट्सः आवश्यकता अनुसार तोकिएको परीक्षण गर्नका लागि अत्याधुनिक प्रविधि अपनाउनु पर्नेछ।

(३) परीक्षण सम्बन्धीः "सि" वर्गका प्रयोगशालामा देहाय बमोजिमका परीक्षण उपलब्ध हुनुपर्नेछः-

परीक्षण
(क) Hematology: TC, DC, hemoglobin, ESR, blood grouping for non-transfusion purpose, BT, CT,
(ख) Biochemistry: Sugar, Urea, Bilirubin T& D, S. Uric Acid, Total protein, serum albumin,
(ग) Microbiology: sputum AFB stain (z-N stain),
(घ) Tests by RDTS: With simple interpretation,
(ङ) Hematology: RBC Count, PT, APTT, Platelet count, Hematocrit, Red cell Indices,
(च) Biochemistry: SGOT, SGPT, ALP, lipid profile, creatinine, sodium, potassium, Cardiac Enzymes, other enzymes,
(छ) Microbiology: Gram stain and KoHMount for fungi,
(ज) Serological tests: RPR, Widal test, ASOTitre, RA Factor, CRP, Tests by RDTS: All,
(झ) Hematology: Absolute counts, Blood grouping for transfusion purpose, CrossMatching (if blood bank present), reticulocyte count, peripheral blood smear examination,

परीक्षण
(ञ) Endocrinology: Thyroid Function Test (T3, T4, TSH), Bone marker, Tumour marker, and other hormones. (ट) Microbiology: All Routine bacteriology culture, ELISA for infectious disease, e.g.: HIV, HBSAg& HCV, etc., (ठ) Histopathology/Cytopathology*, BoneMarrow aspiration and biopsy service, (ड) Miscellaneous: CSF and body fluid analysis, semen analysis, routine urine analysis, routine stool analysis, urine pregnancy test, stool for reducing substances, stool for occult blood, urine ketone bodies, urobilinogen, bile salt, bile pigment, Bence Jones protein,

द्रष्टव्यः मासिक १०० भन्दा बढी बायप्सी नमुना आएमा Histocytopathology सेटअप राख्नुपर्नेछ। सोभन्दा कम नमुना आउने प्रयोगशालामा साइटोलोजी सेवा हुनुपर्नेछ। हिस्टोप्याथोलोजी तथा आईएचसीको हकमा प्रोसेसिङ सेवा आउट सोर्स गर्न सकिनेछ।

(४) **आवश्यक पूर्वाधारः** सबै वर्गका प्रयोगशालाले देहायको पूर्वाधार अनिवार्य पूरा गरेको हुनुपर्नेछः-

(क) सजिलै पहुँच,

(ख) पर्याप्त मात्रामा हावा आवतजावत गर्ने स्थान,

(ग) पर्याप्त मात्रामा उज्यालो भएका,

(घ) नियन्त्रित बातावरण (Controlled environment-temperature, Moisture, air, sterility, dust, radiation etc.),

(ङ) पर्याप्त स्वास्थ्य पानीको आपूर्ति व्यवस्था,

(च) नियमित बिजुली आपूर्ति व्यवस्था,

(छ) प्रयोगशाला सञ्चालनको क्षमता र गुणस्तर,

(ज) जीवाणुरहित बनाउने सुविधा,

(झ) फोहोर व्यवस्थापनको उपयुक्त सुविधा,

(ञ) नमुना र रिएजेन्टको ढुवानीका लागि उपयुक्त भण्डारण सुविधा,

(ट) तथ्याङ्क भण्डारण, अभिलेखीकरण र व्यवस्थापन,

(ठ) व्यक्तिगत र बातावरणको सुरक्षा,

(ङ) गुणस्तरीय रिएजेन्ट र केमिकलको प्रयोग,

(ढ) फरकफरक क्रियाकलापका लागि कार्य विभाजन,

(ण) मिसावट र कन्टामिनेसनको जोखिममुक्त गर्ने व्यवस्था।

(५) <u>प्रयोगशालाका लागि आवश्यक जनशक्तिः</u> प्रयोगशाला सेवा सञ्चालनका लागि जनशक्ति देहायबमोजिम हुनुपर्नेछः-

(क) **<u>नेपाल स्वास्थ्य सेवा प्याथोलोजी समूहः-</u>**

(१) **जनरल प्याथोलोजीः** मान्यताप्राप्त शिक्षण संस्थाबाट एमबीबीएस वा सोसरह उत्तीर्ण गरी MD Path. MRC Path, Diploma in Clinical Pathology (DCP) वा सोसरह उत्तीर्ण गरेको हुनु पर्नेछ।

(२) **हिस्टोलोजी/साइटोलोजीः** मान्यताप्राप्त शिक्षण संस्थाबाट MD Path उपाधि प्राप्त वा DCP सोसरह उत्तीर्ण गरी हिस्टोलोजी/साइटोलोजीमा विशेष तालिम वा DCP उपाधि प्राप्त गरेको हुनु पर्नेछ।

(३) **माइक्रो बायोलोजीः** मान्यताप्राप्त शिक्षण संस्थाबाट MD Microbiology उपाधि प्राप्त गरेको हुनु पर्नेछ।

(४) **हेमाटोलोजीः** मान्यताप्राप्त शिक्षण संस्थाबाट :MD Hematology fellow उपाधि प्राप्त गरेको हुनु पर्नेछ।

(५) MD Biochemistry: मान्यताप्राप्त शिक्षण संस्थाबाट MD Biochemistry उपाधि प्राप्त गरेको हुनु पर्नेछ।

<u>द्रष्टव्यः</u> माथि उल्लिखित जनशक्तिले योग्यता हासिल गरेको विषयको पाठ्यक्रममा उल्लिखित सम्बन्धित परीक्षण गर्न पाउनेछन्।

(ख) <u>मेडिकल ल्याब टेक्नोलोजी समूह</u>

(१) **मेडिकल टेक्नोलोजिस्टः** मान्यताप्राप्त शिक्षण संस्थाबाट मेडिकल ल्याब टेक्नोलोजी विषयमा स्नातक BMLT उपाधि प्राप्त गरेको हुनु पर्नेछ र त्यस्तो व्यक्तिले Histopatholoty, Cytopathology & Bone Marrow Study बाहेकका अन्य परीक्षण गर्न पाउनेछ।

(२) **विशेषज्ञ मेडिकल टेक्नोलोजिस्टः** मान्यताप्राप्त शिक्षण संस्थाबाट मेडिकल ल्याब टेक्नोलोजी विषयमा स्नातकोत्तर उपाधि MLT प्राप्त गरेको हुनु पर्नेछ।

(३) MMLT/M.Sc. Microbiology, MMLT/M.Sc. Hematology, MMLT/M.Sc. Biochemistry, MMLT/M.Sc. Cytology गरेको व्यक्तिले जुन विषयमा उपाधि प्राप्त गरेको छ सोही विषयमा मात्र प्रयोगशाला सञ्चालन गरी विशेषज्ञ सेवा प्रदान गर्न पाउनेछ।

(४) **ल्याबटेक्निसियनः** मान्यताप्राप्त शिक्षण संस्थाबाट सम्बन्धित विषमा प्रमाणपत्र तह वा सोसरह उत्तीर्ण गरेको हुनुपर्नेछ र त्यस्तो व्यक्तिले २५ शैयासम्मका सरकारी अस्पतालबाट प्रदान गरिने प्रयोगशाला सम्बन्धी परीक्षण गर्न पाउनेछ।

(५) **ल्याब असिस्टेन्टः** मान्यताप्राप्त शिक्षण संस्थाबाट कम्तीमा एक वर्ष वा पन्ध्र महिनाको ल्या.अ. तालिम पूरा गरी प्रमाणपत्र प्राप्त गरेको हुनुपर्नेछ र त्यस्तो व्यक्तिले २५ शैयासम्मका सरकारी अस्पतालबाट प्रदान गरिने प्रयोगशाला सम्बन्धी आधारभूत परीक्षण गर्न पाउनेछ।

<u>द्रष्टव्यः</u> माथि उल्लिखित जनशक्तिले योग्यता हासिल गरेको सम्बन्धित विषयमा परीक्षण गर्न पाउनेछ। त्यसरी परीक्षण गर्नुपूर्व नेपाल सरकारले तोकेको परिषद्मा दर्ता हुनु पर्नेछ।

(६) **<u>प्रयोगशालाका लागि उपकरणः</u>**

(क) आधारभूत उपकरण

(१) Colorimeter,
(२) Water bath,
(३) Hot air oven,
(४) Incubator,
(५) Micropipettes,
(६) DC counter,
(७) Refrigerator,
(८) Centrifuge,

(९) Power backup,
(१०) Glassware- tubes, test tubes, petri dishes etc,
(११) Consumables- Disposable syringes, vacutainers, gloves and Masks,
(१२) Semi- automated: Biochemistry analyzer etc,
(१३) Automated hematology analyzer,
(१४) Cytology stain set up,
(१५) Electrolyte analyzer,
(१६) Coagulometer,
(१७) ELISA/CLIA, etc.

(ख) **अस्पतालको शैया अनुसार प्रयोगशालाका औजार तथा उपकरणः**
अस्पतालको शैया अनुसार प्रयोगशालाका औजार तथा उपकरण देहाय बमोजिम हुनेछन्ः-

(अ) **हिस्टोप्याथोलोजी सम्बन्धी औजार तथा उपकरणः**

क्र.सं.	उपकरणको नाम	इकाइ	शैयाको क्षमता तथा उपकरण			
			२५ शैया	५० शैया	१०० शैया	२०० शैया
१.	माइक्रोस्कोप	थान	१-३	३	३	४
२.	माइक्रोटोम	थान	–	१	१	२
३.	टिस्सु प्रोसेसर	थान	–	१	१	१
४.	स्लाइडस्टेनर (हिस्टो)	थान	–	–	–	–
५.	टिस्सु फ्लोटिङ वाटर बाथ	सेट	–	१	१	१
६.	इम्युनोहिस्टो—केमेस्ट्रीसेट	सेट	–	–	–	–
७.	अटो एनलाइजर (बायो केमेस्ट्री)	सेट	–	–	–	–
८.	सेमीअटो एनलाइजर (बायो केमेस्ट्री)	सेट	१	१	१	१
९.	एलाइजा रिडर विथ वासर	सेट	–	–	–	१
१०.	इन्कुबेटर	सेट	१	१—२	२	५

क्र.सं.	उपकरणको नाम	इकाइ	शैयाको क्षमता तथा उपकरण			
			२५ शैया	५० शैया	१०० शैया	२०० शैया
११	रसायन सन्तुलन	सेट	१	१	१	१
१२.	इलेक्ट्रोलाइट एनलाइजर	सेट	१	१	१	२
१३.	क्यालोरीमिटर	सेट	१—३	१—३	१—३	२—३
१४.	हट एयर ओभन	सेट	१	२	२	३
१५.	अटोक्लेब	सेट	१	२	२	३
१६.	फ्रिज	सेट	१—२	२—४	३—४	४
१७.	कोवाग्लुमिटर	सेट	–		१	१
१८.	ब्लड सेल काउन्टर (१८ प्यारामिटर वा माथि)		१*	१	१	२
१९.	ब्लड ग्याँस एनलाइजर	सेट	–	–	१	१
२०	जेनेरेटर	सेट	१	१	१	१
२१.	सेन्ट्रिफ्युज	थान	२	४	४	६
२२	लेमिनर होड		–	–	१	१
२३	काउन्टिङ चेम्बर	थान	१—२	१—२	१—२	१—२
२४.	डीएलसी काउन्टर	थान	१—२	२	२	२
२५.	पिपेट, ग्लासवेर किट्स, कन्जुमेवल्स	थान	आवश्यकता अनुसार			
२६.	बायोसेफ्टी क्याबिनेट (क्लास २०)		-	-	-	-
२७.	इन्सेनिरेटर	सेट	१	१	१	१
२८.	ग्लासवेर किट्स, रिएजेन्ट कन्जुमेवल्स	आवश्यकता अनुसार				
२९.	कम्प्युटर तथा प्रिन्टर	सेट	१	१	१	२—४
३०.	पर्याप्त मात्रामा फर्निचर हुनुपर्ने					

(ग) <u>**एक सय शैयाभन्दा माथिको अस्पतालमा प्याथोलोजी उपकरणः**</u> एक सय शैयाभन्दा माथिको अस्पतालमा प्याथोलोजी उपकरण देहायबमोजिम हुनुपर्नेछः-

(अ) <u>माइक्रोबायोलोजी, ब्याक्टेरियोलोजी सम्बन्धी उपकरणः</u>

क.सं.	उपकरणको विवरण	शैया सङ्ख्या	शैया सङ्ख्या
		२५-५०	१००-२००
१	इन्क्युबेटर	१	२
२	हट एयर ओभन	१	१
३	माइक्रोस्कोप	२	२
४	सेन्ट्रिफ्युज	२	२
५	कार्बनडाइअक्साइड इन्क्युबेटर	१	१
६	एनारोबिक इन्क्युबेटर	१	१
७	बायोसेफ्टी क्याबिनेट	आवश्यकता अनुसार	१
८	रेफ्रिजेरेटर	२	३
९	अटोपिपेट	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
१०	ग्लासवयर र किट्स र रिएजेन्ट्स कन्ज्युमेबल्स	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
११	अटोक्लेभ	१	१

(आ) <u>बायोकेमेस्ट्री सम्बन्धी उपकरण</u>

क.सं.	उपकरणको विवरण	शैया सङ्ख्या	शैया सङ्ख्या
		२५-५०	१००-२००
१	अटोएनालाइजर	१	२
२	सेमी अटो इनालाइजर	१	२

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

३	केमिकल ब्यालेन्स	१	२
४	इलेक्ट्रोलाइट एनालाइजर	१	२
५	सेन्ट्रिफ्युज	२	३
६	क्लोरीमिटर	१	२
७	हट एयर ओभन	१	१
८	रेफ्रिजिरेटर	१	१
९	माइक्रो पिपेट	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
१०	पीएच मिटर	१	१
११	ब्लड ग्याँस एनालाइजर	१	१
१२	ग्लासवयर र किट्स र रिएजेन्ट्स कन्ज्युमेबल्स	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार

(इ) हेमाटोलोजीसम्बन्धी उपकरण

क.सं.	उपकरणको विवरण	शैया सङ्ख्या २५-५०	शैया सङ्ख्या १००-२००
१	माइक्रोस्कोप (बाइनाकुलर)	१	२
२	ब्लड सेल काउन्टर (१८ प्यारामिटर वा सोभन्दा बढी)	१	२
३	सेन्ट्रिफ्युज	१	२
४	क्लोरीमिटर	१	२
५	हट एयर ओभन	१	१
६	रेफ्रिजेरेटर	१	२
७	काउन्टिङ च्याम्बर	२	२
८	प्रिन्टरसहितको कम्प्युटर	१	२
९	माइक्रोपिपेट	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
१०	कोएगुलोमिटर (कोएगुलेसन प्रोफाइलका लागि)	१	१

११	एचबी इलेक्ट्रोफोरोसिस सेट	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
१२	डिस्टिलेसन प्लान्ट	१	२
१३	CT कोएगुलोमिटर	१	१
१४	ग्लासवयर र किट्स र रिएजेन्ट्स कन्ज्युमेबल्स	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
१५	वाटर बाथ	१	२

(ई) प्याथोलोजी सम्बन्धी उपकरण

क.सं.	उपकरणको विवरण	शैया सङ्ख्या	शैया सङ्ख्या
		२५-५०	१००-२००
१	माइक्रोस्कोप	१	२
२	माइक्रोटोम (स्लाइडिङ/रोटेटरी)	१	२
३	टिस्यु प्रोसेसर	१	२
४	स्टेनर (हिस्टो/साइटो)	१	२
५	इन्क्युबेटर	१	१
६	केमिकल ब्यालेन्स	१	२
७	सेन्ट्रिफ्युज	१	२
८	हट एयर ओभन	१	२
९	अटोक्लेभ	१	२
१०	रेफ्रिजिरेटर	१	२
११	काउन्टिङ च्याम्बर	१	२
१२	जेनेरेटर	१	२
१३	प्रिन्टरसहितको कम्प्युटर	१	२
१४	माइक्रोपिपेट	आवश्यकता	आवश्यकता

क्र.सं.	उपकरणको विवरण	शैया सङ्ख्या	शैया सङ्ख्या
		२५-५०	१००-२००
		अनुसार	अनुसार
१५	साइटोसेन्ट्रिफ्युज	१	२
१६	स्लाइड क्याबिनेट	१	३
१७	ब्लक क्याबिनेट	२	३
१८	टिस्यु टेक–२ इमबेडिङ सेन्टर	१	२
१९	इम्युनो–हिस्टोकेमेस्ट्री	१	१
२०	ग्लासवयर र किट्स र रिएजेन्ट्स कन्ज्युमेबल्स	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार

(उ) माइक्रोबायोलोजी, भाइरोलोजी र सेरोलोजीसम्बन्धी उपकरणः

क्र. सं.	उपकरणको विवरण	शैया सङ्ख्या	शैया सङ्ख्या
		२५-५०	१००-२००
१	बाइनाकुलर माइक्रोस्कोप	आवश्यकता अनुसार	१
२	एलाइजा रिडर (वासरसहित)	आवश्यकता अनुसार	१
३	वटर बाथ	१	२
४	हट एयर ओभन	१	२
५	रेफ्रिजेरेटर	२	३
६	रेफ्रिजेरेटर सेन्ट्रिफ्युज	१	२
७	मल्टी च्यानल माइक्रोपिपेट	२	२
८	भेरिएबल माइक्रोपिपेट	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
९	माइक्रो मिक्स्चर	१	२
१०	इन्क्युबेटर	१	२

क्र. सं.	उपकरणको विवरण	शैया सङ्ख्या २५-५०	शैया सङ्ख्या १००-२००
११	सेन्ट्रिफ्युज	१	२
१२	वेटिङ ब्यालेन्स	१	२
१३	अटोक्लेभ भर्टिकल	१	२
१४	डिप फ्रिजर– २० डिग्री से	-	१
१५	डिप फ्रिजर– ८० डिग्री से	-	१
१६	लामिनर हुड	१	२
१७	बायो सेफ्टी क्याबिनेट क्लास–२	आवश्यकता अनुसार	१
१८	भर्टेक्स मिक्सचर	१	२
१९	स्टप वाच	२	२
२०	क्लिन बेन्च हुड	-	१
२१	प्रिन्टरसहितको कम्प्युटर	१	१
२२	ग्लासवयर र किट्स र रिएजेन्ट्स कन्ज्युमेबल्स	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
२३	पर्याप्त फर्निचर	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार

(७) _प्रयोगशालाका लागि आवश्यक जनशक्तिः-

क्र.सं.	विवरण	आवश्यक सङ्ख्या
१.	अथोराइज्ड सिग्नेटरी	१
२.	प्रयोगशाला इन्चार्ज	१
३.	प्राविधिक सुपरभाइजर	१
४.	प्रयोगशाला प्रमुख	१
५.	प्याथोलोजिस्ट	आवश्यकता अनुसार १ जना
६.	बायोकेमिस्ट	आवश्यकता अनुसार १ जना
७.	माइक्रो बायोलोजिस्ट	आवश्यकता अनुसार १ जना

आर्थिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

८.	हेमाटोलोजिस्ट	आवश्यकता अनुसार १ जना
९.	मेडिकल टेक्नोलोजिस्ट (BMLT)	१
१०.	विशेषज्ञ मेडिकल टेक्नोलोजिस्ट	आवश्यकता अनुसार १ जना
११.	ल्याब टेक्निसियन	२
१२.	ल्याब असिस्टेन्ट	३
१३.	कम्प्युटर प्राविधिक/खरिदार	१
१५.	हेल्पर	१

द्रष्टव्यः प्रयोगशालामा कम्तीमा छ जना प्राबिधिक जनशक्ति हुनुपर्नेछ। जसमध्ये पचास प्रतिशत जनशक्तिले कम्तीमा स्नातक र त्यसमध्ये एक जनाले स्नातकोत्तर उपाधि प्राप्त गरेको हुनुपर्नेछ।

(८) **प्रयोगशालाको गुणस्तर सम्बन्धी व्यवस्थाः** प्रयोगशालाको गुणस्तरसम्बन्धी व्यवस्था देहाय बमोजिम हुनुपर्नेछः-

(क) प्रयोगशालाले राष्ट्रिय तथा प्रदेशस्तरमा सञ्चालन गरेको बाह्य गुणस्तर सुनिश्चितता कार्यक्रममा अनिवार्य सहभागिता जनाउनुपर्ने,

(ख) आन्तरिक गुणस्तर नियन्त्रणको व्यवस्था दुरुस्त हुनुपर्ने।

(९) **प्रयोगशालामा अभिलेख सम्बन्धी व्यवस्थाः** प्रयोगशालामा देहायबमोजिमका अभिलेख राख्नुपर्नेछः

(क) प्रयोगशालाका मुख्य परीक्षणका Stadard Operating Procedure (SOP),

(ख) Equipment user Manual,

(ग) Equipment Maintenance Record,

(घ) Internal Quality Control (IQC) र External Quality Assessment(EQA) को अभिलेख,

(ङ) कर्मचारीको व्यक्तिगत योग्यता, तालिम र अनुभवको विवरण

(च) प्रेषण गरिएका परीक्षणको अभिलेख,

(छ) प्रेषक र प्रापक प्रयोगशाला बीचमा भएको करारनामा,

(ज) संस्था दर्ता सम्बन्धी सम्पूर्ण कागजात।

(१०) **परीक्षण रेफरल गर्ने सम्बन्धी** प्रयोगशालाले परीक्षण रेफरल गर्ने सम्बन्धि व्यवस्था देहाय बमोजिम हुनुपर्ने छः-

(क) प्रयोगशालाले आफु सँग उपलव्ध निएका परीक्षणहरु प्रेषण गर्न सक्नेछ। प्रापक (Referral)
प्रयोगशाला न्त्यूनतम "वि" वर्गको र प्रेषक (Referring) प्रयोगशाला न्त्यूनतम "डी" वर्गको हनुपर्ने।

(ख) प्रापक र प्रेषक प्रयोगशालाबीच करार सभझौता (MOU) भएको हनुपर्नेछ।

(ग) प्रेषक प्रयोगशालाले नेपालमा हुने प्रयोगशाला परीक्षण देश बाहिरको प्रयोगशालामा प्रेषण गरेको हुदैन।

(घ) कुनै पनि प्रयोगशालाले आफ्नै प्रयोगशाला वा देश भित्र रहेको शाखामा आफु ले परीक्षण सेवा
सञ्चालन नगरेको परीक्षणको लागि रेफरल प्रयोगशालाको भूमिका निर्बाह गर्न पाउने छैन।

(ङ) प्रेषण गर्ने परीक्षणहरुको सूची निर्धारित भएको हुनुपर्नेछ|

(च) सेवा ग्राहीलाई उसको परीक्षण प्रेषण गरीएको जानकारी हुनुपर्दछ। साथै सेवाग्राही आफै रेफरल प्रयोगशालामा गई परीक्षण गराउँदा तिर्ने शुल्क र रेफरिंग प्रयोगशालामा जाँदा तिर्नुपर्ने शुल्कको बारेमा सेवाग्राहीलाई जानकारी हनु पर्दछ।

(छ) प्रेषण गररएका परीक्षणहरुको रिपोर्ट रेफरिंग प्रयोगशालाकै रिपोर्ट फारममा उपलव्ध गराउनु पनेछ।

(ज) प्रेषण गने नमूनाको ढुवानी बिधि तथा नतिजा सूचना प्रवाह गर्ने बिधि स्पस्ट हुनुपर्नेछ।

(११) **प्रयोगशाला सम्बन्धी अन्य व्यवस्थाः** प्रयोगशाला सम्बन्धी अन्य व्यवस्था देहाय बमोजिम हुनेछः-

(क) इजाजत प्राप्त गरेपछिको हरेक वर्ष आर्थिक वर्ष समाप्त भएको मितिले एक महिनाभित्र इजाजत प्रदान गरेको निकाय

समक्ष मन्त्रालयले तोके बमोजिमको विवरणसहितको स्वमूल्याङ्कन प्रतिवेदन पेस गर्नु पर्नेछ।

(ख) स्थानान्तरण तथा नाम फेरबदलजस्ता प्रक्रियाको हकमा इजाजत प्रदान गर्ने निकायबाट पूर्वस्वीकृति लिनु पर्नेछ।

(ग) नेपाल सरकारद्वारा मान्यताप्राप्त रिफरेन्स र राष्ट्रिय प्रयोगशालाबाहेक अन्य कुनै पनि प्रयोगशालाले आफ्नो नाममा "रिफरेन्स" र "राष्ट्रिय" शब्दको प्रयोग गर्न पाइनेछैन।

(घ) स्थापना भएको एक वर्षसम्म हरेक महिना गरेका परीक्षणको विवरण अनुमति दिने निकायमा बुझाउनु पर्नेछ।

(१२) **<u>रेडियो इमेजिङ सेवासम्बन्धी व्यवस्था:</u>**

(क) रेडियोलोजी वा डाइग्नोस्टिक एन्ड इमेजिङ सेवा सञ्चालनका लागि आवश्यक पूर्वाधार तथा सर्तहरूः-

(१) रेडियोलोजी वा डाइग्नोस्टिक सेवा अन्तर्गत देहायका प्रविधि पर्दछन्ः-

(क) X –Ray,
(ख) Computed Tomographic Scan (CT Scan),
(ग) Magnetic Resonance Imaging (MRI),
(घ) Ultra -Sonogram (USG),
(ङ) Nuclear Medicine,
(च) PET Scan,
(छ) Mammography,
(ज) DEXA Scan

(२) रेडियोलोजी डायग्नोस्टिक तथा इमेजिङ सेवाबाट पर्ने विकिरणको दुष्प्रभावलाई कम गर्नका लागि त्यस्तो सेवा सञ्चालन गर्न अनुमति दिँदा वा सिफारिस गर्दा देहायका मापदण्डलाई आधार मानिनेछः-

(ख) <u>एक्सरेका लागिः</u>

(१) एउटा एक्सरे मेसिन Install गर्नका लागि कम्तीमा २२५ स्क्वायर फिटको कोठा उपलब्ध हुनुपर्ने,

(२) एक्सरे गर्ने कोठाका Wall Thickness,

(क) ९ इन्च with Plaster of Paris वा

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

(ख) ६ Inch with ०.२० mm lead barrier वा

(ग) २.० एम. एम. lead thickness हुनुपर्ने।

(३) झ्याल, ढोका तथा भित्ताबाट विकिरणको चुहावट हुन नसक्ने गरी आवश्यक व्यवस्था भएको हुनुपर्ने,

(४) एक्सरे सेवा प्रदान गर्ने व्यक्तिका लागि कोठाभित्र ०.५ mm को एप्रोन तथा Radiation Protective Measures को व्यवस्था हुनुपर्ने,

(५) Radiology मा कार्यरत कर्मचारीका लागि Radiation Dosemonitor उपलब्ध हुनुपर्ने र समय समयमा Radiation Survey Monitoring गर्नुपर्ने,

(६) Eye, न्यलबमबिा Thyroid Gland आदिको Protection का लागि Lead glass/gloves/lead apron को व्यवस्था हुनुपर्ने,

(७) एक्सरे एक्स्पोज गर्ने कोठा डार्करुम र प्रतीक्षा गर्ने कक्ष छुट्टाछुट्टै हुनुपर्ने,

(८) च्बमष्यियनथ विभागमा जनसाधारणाले देख्ने ठाउँमा एक्सरे विकिरणले स्वास्थ्यमा खराव असर पर्न सक्छ भन्नेबारे सूचना टाँस गरेको हुनुपर्ने र त्यस्तो सूचनामा गर्भवती महिला तथा बालबालिकालाई अनावश्यक विकिरणबाट बच्न सचेत रहने विषय उल्लेख गरेको हुनुपर्ने,

(९) एक्सरे सेवा सञ्चालनका लागि कम्तीमा रेडियोग्राफी विषय अध्ययन गरेको र सम्बन्धित प्रोफेसनल काउन्सिलमा दर्ता भएको जनशक्ति हुनुपर्ने,

(१०) नेपाल सरकारको स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयको स्वीकृति बेगर Radiology सम्बन्धी मेसिन नेपालभित्र ल्याउन र सञ्चालन गर्न नपाइने।

(ग) <u>सीटी स्क्यान र एम.आर.आईः-</u> सीटी स्क्यान र एम.आर.आई उपकरण जडान गर्दा उत्पादन गर्ने कम्पनीले तोकेको निर्देशिकाको

पूर्णरूपमा पालना गर्नुपर्नेछ र न्यूनतम पूर्वाधार देहाय बमोजिमको हुनुपर्नेछः-

(१) एम.आर.आई./सीटी स्क्यान राख्ने काठाको साइज कम्तीमा १६×२० फिटको हुनु पर्नेछ।

(२) सीटी स्क्यानका लागि विकिरण लिकेज हुन नदिनका लागि माथि एक्सरेका लागि उल्लेख भएबमोजिम व्यवस्था मिलाउनुपर्नेछ।

(३) एमआरआईको कोठाका लागि बाह्य चुम्बकीय असर नपर्ने व्यवस्था मिलाउनुपर्नेछ।

(४) कन्ट्रोल रुम कम्तीमा १०×१२ फिटको हुनु पर्नेछ।

(५) सीटीस्क्यान मेसिन गुणस्तरयुक्त र Spiral (Helical) हुनु पर्नेछ।

(६) एमआरआई १.५ Tesla वा ०.५ Tesla भएमा MRI/Angiography सुविधा भएको हुनु पर्नेछ।

(७) मेसिन स्वास्थ्य मन्त्रालयको स्वीकृति बेगर ल्याउन र सञ्चालन गर्न पाइनेछैन।

(घ) **<u>रेडियोलोजी सेवाका लागि आवश्यक जनशक्ति तथा योग्यताः</u>**
रेडियोलोजी सेवाका लागि आवश्यक जनशक्ति तथा योग्यता देहायबमोजिम हुनुपर्नेछः-

(१) रेडियोलोजिस्टः मान्यताप्राप्त शिक्षण संस्थाबाट चिकित्सा शास्त्रमा स्नातक तह उत्तीर्ण गरी रेडियोलोजी विषयमा एमडी, डीएमआरडी, एफआरसीआर वा सो सरह कोर्स उत्तीर्ण गरी नेपाल मेडिकल काउन्सिलमा दर्ता भएको हुनुपर्नेछ।

(२) Medical Physicist: Medical Physics विषयमा Bsc वा Msc उत्तीर्ण गरेको ।

(३) बायोमेडिकल इन्जिनियरः बायोमेडिकल इन्जिनियरिङ विषयामा मान्यताप्राप्त शिक्षण संस्थाबाट स्नातक तह उत्तीर्ण गरको हुनु पर्नेछ।

(४) सिनियर रेडियोग्राफिक टेक्नोलोजिस्ट-सम्बन्धित विषयमा MSc. Radiography गरी कम्तीमा स्नातक तहमा ३ वर्ष काम गरेको हुनुपर्छ। साथै NHPC (Nepal Health Professional Council) मा दर्ता हुनुपर्ने।

(५) रेडियोग्राफिक अधिकृत (रेडियोग्राफिक टेक्नोलोजिस्ट)-नेपाल सरकारबाट मान्यताप्राप्त शिक्षण संस्थाबाट रेडियोग्राफीक विषयमा (BSc. MIT, Bsc. RT) स्नातक तह उत्तीर्ण गरेको हुनुपर्ने। साथै NHPC (Nepal Health Professional Council) मा दर्ता हुनुपर्ने।

(६) रेडियोग्राफरः नेपाल सरकारबाट मान्यताप्राप्त शिक्षण संस्थाबाट रेडियोग्राफी विषयमा प्रमाणपत्र तह उत्तीर्ण गरेको हुनुपर्ने। साथै NHPC (Nepal Health Professional Council) मा दर्ता हुनुपर्ने।

(ङ) **Radiation Measurement and Protection सम्बन्धी व्यवस्थाः** Radiation Protection व्यवस्थित गर्न र X-ray Unit को गुणस्तर नाप गर्नका लागि चाहिने आवश्यक उपकरण खरिद गरी स्वास्थ्य मन्त्रालयले तोकेको निकायमा राख्ने र अनुगमन तथा निरीक्षणमा प्रयोग गर्ने र गुणस्तर, Dose Monitor गर्ने। विश्व स्वास्थ्य सङ्गठनको मापदण्डअनुसार कुनै काम गर्ने व्यक्तिमा radiation को dose 20 Milisievert per year (WHO) को सन् २००२ को मापदण्ड अनुसार देखिएमा उपयुक्त क्षतिपूर्तिको व्यवस्थ सम्बन्धित संस्थाले मिलाउनुपर्नेछ।

(च) **Ultrasonogram (USG) USG:** Ultrasonogram (USG) USG को प्रयोग सम्बन्धमा रेडियालोजिस्ट बाहेक ग्रामीण अल्ट्रासाउण्ड तालिम प्राप्त गरेको स्टाफ नर्स/सिअनमीले USG को प्रयोग गर्न पाउनेछन् । सो जाँच स्वास्थ्य संस्थामा ग्रामीण अल्ट्रासाउण्ड

कार्यक्रम मार्फत गर्भावस्थाको जाँचका लागि मात्र प्रयोग गर्नु पर्नेछ। सेवा सञ्चालन गर्न आवश्यक पर्ने निम्नबमोजिमको उपकरणको व्यवस्था हुनु पर्नेछः—

(१) इमर्जेन्सी सेवामा चाहिने औषधीलगायत औजार उपकरणको व्यवस्था हुनुपर्ने।

(२) स्ट्रेचर, ह्वीलचेयरको व्यवस्था हुनुपर्ने।

(३) खानेपाानी तथा शौचालयको राम्रो व्यवस्था हुनुपर्ने।

(४) रेकर्डिङ तथा रिपोर्टिङका लागि छुट्टै कोठाको व्यवस्था हुनुपर्ने।

(५) वैकल्पिक विद्युतको व्यवस्था हुनुपर्ने।

(६) बिरामीका लागि र बिरामी कुरुवा बस्नका लागि कोठा लगायत बेन्चको व्यवस्था हुनुपर्ने।

(७) स्टोर र रिपोर्ट वितरणका लागि छुट्टाछुट्टै कोठाको व्यवस्था हुनुपर्नेछ।

(८) १०० शैया भन्दा माथिका स्वास्थ्य संस्थामा Medical Physicist/भिभअतचष्अबर्ि Engineer को नियमित सेवा उपलब्ध हुने व्यवस्था हुनुपर्नेछ।

(९) Medical Equipment मर्मत सम्भार गर्दा बायोमेडिकल इन्जिनियर वा रेडियोलोजिकल उपकरण सम्बन्धी विशेष तालिमप्राप्त व्यक्ति हुनुपर्नेछ।

(१०) AC Machine र एकजना कम्तीमा प्रविणता प्रमाणपत्र तह वा सो सरह उत्तीर्ण गरेको व्यक्ति रहेको हुनुपर्नेछ। विकिरण क्षेत्रमा काम गर्नेलाई अनिवार्य रूपमा रेडिएसन भत्ताको व्यवस्था हुनुपर्नेछ।

(छ) <u>“ख” वर्गको रेडियो इमेजिङ सेन्टरबाट प्रदान गरिने सेवाः</u> (१)“ख” श्रेणीको रेडियो इमेजिङ सेन्टरबाट देहायबमोजिमका सेवा प्रदान गरिनेछः-

(अ) एक्सरे,

(आ) अल्ट्रासाउन्ड,

(इ) सिटी स्क्यान सेवा मध्ये कम्तीमा कुनै एक सेवा। सो सेवा दिने अवधिभर आकस्मिक उपचार सेवाको व्यवस्थापन हुनुपर्ने र आकस्मिक उपचार सेवाका लागि प्राथमिक अस्पतालको MSS सरहको मापदण्ड हुनुपर्नेछ।

(ज) <u>"ख" श्रेणीको रेडियो इमेजिङ सेन्टरको मापदण्डसम्बन्धी व्यवस्था देहायबमोजिम हुनेछः-</u>

प्रकार	औजार	जनशक्ति	पार्किङ	शैया सङ्ख्या	कैफियत
ख वर्ग/B category	एक्स—रे अनिवार्य अल्ट्रसाउन्ड अनिवार्य सि.टी थप गर्न सकिने	रेडियोग्राफर— १ जना हेल्पर— १ जना कन्सल्टयान्ट रेडियोलोजिस्ट— १ जना नर्सिङ स्टाफ— १ जना हेल्पर—१जना कन्सल्टयान्ट रेडियोलोजिस्ट— १ जना रेडियोग्राफर— १ जना मेडिकल अफिसर— १ जना नर्सिङ स्टाफ/प्यारामेडिक्स	पर्याप्त पार्किङको व्यवस्था (कम्तीमा तीनओटा चारपाङ्ग्रे गाडी अट्ने गरी)	यदि सि.टी. थप गरेको अवस्थामा दुईओटा आकस्मिक शैया, आकस्मिक औषधी तथा उपकरण सहितको व्यवस्था हुनु पर्ने।	सि.टी. उपलब्ध भएको अवस्थामा चौबिसै घण्टा सेवा उपलब्ध हुन पर्ने।

		— १ जना हेल्पर— १ जना			

* अभिलेख व्यवस्थापन तथा प्रतिवेदनका लागि १ जना सम्पर्क कर्मचारी तोक्नु पर्नेछ।

(झ) रेडियोलोजी सेवाका लागि आवश्यक पर्ने उपकरण

उपकरणको नाम	स्वास्थ्य संस्थाको प्रकार		
	पच्चीस देखि पचास शैया	एक सय देखि दुई सय शैया	विशेषज्ञ सेवा कम्तीमा एक सय शैयासम
500MA X-ray with image intensifier	१	At least 2 digital x-ray for 100 bed then additional 1 x-ray per increment 100 bed	At least 2 digital x-ray for 100 bed then additional 1 X-ray per increment 100 bed
100MA digital X-ray Machine (Mobile)	१	At least 1 for 100 bed then additional 1 per increment 100 bed	At least 1 for 100 bed then additional 1 per increment 150 bed
Dental X-ray Machine	१	At least 2 digital system where dental service is available	Dental X-ray Machine
Ultra-sound Machine with color doppler at least	२	3 Machines for 100 bed among them at least • oneMobile • one echo compatible • one with 3/4D probe, endo	3 Machines for 100 bed among them at least • one portable • one echo compatible • one with 3/4D cavity probe and guided biopsy. Additional 1 Machine increment of per 100
MDCT Scan	One 16 slice or More	At least one 128 slice or More for 100 bed then additional 1 for	At least one 128 slice or More for 100 bed then additional 1 for additional 400 bed additional MDCT

उपकरणको नाम	स्वास्थ्य संस्थाको प्रकार		
	पच्चीस देखि पचास शैया	एक सय देखि दुई सय शैया	विशेषज्ञ सेवा कम्तीमा एक सय शैयासम
		additional 400 bed. Additional MDCT Machine should be 16 slice or More	Machine should be 16 slice or More

(ञ) <u>सेवा सञ्चालन गर्नका लागि अतिरिक्त व्यवस्थाः</u>

(१) रेडियो इमेजिङ सेवा तथा पोलिक्लिनिक सञ्चालन अनुमति माग गर्ने निवेदन फाराम ११ बमोजिम हुनु पर्नेछ।

(२) आइपर्न सक्ने गम्भीर प्रकृतिका असरलाई तत्काल उपचारका लागि इमरर्जेन्सीमा चाहिने औषधी लगायत औजार र उपकरण र आवश्यक चिकित्सा लगायत अन्य स्वास्थ्य कर्मीको उपलब्धता हुनु पर्नेछ।

(३) स्ट्रेचर, ह्वील चेयरको व्यवस्था हुनु पर्नेछ।

(४) विकिरणको क्षेत्रमा काम गर्नेका लागि नेपाल सरकारले तोके बमोजिमको हुने गरी जोखिम भत्ताको व्यवस्था हुनु पर्नेछ।

(ट) औजार तथा उपकरण सम्बन्धी व्यवस्थाः

(१) **इमेजिङ उपकरण देहाय बमोजिम हुनेछन्ः**

क्र.सं.	उपकरणको नाम	शैयाको क्षमता तथा उपकरण			
		पच्चीस	पचास	एक सय	दुई सय
१	५०० एम.ए.एक्स-रे इमेज (इन्टेन्सिफायरसहित)	–	१*	१	१
२	५०० एम.ए.एक्स-रे	–	१	१	१
३	डिजिटल एक्स-रे	१	१	१	१

	मेसिन				
४	५०० एम.ए.एएक्स-रे मेसिन (पोर्टेवल)	–	१	१	१
५	ड्राई भ्यु प्रोसेसर (सिआर सिस्टम)	स्वैच्छिक	१	१	१
६	डेन्टल एक्स-रे मेसिन	स्वैच्छिक	१	१	१
७	अल्ट्रासाउन्ड मेसिन कलर डप्लर र गाइडेड बायोप्सीसहित	१	१	१	१
८	स्पाइरल सिटी स्क्यान	–	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक	१
९	एमआरआई मेसिन	–	स्वैच्छिक	स्वैच्छिक	१
१०	मेमोग्राफी युनिट	–	–	–	१
११	इको कार्डियोग्राम	स्वैच्छिक	१	१	१
१२	ईसीजी	१	१	+१*	+१*

* आवश्यकता अनुसार उपलब्ध हुनुपर्ने।

(१४) **<u>अस्पतालको शैया अनुसार अन्य सेवाहरुको लागि आवश्यक उपकरणः-</u>**

(क) **कार्डियक उपकरण देहाय बमोजिम हुनेछन्ः-**

क्र.सं.	उपकरणको नाम	जम्मा शैया सङ्ख्या		
		पचास	एक सय	दुई सय
१	कम्प्युटराइजड सीजी मेसिन	१	१	१
२	अडिनरी ईसीजी मेसिन	१	२	३
३	१२ च्यानल स्ट्रेस ईसीजी टेस्ट इक्युपमेन्ट ट्रेड मिल *	१	१	१
४	कार्डियाक मनिटर	२	३	४
५	कार्डियाक मनिटर डिफिब्रिलेटरसहित	१	२	२

६	भेन्टिलेटर (एडल्ट)	१	२	२
७	भेन्टिलेटर (पेडियाट्रिक)	१*	१	१
८	पल्स अक्सिमिटर	२	३	४
९	पल्स अक्सिमिटर एनआईबीपी* सहित	१	१	१
१०	इनफ्युजन पम्प	१	१	२
११	बीपी एपारटर टेबल मोडेल	१०	१०	१५
१२	बीपी एपारटस स्टयान्ड मोडल	१०	१०	१५
१३	स्टेथेस्कोप	१५	१५	२०

(ख) **अपरेसन थिएटर इक्युपमेन्ट देहाय बमोजिम हुनेछन्ः**

क.सं.	उपकरण	जम्मा शैया सङ्ख्या			
		२५	५०	१००	२००
१	अटोक्लेभ एच.पी. होरिजेन्टल	१	१	१	१
२	अटोक्लेभ एच.पी. भर्टिकल (२ बिन)	१	१	१	१
३	अपरेसन टेबल अडिनरी पेडियाट्रिक	*	*	१	१
४	अपरेसन टेबल हाइड्रोलिक मेजर	२	४	८	८
५	अपरेसन टेबल हाइड्रोलिक माइनर	२	४	८	८
६	अपरेटिङ टेबल नन हाईड्रोलिक फिल्ड टाइप	२	४	१	६
७	अपरेटिङ टेबल अर्थोपेडिक	१	१	२	३
८	अटोक्लेभ २ बर्नर बिनसहित	*	*	*	*
९	अटोक्लेभ भर्टिकल सिङ्गल बिन	*	*	*	*
१०	स्याडोलेस ल्याम्प सिलिङ टाइप	*	*	*	*

क्र.सं.	उपकरण	जम्मा शैया सङ्ख्या			
		२५	५०	१००	२००
	मेजर				
११	स्याडोलेस ल्याम्प सिलिङ टाइप माइनर	१	१	२	२
१२	स्याडोलेस ल्याम्प स्टयान्ड मोडेल	*	*	*	*
१३	फोकस ल्याम्प अडिनरी	१	१	२	२
१४	स्टेरिलाइजर ठूलो (इन्सट्रुमेन्ट)	*	*	*	*
१५	स्टेरिलाइजर मध्यम (इन्स्ट्रुमेन्ट)	*	*	*	*
१६	स्टेरिलाइजर सानो (इन्सट्रुमेन्ट)	३	५	७	१०
१७	बाउल स्टेरिलाइजर (ठूलो)	*	*	*	*
१८	बाउल स्टेरिलाइजर (मध्यम)	*	*	*	*
१९	डायाथर्मो मेसिन (इलेक्ट्रिक काउटेरी)	६	७	२१	२३
२०	सक्सन एपारटस (इलेक्ट्रिकल)	३	५	१६	२०
२१	सक्सन एपारटस (फुट अपरेटेड)	*	*	*	*
२२	डि–ह्युमिफाइडर	*	*	*	*
२३	अल्ट्राभाइलेट लाइट	*	*	*	*
२४	इथाइलिन अक्साइड स्टेरिलाइजर	*	*	*	*
२५	माइक्रोवेभ स्टेरिलाइजर	*	*	*	*

(ग) **एनेस्थेसिया उपकरणः**

क्र.सं.	उपकरणको विवरण	शैया सङ्ख्या		
		५०	१००	२००

क्र.सं.	उपकरणको विवरण	शैया सङ्ख्या		
		५०	१००	२००
१	एनेस्थेटिक ल्याकराङ्गोस्कोप म्यागिल्स ४ ब्लेड भएको एडल्ट बच्चाको	१०	१५	२५
२	इण् ट्राकियल ट्युबसेट	१०	१५	२५
३	म्यागिल्सफोर्सेप्स (२ साइजमा)	१०	१५	२५
४	ईटीटी सर्किटका लागि ६ ओटा कनेक्टर	१०	१५	२५
५	ईटीटी कनेक्ट गर्ने ट्युब (T-Piece)	१०	१५	२५
६	एयर वे (महिला)	१०	२०	४०
७	एयर वे (पुरुष)	१०	२०	४०
८	मुख प्रोप	१०	२०	४०
९	टङ डिप्रेसर	१०	२०	४०
१०	०२ सिलेन्डर फर बोयल्स	१०	२०	४०
११	एन २० सिलेन्डर फर बोयल्स	१०	१५	२०
१२	पीएफटी मेसिन	१	१	२
१३	बोयल्स एपारटस फ्लुटेक र सर्कल एबजर्भरसहित	५	१०	२०
१४	भेन्टिलेटर	५	१०	१५
१५	भ्निटर ईसीजी एनआईबीपी, सपीओ २	१०	१५	२५
१६	मनिटर ईटीसीयो २ र ग्याँस एनालाइजर बीपी	५	५	१०
१७	ट्रान्सपोर्ट मनिटर ईसीजी एनआईबीपी एसपीओ—२	५	५	१०
१८	ट्रान्सपोर्ट भेन्टिलेटर	*	*	१
१९	फाइब्रिअप्टिक ब्रोङ्कोस्कोप (एडल्ड, बच्चाको)	*	*	१

क्र.सं.	उपकरणको विवरण	शैया सङ्ख्या		
		५०	१००	२००
२०	रिजनल एनेस्थेसियाका लागि पोर्टेबल युएसजी	*	१	१
२१	पोर्टेबेल ईसीजी/आईसीयू/सीसीयु र ओटी	१	१	१
२२	म्याक कोय ल्याराङ्गोस्कोप	१	२	४
२३	इन्टुबेटिङ एलएमए—३, ४	१	२	४
२४	भिडियो ल्याराङ्गोस्कोप	१	२	४
२५	डबल लुमेन ट्युब	५	५	१०
२६	अम्बु ब्याग र मास्क	१०	१५	२५
२७	ग्याँस एनालाइजर	*	*	१
२८	डिफेब्रिलेटर	*	२	५

(घ) **शैक्षिक उपकरण**

क्र. सं.	उपकरणको विवरण	शैया सङ्ख्या
		१००
१	पर्दा	१
२	सेतो/रङ्गीन बोर्ड	१
३	रङ्गीन टीभी	१
४	एलसीडी प्रोजेक्टर	१
५	कम्प्युटर/ल्यापटप (साउन्ड सिस्टमसहित)	१
६	एक्सटर्नल हार्ड ड्राइभ	१/१ टीबी
७	क्यामेरा	१
८	ई—लाइब्रेरी	१
९	डिजिटल डिस्प्ले बोर्ड	१

१०	इन्टरनेट	√
११	प्रिन्टर स्क्यान र फोटोकपी	२

* आवश्यकता अनुसार उपलब्ध हुनुपर्ने।

(ङ) **लेबरवार्ड नवजात शिशु/स्पेसन नवजात शिशु युनिट इक्युपमेन्ट**

क्र.सं.	उपकरणको विवरण	२५ शैया	५० शैया	१०० शैया	२०० शैया
१	बेबी इन्क्युबेटर	*	१	१	१
२	फोटोथेरापी युनिट	*	१	१	२
३	इमर्जेन्सी रिससिटेसन बिट (बेबी)	१	१	१	२
४	स्ट्यान्डर्ड तौल स्केल	१	१	१	१/१ सेट लेबर कक्ष र ओटी
५	नवजात शिशु इक्युपमेन्ट	१	१	१	१/१ सेट लेबर कक्ष र ओटी
६	डबल आउटलेट अक्सिजन कन्सन्ट्रेटर	*	१	१	१ (प्रत्येक लेबर कन्सन्ट्रेटर)
७	रेडियन्ट वार्मर	*	१	१	२
८	रुम वार्मर	*	१	१	२
९	फिटल डप्लर	१	१	१	२
१०	कार्डियोटोकोग्राफी मनिटर	*	१	१	२
११	डेलिभरी किट	३	५	५	१०
१२	इपिसियोटोमी किट	५	५	५	५
१३	फोर्सेप्स डेलिभरी किट	५	५	५	५
१४	क्रेनेटोमी सेट	*	१	१	१
१५	भ्याकुम एक्सट्राक्टर मेटल	*	१	१	१
१६	सिलास्टिक भ्याकुम एक्सट्राक्टर	*	१	१	२

क्र.सं.	उपकरणको विवरण	२५ शैया	५० शैया	१०० शैया	२०० शैया
१७	पल्स अक्सिमिटर (बेबी/एडल्ट)	*	१	२	१/१
१८	कार्डियाक मनिटर (बेबी र एडल्ट)	*	१	१	१
१९	नेबुलाइजर (बेबी)	१	२	३	३
२०	तौलिने मेसिन (एडल्ट)	२	२	२	३
२१	तौलिने मेसिन (शिशुका लागि)	१	२	२	३
२२	सीपीएपी मेसिन				
२३	अक्सिजनका लागि हेडबक्स	१	२	३	४
२४	हेमोग्लोबिनो मिटर	१	१	१	१
२५	ग्लुको मिटर	१	१	१	१
२६	जनगुनासो सम्बोधनको व्यवस्थ	१	१	१	१
२७	भित्तेघडी	१	१	१	१
२८	बीपी एपारटस/स्टेथस्कोप	२	२	२	२+२
२९	टर्च	१	२	३	
३०	फोकस लाइट	१	१	१	२

(च) **इक्लाम्प्सिया कक्षका लागि इक्युपमेन्टः १०१ शैयादेखि २०० शैयासम्म**

क्र.सं.	इक्युपमेन्ट	सङ्ख्या
१	आईसीयू शैया	२
२	इमर्जेन्सी रिससिटेसन ट्रे इन्ट्युबेसन (एडल्ट) इक्युपमेन्टसमेत	३

क्र.सं.	इक्युपमेन्ट	सङ्ख्या
३	बीपी एपारटस	३
४	कर्डियाक मनिटर	२
५	पल्स अक्सिमिटर	२
६	एयर वे (फिमेल)	२
७	नेबुलाइजर	१
८	अक्सिनज सप्लायर (सेन्ट्रल)	२
९	सक्सन अपारटस (इलेक्ट्रिकल)	२
१०	सक्सन एपारटस (फुट)	१
११	भित्तेघडी	१
१२	टर्च	१
१३	इमर्जेन्सी कल बेल	१
१४	स्टेथेस्कोप	२

(छ) **स्पेसल नवजात शिशु स्याहार युनिटको जनरल इक्युपमेन्टः**

क्रसं.	इक्युपमेन्ट	सङ्ख्या
१	इलेक्ट्रिक तौलिने मेसिन	५ (अत्यावश्यक)
२	इनफ्यान्टोमिटर	५ (अत्यावश्यक)
३	इमर्जेन्सी ड्रग्स ट्रली	५ (अत्यावश्यक)
४	प्रोस्युडर ट्रली	५ (अत्यावश्यक)
५	भित्तेघडी	हरेक कक्षमा १
६	रेफ्रिजेरेटर	हरेक युनिटमा १
७	स्पोट ल्याम्प	५

		(अत्यावश्यक)
८	पोर्टेबल एक्सरे मेसिन	हरेक युनिटमा १
९	आधारभूत सर्जिकल इन्स्ट्रुमेन्ट जस्तैः फाइन सिजर्स, ब्लेडसहितको स्काल्पल, फाइनआर्टरी फोर्सेप्स, सूचर मेटेरियल रनिडल, टावेल आदि	(अत्यावश्यक)
१०	नेबुलाइजर	१ सेट प्रति शैया
११	मल्टी च्यानल मनिटर ननइन्भ्याजिभ बीपी मनिटर (३ साइज), ०, १, २, नवजात शिशु प्रोब (कम्तीमा ४ ओटा)	(अत्यावश्यक)
१२	रुम थर्मोमिटर	१ हरेक युनिटमा
१३	एसी	४ (स्वैच्छिक)

(ज) **स्पेसल नवजात शिशु स्याहार युनिटमा डिसइनफेक्सन इक्युपमेन्टः**

क्र.सं.	इक्युप्मेन्ट	सङ्ख्या
१	इलेक्ट्रिक हिटर/बोइलर	२ (अत्यावश्यक)
२	वासिङ मेसिन छुट्टै ड्रायरसहित	१ (अत्यावश्यक)
३	इलेक्ट्रोनिक फ्युमिगेटर	२ (अत्यावश्यक)
४	भ्याकुम क्लिनर	१ (अत्यावश्यक)
५	डाक्टर र नर्स, नवजात शिशु, कर्मचारी र आमालाई गाउन	पर्याप्त सङ्ख्यामा विभिन्न साइजका
६	धुन मिल्ने चप्पल	(अत्यावश्यक)
७	भर्टिकल अटोक्लेभ	पर्याप्त सङ्ख्यामा विभिन्न साइजका
८	अटो क्लेभ ड्रम (ठूलो, मध्यम र सानो साइज)	At least ६ of each size (अत्यावश्यक)

क्र.सं.	इक्युप्मेन्ट	सङ्ख्या
९	डिसइनफेक्टेड स्प्रेयर	१ (अत्यावश्यक)
१०	तरल डिस्इनफेक्टेन्टका लागि कन्टेनर	१ (अत्यावश्यक)
११	फर्मालिन भ्यापोराइजर	२ (अत्यावश्यक)
१२	हट एयर ओभन	१ (स्वैच्छिक)
१३	इथाइलिन अक्साइड स्टेरिलाइजर	१ (स्वैच्छिक)

(झ) **प्रशासनिक उपकरणः**

क्र.सं.	उपकरणको विवरण	शैया			
		२५	५०	१००	२००
१	कम्प्युटर र इन्टरनेट **	४	५	५	५
२	पिन्ट/फोटोकपी/स्क्यान/ फ्याक्ससहितको मेसिन	१	१	१	१
३	इन्टरकम (१५ लाइन) *	√	√	√	√
४	इन्टरकम (४० लाइन) *	√	√	√	√
५	आलाराम सिस्टम	१	१	१	२
६	ल्यापटप	१	√	१	२
७	टेलिफोन	२	२	२	२
८	पेजिङ सिस्टम	अत्यावश्यक	अत्यावश्यक	अत्यावश्यक	अत्यावश्यक
९	सार्वजनिक सम्बोधनको व्यवस्था *	१	१	१	१
१०	पुस्तकालय सेवा	१	१	१	
११	डिजिटल हाजिरी मेसिन	१	१	१	

* आवश्यकताअनुसार उपलब्ध गराउन

** कम्तीमा मेडिकल रेकर्डर र आईडीएसपी १र१ थान

(ञ) **रिफ्रिजेरेसन र एसी**

क्र.सं.	उपकरणको विवरण	शैया सङ्ख्या
		१०१—२००
१	रेफ्रिजेरेटर २०० लिटर	१०
२	ब्लड बैङ्क रेफ्रिजेरेटर	१
३	आरएलआर	१
४	डिप फ्रिजर	*
५	एयर कन्डिसनर	९
६	सेन्ट्रल एसीओटीका	**

(ट) **अस्पताल प्लान्ट**

क्र.सं.	उपकरणको विवरण	शैया सङ्ख्या	
		एक सय	दुई सय
१	जेनेरेटर ४०—५० केभी	१	१
२	जेनेरेटर ७५ केभी	१	१
३	जेनेरेटर १२५ केभी	१	१
४	पोर्टेबल २.५ केभी	१	१
५	सोलार वाटर हिटर	१	१
६	इन्सिनिरेटर *	१	१
७	सेन्ट्रल सप्लाई अक्सिजन, ल्द्दय, भ्याकुम *	१	१
८	शवगृह *	१	१

* आवश्यकताअनुसार प्रदान गर्नुपर्ने

(ठ) <u>ट्रान्सपोर्ट</u>

क.सं.	उपकरणको विवरण	शैया सङ्ख्या	
		एक सय	दुई सय
१	एम्बुलेन्स	१	२
२	मर्चरी भ्यान	१	१

* आवश्यकता अनुसार अन्य सवारी साधन थप गर्न सकिने

(ङ) <u>आकस्मिक तथा अत्यावश्यक औषधीको सूचीः</u> **(List of Emergency and Essential Drugs)**

SN	Name of Drugs
1	Ranitidine, Omeprazole, Pantoprazole (Inj)
2	Adrenaline (Inj)
3	Chlorpheniramine (Inj)
4	Aminophylline (Inj)
5	Atropine (Inj)
6	Hyoscine Bromide (Inj)
7	Calcium Gluconate (Inj)
8	Ciprofloxacin, Ampicillin, Ampiclox, Ceftrizone, etc. (Inj)
9	Deriphylline (Inj)
10	Dexamethasone (Inj)
11	Dextrose 5% Saline (Inj)
12	Dextrose 10% Saline (Inj)
13	Dextrose 25% (Inj)
14	Dextrose 50% (Inj)
15	Diazepam, Lorazepam, Amdazolam (Inj)
16	5 % Dextrose Saline (Inj)
17	Dopamine (Inj)
18	Pentazocine (Inj)
19	Hydrocortisone (Inj)
20	Frusemide (Inj)
21	Mannitol (Inj)
22	Metronidazole (Inj)
23	Morphine (Inj)
24	Nitroglycerine, Labetolol (Inj)
25	Normal Saline (Inj)
26	Paracetamol (Inj)
27	Metachlopramide (Inj)

28	Pethidine (Inj)
29	Phenergan (Inj)
30	Potassium Chloride (Inj)
31	Phenobarbitone (Inj)
32	Phenytoin (Inj)
33	Naloxone (Inj)
34	Vitamin 'K' (Inj)

(ढ) आकस्मिक तथा अत्यावश्यक इक्युपमेन्टको सूचीः (List of Emergency and Essential Equipment)

SN	Equipment
1	Ambu bag withMask
2	Artery Forceps
3	Salbutamol Inhaler
4	Povidone Iodine
5	Blood Transfusion Set
6	BP Instrument
7	Clinwax ear drop
8	Crepe Bandage 4"
9	Crepe Bandage 6"
10	Dissection Forceps non tooth
11	Dissection forceps tooth
12	Disposable Syringe 3cc, 5cc, 10cc, 20cc
13	Endo tracheal tube (Pediatric and Adult) 3.0-8.5
14	Laryngeal Mask airway 3.0-8.5
15	Foley's catheter 6f-20f, 3way
16	Gloves No.6, 6.5, 7, 7.5
17	I.V. Cannula 14G-24G
18	I.V. Set + Pediatric Burret
19	I.V. Infusion Set
20	C.V.P. line Set
21	Chest Tube (Different Sizes)
22	Ipratropium bromide inhaler + Solution
23	Knee hammer
24	Laryngoscope with blade (Adult, Pediatric sizes)
25	Leucoplast

26	Oxymetazoline Nasal drop
27	Needle holder
28	Ryle's tube (N/G Tubes)
29	Scissors (different types)
30	Silver sulphadiazine cream
31	Stethoscope
32	SuctionMachine with tubes
33	Thermometer
34	Sphygmomanometer
35	Tongue depressor

(ण) **इमर्जेन्सी प्रयोजनका लागि आधारभूत उपकरण तथा औषधी देहाय बमोजिमको हुनुपर्नेछः-**

औषधी	औजारउपकरण/
IV cannula/ fluids	Ambu bag, different size Mask
Atropine / adrenalin	Suction Machine
Hydrocortisone	Intubation set
	Laryngoscope/tracheostomy tube
	Oxygen cylinder/supply
	Pulse oximeter
	BP instrument /stethoscope

(त) **इमर्जेन्सी प्रयोजनका लागि आधारभूत उपकरण तथा औषधी देहाय बमोजिमको हुनुपर्नेछः-**

औषधी	औजारउपकरण/
IV cannula/ fluids	Ambu bag, different size Mask
Atropine / adrenalin	Suction Machine
Hydrocortisone	Intubation set
	Laryngoscope/tracheostomy tube
	Oxygen cylinder/supply
	Pulse oximeter
	BP instrument /stethoscope

(१५) **जनशक्ति सम्बन्धी मापदण्डः** देहायको शैया क्षमताको अस्पतालले देहायमा उल्लिखित जनशक्तिभन्दा कम नहुने गरी जनशक्तिको व्यवस्था गर्नुपर्नेछः—

(क) **जनशक्ति सम्बन्धी विस्तृत विवरणः**

सेवा समूह	पदनाम	२५ शैया	५० शैया	१०० शैया	२०० शैया
जनरल हेल्थ सर्भिसेज	एम.डी.जी.पी	१	२	२+१*	२+२#
	मेडिकल अधिकृत (एस.बी.बी.एम)	४	६	७	१०+२ #
	फिजिसियन	१+ १ #	२	२+१#	३+१*
	सर्जन	१	१+ १ #	२+१#	३+१*
	बालरोग विशेषज्ञ	१	१+ १ #	२+१#	२+२#
	हाड तथा जोर्नी विशेषज्ञ	१*	१	१	२+१#
	स्त्रीरोग विशेषज्ञ	१	१	२	4
	यौन तथा छालारोग विशेषज्ञ	१*	१*	१+१ #	१
	नाक, कान, घाँटी सर्जन	१*	१	१	१
	नेफ्रोलोजिस्ट	१*	१*	१	१
	अप्थाल्मोलोजिस्ट	१*	१*	१	१
	ऐनेस्थेटिस्ट	१*	१+ १*	१+ १#	२
	डेन्टल/बी.डी.एस	१#	१	१	१
	मुटुरोग विशेषज्ञ	१*	१*	१*	१
	स्नायु रोग विशेषज्ञ	१*	१*	१*	१
	मानसिक रोग विशेषज्ञ	१*	१*	१ *+ १*#	१*+ १#
	मेसु./निर्देशक	१*	१	१ *+ २#	१*+ २#
	इमर्जेन्सी फिजिसियन	१*	१+ १*#	१+ २*#	२+१#
	प्याथोलोजिस्ट	१*	१	१+ १#	१+ १#
	बायोकेमिस्ट	१*	१	१+ १#	१+ १#
	माइक्रो बायोलोजिस्ट	१*	१	१+ १#	२
	जन–स्वास्थ्य निरीक्षक	१*	१*	१	१

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

सेवा समूह	पदनाम	२५ शैया	५० शैया	१०० शैया	२०० शैया
प्यारा मेडिकल प्राविधिक	मेडिकल टेक्नोलोजिस्ट	१#	१	१+ १#	४+१#
	ल्याब टेक्निसियन	१+ १	१+ २	२+२#	४
	ल्याब असिस्टेन्ट	१+ १#	१+ १#	२+१#	४
	रेडियोलोजिस्ट	१#	१	१+ १#	२
	रेडियोग्राफी टेक्नोलोजिस्ट/रेडियोग्राफी अधिकृत/वरिष्ठ रेडियोग्राफर	३+१#	४+२#	५+२#	५+३
	हेअ./सिअहेब.	३	३	४	~
	अहेब	४	४	५	~
	फिजियोथेरापिस्ट	१*	१*	१	१
	फिजियोथेरापी टेक्निसियन	१*	१*	१*	१
	फिजियोथेरापी सहायक	१*	१*	१*	१
	दन्त सहायक	१*	१*	१	१+१*
	फार्मेसी अधिकृत	१*	२	३	३+१*
	इसिजी टेक्निसियन	१*	१+ १*	१	१
	डाइटिसियन	१*	१*	१+१*	१+१*
	फुड एन्ड न्युट्रिसियन सहायक	१*	१*	१*	१
	अडियोलोजी असिस्टेन्ट	१*	१*	१*	१*
	स्पिच थेरापिस्ट	१*	१*	१*	१*
	ऐनेस्थेसिया असिस्टेन्ट	१*	१*	१+ १*	२
	इमर्जेन्सीप्यारामेडिक्स	२+२#	३+२#	३+३#	~
	फिजियोथेरापिस्ट	१*	१*	१*	१
	फिजियोथेरापी टेक्निसियन	१*	१*	१*	१
	फिजियोथेरापी सहायक	१*	१*	१*	२

सेवा समूह	पदनाम	२५ शैया	५० शैया	१०० शैया	२०० शैया
	अप्थालमिक असिस्टेन्ट	१	१	१	२
	अप्टोमेट्रिष्ट	१*	१	१	१
	फार्मेसी सहायक	२	२	४	६
	साइटो टेक्निसियन	१*	१*	१*	२
	इको टेक्निसियन	१*	१*	१*	२
	ओ.टी. सहायक	१	१	२	३
नर्सिङ	मेट्रोन (नर्सिङ प्रशासक)	१	१@	१@	१@
	सहायक मेट्रोन	१*	१*	२	२
	नर्सिङ सुपरभाइजर	१*	१*	१*	१
	सिस्टर/ बि.एन/ नर्सिङ अधिकृत	२	३	४	५
	स्टाफ नर्स	१५	४५	६०	१०५
	इमर्जेन्सी नर्स	२+२#	३+२#	३+३#	~
	अनमी	७	७	७	~
	बायोमेडिकल इन्जिनियर	-	१*	१	२
	बायोमेडिकल टेक्निसियन	१	१	१	१
प्रशासन तथा मानव संसाधन व्यवस्थापन	अस्पताल प्रशासक/व्यवस्थापक	१	१	१	~
	सहायक प्रशासक	~	~	~	~
	प्रशासकीय अधिकृत				१
	लेखा अधिकृत	१	१	१	१
	मेडिकल रेकर्डर	१	१	१	१
	लेखापाल / स.लेखापाल	१	२	२	~
	रिसेप्सनिस्ट	~	~	~	~
	स्टोरकिपर	~	~	~	~

सेवा समूह	पदनाम	२५ शैया	५० शैया	१०० शैया	२०० शैया
	स्टोर अधिकृत	~	~	~	१
	मेडिकल रेकर्ड अधिकृत	~	~	~	१
	सूचना प्रविधि अधिकृत	~	~	~	१
	सूचना प्रविधि सहायक	~	~	~	~
	हाउस किपर	१	१	१	२
	इलेक्टिसियन	~	~	~	~
	लिफ्ट अपरेटर	~	~	~	~
	प्लम्वर	~	~	~	~
	बगैंचे	~	~	~	~
	ड्राइभर	~	~	~	~
	वार्ड एटेन्डेन्ट	~	~	~	~
	सुरक्षा गार्ड	~	~	~	~
	परामर्शदाता	१	१	१	१
	सरसफाइ सहायक	३	५	१०	१५

* = Desirable

= पार्ट टाइम

@ = नर्सिङ विषयमा स्नातकोत्तर

~ = आवश्यकता अनुसार

(१६) **स्वास्थ्यजन्य फोहरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी मापदण्डः-**

स्वास्थ्यजन्य फोहरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धीः स्वास्थ्यजन्य फोहरमैला व्यवस्थापनका लागि देहाय बमोजिमका मापदण्ड हुनु पर्नेछः-

(क) **तयारी र क्षमता अभिबृद्धिः**

(१) प्रत्येक स्वासथ्य संस्थामा स्वास्थ्यजन्य फोहरमैला व्यवस्थापनका अद्यावधिक कार्ययोजना तयार गरी स्वास्थ्य

संस्था प्रमुखबाट प्रमाणित गराई कार्यान्वयनमा ल्याउनु पर्नेछ।

(२) स्वास्थ्य संस्थामा संस्था प्मुखको नतृत्व तथा हरेक विभागहरुको सदस्यता रहने गरी स्वास्थ्यजन्य फोहरमैला व्यवस्थापन समिति गठन गर्ने र हरेक पदाधिकारी तथा सदस्यहरुको भुमिका तथा जिम्मेवारीहरु निर्दिष्ट रुपमा परिभाषित गरी सम्बन्धितलाई जानकारी दिने र पालना गर्नु, गराउनु पर्दछ।

(३) स्वास्थ्य संस्थामा स्वास्थ्यजन्य फोहरमैला व्यवस्थापनका लागि एक तालिम प्राप्त व्यक्ति तोकि जिम्मेवारी दिनु पर्दछ।

(४) अस्पताल सफा, स्वच्छ र दुर्गन्ध रहित हुनु पर्नेछ। अस्पतालको स्वास्थ्यजन्य "फोहरमैला व्यवस्थापन निर्देशिका २०७७" अनुसार हुनु पर्नेछ।

(ख) **उत्पादन तथा वर्गीकरणः**

(१) स्वास्थय संस्थाका वार्ड/युनिटहरुमा फोहरमैला स्रोतमा नै छुट्याई तोकिएका कन्टेनरमा जम्मा गर्नु पर्दछ र सो को जानकारी सेवाग्राही र कुरुवालाई दिनु पर्दछ।

(२) फोहरको वर्गीकरण गर्न विभिन्न रंगका बाल्टिन वा विनहरुको उचित प्रयोग सहितको व्यवस्थापन गर्नु पर्नेछ।

(३) फोहर व्यवस्थापनमा प्रयोग हुने बिन/ बाल्टीनहरुमा देहाय बमोजिम रंग कोडिङ्ग मापदण्ड लागू गरिएको हुनु पर्नेछः-

- हरियो रङः कुहिने सामान्य फोहरका लागि
- नीलो रङः नकुहिने सामान्य फोहरका लागि
- रातो रङः जोखिमयुक्त फोहरका लागि संक्रमित, प्याथोलोजिकल, धारिलो, औषधीजन्य तथा साइटोटोक्सिक
- पहेलो रङः जोखिमयुक्त रसायनिक फोहरका लागि

- कालो रङः जोखिमयुक्त रेडियोधर्मी फोहरका लागि

(४) फोहर वर्गीकरण, संकलन तथा भण्डारणमा प्रयोग हुने हरेक बिन/ बाल्टिन (औषधी उपचार ट्रलिमा प्रयोग हुने समेत) मा तस्वीर तथा विवरण सहितको लेबलिङ्ग गर्नु पर्नेछ।

(५) संक्रमित सुई नष्ट गर्ने उपकरण (Needle Cutter वा Needle destroyer) को प्रावधान भएको हुनु पर्नेछ।

(ग) **भण्डारण र ओसार पसारः**

(१) साधारण, संक्रमित, धारिलो, औषधीजन्य तथा साइटोटोक्सिक, रसायनिक र रेडियोधर्मी जस्ता फोहरलाई छुट्टा छुट्टै भण्डारण गर्नु पर्छ।

(२) हावा र प्रकाश राम्ररी आउने छुट्टै कोठा/ स्थानको व्यवस्था गरी संक्रमित फोहरलाई गर्मी मौसममा २४ घण्टा र जाडो मौसममा ४८ घण्टा भित्र बिसर्जन गर्ने व्यवस्था गर्नु पर्दछ।

(३) सामान्य र जोखिमयुक्त फोहर छुट्ट छुट्टै ट्रलिको प्रयोग गरी भिडभाड नहुने समय र क्षेत्र हुदै सुरक्षित साथ फोहर ओसार पसार गर्नु पर्दछ।

(घ) **फोहरको उपचार (Treatment)ः**

(१) संक्रमित फोहरको उपचारः देहाय बमोजिमको प्रविधि प्रयोग गरी संक्रमित फोहरको निसंक्रमण गर्नु पर्नेछः-

(अ) नबाल्ने प्रविधिहरु (Non-burn technologies) जस्तै अटोक्लेभ (autoclave), माइक्रोवेभ (microwave), घर्षण तापमा आधारित (frictional heat based) आदि।

(आ) रसायनिक विधिमा आधारित (Chemical Disinfection) I

(इ) इन्क्यापसुलेशन (Encapsulation)

(ई) सेप्टिक कंक्रिट भल्ट (Septic concrete vault) र धारिलो संक्रमित फोहरका लागि खाडल।

(२) प्याथोलोजिकल फोहरको उपचारः देहाय बमोजिम तिकाले प्याथोलोजिकल फोहरको उपचार गर्नु पर्नेछः-

(अ) साल हाल्नका लागि खाल्डोको व्यवस्था (प्लासेन्टा पीट)

(आ) एनेरोबिक डाइजेस्टर/ बायोग्यासको व्यवस्था

(३) रसायनिक फोहरको उपचारः देहाय बमोजिम तरिकाले रसायनिक फोहरको उपचार गर्नु पर्नेछः-

(अ) निर्यातकर्ता/ उत्पादकलाई नै फिर्ता गर्ने नीति (Return Back Policy)

(आ) इनक्यापसुलेशन (Encapsulation)/ निष्कृय पारेर (Inertization)

(४) औषधीजन्य फोहरको उपचारः देहाय बमोजिम तरिकाले औषधीजन्य फोहरको उपचार/ व्यवस्थापन गर्नु पर्नेछः-

(अ) निर्यातकर्ता/ उत्पादकलाई नै फिर्ता गर्ने नीति (Return Back Policy)

(आ) इनक्यापसुलेशन (Encapsulation)/ निष्कृय पारेर (Inertization)

(इ) अल्कलाइन हाइड्रोलाइसिस Alkaline Hydrolysis पद्दति

(५) साइटोटक्सिक फोहरको उपचार (Cytotoxic)ः देहाय बमोजिम तरिकाले साइटोटक्सिक फोहरको उपचार गर्नु पर्नेछः-

(अ) निर्यातकर्ता/ उत्पादकलाई नै फिर्ता गर्ने नीति (Return Back Policy)

(आ) इनक्यापसुलेशन (Encapsulation)/ निष्कृय पारेर (Inertization)

(इ) रसायनिक तथा भौतिक उपचार (Neutralization, Detoxification, Chemical reduction or oxidation, hydrolysis and others)

(६) फोहर उत्पादन हुने स्वास्थ्य संस्थास्तरमा नै उत्पादित फोहरको निसंक्रमण गर्नु पर्नेछ।

(ङ) **फोहरमैलाको विसर्जन (Disposal):**

(१) तोकिएका प्रविधिहरुबाट उपचार गरे पश्चात साधारण फोहरलाई स्थानीय तहको फोहर संकलन तथा व्यवस्थापन प्रणालीसँग एकीकृत रुपमा विसर्जन गर्ने वा पुनचक्रिय गर्न मिल्ने असंक्रमित सामग्रीहरुलाई पुनचक्रिय प्रणालीमा लैजाने गर्नु पर्नेछ।

(२) कुहिने फोहरमैलाहरुलाई प्राङगारिक मल बनाएर वा बायोग्यास (anaerobic digestion/ biogas) प्रविधि प्रयोग गरी विसर्जन गर्नु पर्नेछ।

(च) **व्यक्तिगत सुरक्षाका उपायहरुः**

(१) फोहर व्यवस्थापन गर्दा व्यक्तिगत सुरक्षा कवच (टोपी, मास्कम ग्लोबस, चस्मा, गाउन, फेस सिल्ड आदि) को प्रयोग गर्नु पर्नेछ।

(२) स्वास्थ्यकर्मी, फोहर संकलक तथा सम्बन्धित पेशाकर्मीहरुके प्रोटोकल अनुसार हेपाटाइटिस बी (Hepatitis B), टीटानस (Tetanus) लगायतका संक्रमण विरुद्धको खोप लगाएको हुनु पर्नेछ।

(३) Post Exposure Prophylaxis (PEP) सुविधा नभएका स्वास्थ्य संस्थाहरुले उक्त सेवाका लागि सेवा प्रदायक संश्थाको पहिचान गरी सम्बन्धित कर्मचारीलाई सो को पूर्व जानकारी दुनु पर्दछ।

(छ) **दिगो व्यवस्थापनको लागि थप सहयोगी क्रियाकलापः** उपचार गर्ने प्रविधि, प्रणाली तथा मेशिनहरुको विभिन्न परीक्षण माध्यमहरुबाट (biological indicators e.g.: Spores or other tests) नियमित रुपमा परीक्षण तथा भ्यालिडेसन (Validation) गरी निर्मलिकरण गर्ने क्षमताको नियमन गर्नु पर्नेछ।

अनुसूची-६
(नियम ५ को उपनियम (५) सँग सम्बन्धित)
इजाजतपत्रको ढाँचा

....

....

सञ्चालन इजाजतपत्र

इजाजतपत्र नं.

श्री..................................

....।

स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन गर्न इजाजतका लागि मिति ....मा प्राप्त निवेदनउपर कारबाही हुँदा यस .... संस्थालाई सञ्चालन गर्न दिने गरी मिति .... निर्णय भएकाले कर्णाली प्रदेश स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०७८, कर्णाली प्रदेश स्वास्थ्य सेवा नियमावली, २०८० र देहाय बमोजिमको शर्तको अधीनमा रही म.न.पा/ उप.म.न.पा/ न.पा./ गा.पा................................शैया क्षमताको ....स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन गर्न कर्णाली प्रदेश स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०७८, कर्णाली प्रदेश स्वास्थ्य सेवा नियमावली, २०८० को नियम (६) बमोजिम यो इजाजतपत्र दिइएको छ।

१ स्वास्थ्य संस्था तथा त्यस्तो संस्थाले प्रदान गर्नुपर्ने सेवाः

२. इजाजत कायम रहने अवधिः

इजाजतपत्र दिने अधिकारीकोः-

दस्तखतः

नामः

दर्जाः

मितिः

(इजाजतपत्रको पछाडिको पृष्ठमा लेखिने)

इजाजतपत्र प्राप्त संस्थाले पालना गर्नुपर्ने सर्तहरूः

(क)स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन गर्दा तोकिएको न्यूनतम मापदण्ड पालना सम्बन्धमा स्वमूल्याङ्कन गरी गुणस्तर सुधार गर्दै जानुपर्ने।

(ख) नेपाल सरकारबाट स्वीकृत गरिएको सरकारी कार्यक्रम लागू गर्नुपर्ने।

(ग) प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तहले जारी गरेका नीति तथा कार्यक्रम लागू गर्ने।

(घ) मन्त्रालयले समय समयमा तोकेका अन्य सर्त पालना गर्नुपर्ने।

<u>इजातजपत्रको नवीकरण</u>

स्वास्थ्य संस्थाको नाम र ठेगाना	नवीकरण मिति	बहाल रहने मिति	नवीकरण गर्ने अधिकारीको नाम र पद	दस्तखत	कार्यालयको छाप

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

अनुसूची-७

(नियम ६ को उपनियम (१) सँग सम्बन्धित)

नवीकरणका लागि दिइने निवेदनको ढाँचा

श्री ....कार्यालय

....

विषयः इजाजतपत्र नवीकरण सम्बन्धमा।

त्यस मन्त्रालयबाट मिति .... मा प्रदान गरिएको इजाजतपत्रको अवधि मिति ....मा समाप्त हुने भएकाले इजाजतपत्रको नवीकरण गराउनका लागि कर्णाली प्रदेश स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०७८ र कर्णाली प्रदेश स्वास्थ्य सेवा नियमावली, २०८० को नियम (७) बमोजिम यो निवेदन पेस गरेको छु।

संलग्न विवरण कागजात :

1_ संस्थाको इजाजतपत्र र पछिल्लो आर्थिकको वर्षको कर चुक्ताको प्रमाणपत्र,

2_ नियम १५ बमोजिमको स्वमूल्याङ्कन प्रतिवेदन, नियमित रूपमा पेस गरेको प्रमाणपत्र

3_ स्वास्थ्य संस्था तथा सेवा सञ्चालन सम्बन्धी मापदण्ड कायम गरेको पुस्टायाइँ सहितको स्वघोषणा

4_ नियम १९ बमोजिमको आकस्मिक उपचार कोषमा जम्मा गरेको रकम प्रमाण।

स्वास्थ्य संस्थाको छापः

स्वास्थ्य संस्थाको तर्फबाट निवेदन दिने व्यक्तिकोः—

दस्तखतः

नाम, थरः

पदः

मितिः

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

अनुसूची-८
(नियम १६ सँग सम्बन्धित)
आधारभूत स्वास्थ्य सेवा

(१) खोप सेवाः

बालबालिकाको लागि खोप सेवा	बि.सि.जि., पोलियो खोप, निमोकोकल, डिपिटी, हिब, हेपाटाइटिस बी, दादुरा-रुबेला, जापानिज इन्सेफलाइटिस र रोटा भाइरसको खोप।
गर्भवती महिला तथा प्रजनन उमेरका महिलाको लागि खोप सेवा	धनुष्टङ्कार तथा भ्यागुते रोग विरुद्ध खोप (Tetanus and Diptheria/ Td vaccine), Human Papilloma Virus (HPV) vaccines I

(२) एकीकृत नवजात शिशु तथा बालरोग व्यवस्थापन, पोषण सेवा, गर्भवती, प्रसव तथा सुत्केरी सेवा, परिवार नियोजन, गर्भपतन तथा प्रजनन स्वास्थ्य जस्ता मातृ, नवजात शिशु तथा बाल स्वास्थ्य सेवाः

(क) नवजात शिशु तथा बालरोग व्यवस्थापनः

नवजात शिशु तथा बालरोग व्यवस्थापन सेवा	दुई महिना सम्मको शिशुको स्याहार तथा उपचार देहाय बमोजिमका अवस्था भइका नवजात शिशुको स्तरीय उपचार पद्धति अनुसार आधारभूत सेवा प्रदान गर्नुपर्नेः- अ. नवजात सङ्क्रमण (Neonatal sepsis), आ. निसास्सिइको नवजात शिशु (Birth asphyxia), इ. शिताङ्गत (Hypothermia), ई. कमलपित्त (Jaundice), उ. कम जन्मतौल (Low birth weight),

	ऊ. समय नपुगी जन्मेका (Premature Birth), ऋ. स्तनपान तथा खुवाउने सम्बन्धी समस्या (Feeding Problems), ऌ. नाभी सम्बन्धी समस्या, ऍ. रगतमा ग्लुकोजको कमी, ऐ. जन्मजात विकलाङ्गता (Birth Defect)। <u>दुई महिना देखि पाँच बर्षसम्मका बालबालिकाको स्याहार तथा उपचार</u> देहाय बमोजिमको अवस्थामा प्रचलित उपचार पद्धति अनुसर आधारभूत सेवा प्रदान गर्नु पर्नेः अ. शीघ्र श्वासप्रश्वास सङ्क्रमण, आ. निमोनिया, इ. औलो, ई. झाडापखाला, उ. दादुरा, ऊ. कुपोषण, ऋ. कानको सङ्क्रमण।

(ख) <u>पोषण सेवाः</u>

पोषण सम्बन्धी सेवा	<u>पोषण परामर्श तथा कुपोषणको व्यवस्थापन</u> <u>पोषण परामर्शः</u> (क) गर्भवती महिलालाई पोषण परामर्श, आमाको स्तनपान गराउने लगायत बालबालिकाको लागि पोषण परामर्श । (ख) आहार विविधीकरण (डाइट्रि डाइभरसिफिकेसन) परामर्श सेवा र प्रदर्शन।

	(ग) शीघ्र कुपोषणको प्रचलित उपचार पद्धति अनुसार निदान र व्यवस्थापन। (घ) जटिल शीघ्र कुपोषणको प्रचलित उपचार पद्धति अनुसार निदान र प्रेषण सेवा। <u>सुक्ष्म पोषण पुरकता (माइक्रोन्युट्रिएन्ट सप्लिमेन्टेसन)</u> (क) पाँच वर्षमुनिका बालबालिकाको लागिः भिटामिन ए क्यापसुल। (ख) गर्भवती महिलाका लागिः आइरन चक्की। (ग) सुत्केरी महिलाका लागिः आइरन चक्की। (घ) बाह्र महिनादेखि उनन्साठी महिनासम्मका बालबालिका तथा स्कूल जाने बालबालिकाको लागि (विद्यालय मार्फत): जुकाको औषधी। (ङ) गर्भवती महिलाका लागिः जुकाको औषधी। (च) दुई वर्ष मुनिका बालबालिकाको लागिः वृद्धि अनुगमन तथा परामर्श। (छ) बी.एम.आई. जाँच तथा परामर्श।

(ग) <u>गर्भवती, प्रसव तथा सुत्केरी सेवाः</u>

गर्भवती जाँच सेवा	१. सामान्य गर्भावस्थाको पहिचान, परामर्श, प्रचलित उपचार पद्धति अनुसार व्यवस्थापन र प्रेषण, २. उच्च जोखिम गर्भावस्थाको पहिचान, परामर्श, प्रचलित पद्धति अनुसार व्यवस्थापन र प्रेषण।
प्रसव तथा सुत्केरी सेवा	सामान्य सुत्केरी सेवा परामर्श, जटील सुत्केरीको पहिचान, व्यवस्थापन र प्रेषण सेवा, १. सुत्केरी पश्चात प्रचलित उपचार पद्धति अनुसार व्यवस्थापन, परिवार नियोजन सेवा तथा परामर्श, २. प्रचलित उपचार पद्धति अनुसार तत्काल तथा आवश्यक नवजात सुत्केरी सेवा।

(घ) <u>परिवार नियोजन, गर्भपतन सेवा, प्रजनन स्वास्थ्य समस्या तथा महिला क्यान्सर सम्बन्धी सेवाः</u>

परिवार नियोजन	परिवार नियोजन परामर्श तथा सेवाः पुरुष कण्डम, गर्भ निरोधक चक्की, गर्भ निरोधक सुई।
गर्भपतन सम्बन्धी सेवा	१. सूचीकृत स्वास्थ्य संस्थाबाट सुरक्षित गर्भपतन सेवा, परामर्श तथा प्रेषण, २. गर्भपतन पश्चात सेवा तथा आवश्यक परामर्श र परिवार नियोजन सेवा समेत।
प्रजनन स्वास्थ्य	१. आङ खस्ने समस्याः शीघ्र

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

रुग्णता	पहिचान तथा परामर्श, २. प्रजनन फिस्टुला (अव्स्ट्रेटिक फिस्टूला): शीघ्र पहिचान तथा परामर्श र प्रेषण।
महिलामा हुने क्यान्सर	१. पाठेघरको मुखको क्यान्सरः सामान्य जाँच, परामर्श तथा प्रेषण, २. स्तन क्यान्सरः प्रारम्भिक जाँच, परामर्श तथा प्रेषण,
किशोरावस्थामैत्री सेवा	किशोर किशोरीमैत्री सूचना तथा परामर्श सेवा, स्वास्थ्य सेवा।

(३) <u>सरुवा रोग सम्बन्धी सेवाः</u>

एच. आई. भी./एड्स	परामर्श, अवसरवादी सङ्क्रमण (अपरच्यूनिष्टिक इन्फेक्सन) को व्यवस्थापन।
क्षयरोग	निदान तथा उपचार (पहिलो लाइनको औषधी)।
औलो	निदान तथा उपचार (प्रभावित क्षेत्रमा मात्र)।
जनावर टोकाइ	जोखिम लेखाजोखा, लाक्षणिक उपचार, परामरश तथा प्रेषण।
कुष्ठरोग	निदान, उपचार तथा प्रेषण।
कालाजार	परामर्श तथा प्रेषण।
डेंगु	परामर्श तथा प्रेषण।
फाइलारियासिस	परामर्श तथा प्रेषण।
पाचन प्रणाली सम्बन्धी सङ्क्रमण (Gastrointestinal	(क) सामान्य झाडापखाला: जल-वियोजनको लेखाजोखा र उपचार,

Infections)	(ख) आउँ (Dysentery): प्रारम्भिक निदान (Provisional Diagnosis) उपचार र प्रेषण, (ग) म्यादेज्वरो प्रारम्भीक निदान (Provisional Diagnosis) र लाक्षणिक उपचार तथा प्रेषण, (घ) जुका तथा पाचन प्रणालीका अन्य परजीवी सङ्क्रमणः प्रारम्भिक निदान, उपचार।
श्वासप्रश्वास प्रणाली सम्बन्धी सङ्क्रमण	(क) मौसमी इन्फ्लुएन्जा: प्रारम्भिक निदान लाक्षणिक उपचार तथा प्रेषण, (ख) श्वासप्रश्वास नली सङ्क्रमण (Sinusitis, Pharyngitis, Tonsillitis, Bronchitis, Pneumonia): प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार तथा प्रेषण।
बिबिराजन्य रोग	(क) दादुरा: प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचात तथा प्रेषण, (ख) ठेउला (Chickenpox): प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार तथा प्रेषण, (ग) रुबेला: प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार तथा प्रेषण।
हाँडे (Mumps)	प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार तथा प्रेषण।

छाला (Skin) तथा नरम तन्तु (Soft Tissue) सङ्क्रमण	(क) लुतो (Scabies): निदान र उपचार, (ख) जुम्रा (Pediculosis): निदान र उपचार, (ग) छालाको सङ्क्रमण (Cellulitis), पिलो (Abscess), फोडा (Boil furunculosis): निदान र उपचार तथा प्रेषण, (घ) दाद (Ringworm) तथा अन्य ब्याक्टेरिया (Bacteria) र ढुसीजन्य (Fungal) छाला रोगः निदान र उपचार तथा प्रेषण।
आँखा सम्बन्धी सङ्क्रमण	आँखामा सङ्क्रमणः प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार तथा प्रेषण नवजातमा आँखा पाक्ने समस्या (Opthalmia Neonatorum)ः प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार तथा प्रेषण।
नाक र कानको सङ्क्रमण	(क) कानमा सङ्क्रमणः प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार तथा प्रेषण, (ख) नाकमा सङ्क्रमणः प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार तथा प्रेषण।
मुख सम्बन्धी सङ्क्रमण	(क) मुख भित्रको सङ्क्रमणः प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार तथा प्रेषण, (ख) मुखको घाउः प्रारम्भिक

	निदान, लाक्षणिक उपचार तथा प्रेषण।
प्रजनन तथा यौन रोग	(क) तल्लो पेट दुखाइको (Lower abdominal Pain Syndrome): प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार, परामर्श तथा प्रेषण, (ख) पिसाब नलिबाट पिप आउने समस्या (Urethral Discharge Syndrome) प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार, परामर्श तथा प्रेषण, (ग) योनीबाट प्रदर आउने समस्या (Vaginal Discharge Syndrome): प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार, परामर्श तथा प्रेषण, (घ) योनी/लिङ्गमा घाउ आउने समस्या (Genital Ulcer Syndrome): प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार, परामर्श तथा प्रेषण, (ङ) अण्डकोषको थैली सुन्निने समस्या (Scrotal Swelling Syndrome): प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार, परामर्श तथा प्रेषण, (च) काँछको मिम्फग्रन्थी सुन्निने समस्या (Inguinal Bubo Syndrome): प्रारम्भिक

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

	निदान, लाक्षणिक उपचार, परामर्श तथा प्रेषण, (छ) मूत्रप्रणालीको सङ्क्रमण (Urinary Tract Infection): प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार, परामर्श तथा प्रेषण।

(४) नसर्ने रोग तथा शारीरिक विकलाङ्गता सम्बन्धी सेवा:

उच्च रक्तचाप	(क) प्रारम्भिक जाँच तथा जोखिम पहिचान, आकस्मिक उपचार, परामर्श सेवा तथा प्रेषण, (ख) उपचारको निरन्तरता।
मधुमेह (Diabetes mellitus)	(क) प्रारम्भिक जाँच तथा जोखिम पहिचान, परामर्श सेवा तथा प्रेषण, (ख) उपचारको निरन्तरता।
दीर्घकालिन अवरोधात्मक फोक्सोको रोग तथा दमको रोग (Chronic Obstructive Pulmonary Disease (COPD) and Asthma)	(क) प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार, परामर्श सेवा तथा प्रेषण, (ख) आकस्मिक उपचार।
हाडजोर्नी तथा मांसपेशीको दुखाई (Musculoskeletal Pain)	प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार, परामर्श तथा प्रेषण।
अम्लपित्त (Acid peptic disease)	प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार, परामर्श तथा प्रेषण।

आँखा सम्बन्धी समस्या	प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार, परामर्श तथा प्रेषण।
कान सम्बन्धी समस्या	प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार, परामर्श तथा प्रेषण।
मुख सम्बन्धी स्वास्थ्य समस्या	प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार, परामर्श तथा प्रेषण।
अपाङ्गता	प्रारम्भिक निदान, परामर्श तथा प्रेषण।

(५) <u>मानसिक रोग सम्बन्धी सेवाः</u>

सामान्य मानसिक स्वास्थ्य समस्या	प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार, परामर्श तथा प्रेषण।
मदिरा तथा लागू पदार्थ दुर्व्यसन	(क) लागू पदार्थ दुर्व्यसनः प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार, परामर्श तथा प्रेषण, (ख) मदिरापानको लत (Alcoholism/ dependency) को जाँच र प्रारम्भिक व्यवस्थापन, प्रेरणादायी अन्तरक्रिया (Motivational Interviewing), प्रेषण र परामर्श।

(६) <u>जेष्ठ नागरिक स्वास्थ्य सम्बन्धी सेवाः</u>

जेष्ठ नागरिकको स्वास्थ्य समस्या	(क) प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार, परामर्श तथा प्रेषण, (ख) स्वास्थ्य प्रवर्द्धन सेवा, (ग) Physiotherapy and Rehabilitation (घ) पोषण।

(७) सामान्य आकस्मिक अवस्थाका सेवाः

चोटपटक तथा घाउखटिरा	(क) घाउ चोटको मलमपट्टी र आवश्यकता अनुसार प्रेषण र परामर्श, (ख) काटेको ठाउँमा टाँका लगाउने र आवशयकता हनुसार प्रेषण र परामर्श, (ग) पिलो फोडाको उपचार र आवश्यकता अनुसार प्रेषण र परामर्श।
आकस्मिक अवस्थाको प्राथमिक व्यवस्थापन	(क) अघात (Shock): व्यवस्थापन तथा आवश्यकता अनुसार प्रेषण सेवा, (ख) मुर्छित अवस्थाको लेखाजोखाः प्रारम्भिक व्यवस्थापन र आवश्यकता अनुसार उपचार र प्रेषण, (ग) कन्भल्जनः व्यवस्थापन तथा आवश्यकता अनुसार प्रेषण सेवा, (घ) दुर्घटनाबाट गम्भीर घाइते बिरामीः स्थिर बनाउने, आवश्यक व्यवस्थापन र प्रेषण सेवा, (ङ) हाड भाँचिएको वा जोर्नी खुस्केको (Joint subluxation, dislocation): स्थिर बनाउने, निदान, लाक्षणिक उपचार,

	परामर्श तथा प्रेषण, (च) विषादी सेवनः पेट सफा गर्ने (Gastric Lavage) लगायतका प्रारम्भिक व्यवस्थापन, उपलब्ध प्रति-बिषादी (antidote) को प्रयोग तथा आवश्यकता अनुसार प्रेषण सेवा, (छ) पानीमा डुबेको (Drowning): प्रारम्भिक व्यवस्थापन र आवश्यकता अनुसार प्रेषण सेवा।
आँखा, नाक, कान र घाँटीसँग सम्बन्धित आकस्मिक अवस्था	(क) घाँटीमा बाह्यपदार्थ (foreign body): प्राथमिक उपचार, परामर्श तथा प्रेषण, (ख) आँखामा बाह्यपदार्थ (foreign body): प्राथमिक उपचार, परामर्श तथा प्रेषण, (ग) कान भित्र बाह्यपदार्थ (foreign body): प्राथमिक उपचार, परामर्श तथा प्रेषण, (घ) नाकबाट रगत आउने समस्या (Epistaxis): प्राथमिक उपचार, परामर्श तथा प्रेषण।
सर्पदंश	(क) प्राथमिक उपचार, परामर्श तथा प्रेषण।

(८) <u>स्वास्थ्य प्रबर्द्धन सेवाः</u>

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

स्वास्थ्य प्रबर्द्धन सेवा	जनचेतनामूलक सूचना तथा सञ्चार सामग्री/व्यवहार परिवर्तन सञ्चार तथा परामर्श सेवा।

(९) आयुर्वेद तथा अन्य परम्परागत स्वास्थ्य सेवाः

आयुर्वेद	(क) पूर्व/पञ्च कर्म सेवा, (ख) योग सेवा, (ग) सतावरी (सुत्केरी आमाको लागि)।
होमियोपेथिक	(क) मुसा (थुजा) को निदान र उपचार, (ख) छालाको एलर्जीको निदान र उपचार, (ग) टन्सिलको निदान र उपचार, (घ) अम्लपित्तको निदान र उपचार, (ङ) दुबीको निदान र उपचार, (च) हाडजोर्नीको समस्या (Arthritis) ।

* स्तरीय उपचार प्रोटोकलले तोके बमोजिमको सेवा प्रदान गर्नु पर्ने।

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

अनुसूची-९
(नियम १६ सँग सम्बन्धित)
विशेषज्ञ स्वास्थ्य सेवा

१. जनरल फिजिसिय सेवा,
२. जनरल सर्जरी सेवा,
३. स्त्रीरोग तथा प्रसूती सेवा,
४. बाल तथा शिशु सेवा,
५. एनेस्थेसियोलोजी सेवा,
६. हाडजोर्नी सेवा,
७. दन्त चिकित्सा सेवा,
८. नाक, कान र घाँटी सेवा सम्बन्धी,
९. चर्म तथा यौनरोग,
१०. मानसिक रोग सेवा,
११. रेडिएसन ओन्कोलोजी सेवा,
१२. रेडियोलोजी इण्ड इमेजिङ सेवा,
१३. रेडियोथेरापी सेवा,
१४. अप्थाल्मोलोजी सेवा,
१५. प्याथोलोजी सेवा,
(क) बायोकेमेष्ट्री,
(ख) माइक्रोबायलोजी,
(ग) हेमाटोलोजी।
१६. फार्मेसी सेवा,
१७. क्लिनिकल फर्माकोलोजी,
१८. फरेन्सिक मेडिसिन सेवा,
१९. जनरल प्राक्टिस सेवा,
२०. फिजियोथेरापी सेवा,
२१. आयुर्वेद सेवा,
२२. मन्त्रालयले तोकेका अन्य सेवा।

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

अनुसूची-१०

(नियम १६ सँग सम्बन्धित)

आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा

क.स.	आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा	स्वास्थ्य समस्या
१	श्वासप्रश्वास सम्बन्धी	Acute Exacerbation of Chronic Obstructive Pulmonary Disease, Acute Mountain Sickness, Acute Pulmonary Embolism, Acute Pulmonary Oedema, Acute Respiratory Failure, Acute Respiratory Distress Syndrome (ARDS), Aspiration Pneumonia, Asthma, Decompression Syndrome, Foreign Body in Respiratory Tract, High Altitude Pulmonary Oedema (HAPE), Respiratory Acidosis, Respiratory Alkalosis, Ruptured Diaphragm, Status Asthmatics, Severe pneumonia, Tension Pneumothorax, Others
२	मुटु सम्बन्धी	Cardiac Arrythmias (e.g., Ventricular tachycardia, ventricular arrythmias), Cardiac Tamponade, Cardiogenic Shock, Congestive Cardiac Failure (CCF), Atrial Fibrillation, Heart Block, Infective Endocarditis, Ischemic Heart Diseases (e.g., Angina Pectoris, myocardial Infarction), Myocarditis, Pericardial Effusion, Pericarditis, Others
३	मस्तिष्क तथा नशा सम्बन्धी	Cerebrovascular Accident (CVA), Coma of any cause, Encephalitis, Encephalopathy (Hypoxic/Hepatic/uremic), Epilepsy, Guillain Barre Syndrome, High Altitude Cerebral Oedema (HACE), Meningitis, Status Epilepticus, Others
४	पेट सम्बन्धी	Acute Appendicitis, Acute Cholecystitis, Acute Pancreatitis, Duodenal Perforation, Erosive gastritis, foreign body in esophagus, Fulminant hepatitis Gastric perforation, Gastrointestinal Bleeding (upper & lower), Intestinal Obstruction, Intestinal Perforation Intussusception, Peritonitis, Ruptured Esophagus, Splenic rupture, Strangulated and obstructed hernia, Trauma to abdominal visceras Variceal Bleeding, Others

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

क्र.स.	आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा	स्वास्थ्य समस्या
५	मुत्र प्रणालीसँग सम्बन्धित	Acute retention urine Hematuria, Acute Pyelonephritis Pyonephrosis, Acute renal failure, Metabolic acidosis, and alkalosis, Testicular Torsion Paraphimosis Ruptured bladder, Others
६	प्रजनन स्वास्थ्य सम्बन्धी	Antepartum Hemorrhage ,Eclampsia ,Ectopic Rupture, Obstructed Labor ,Post-partum hemorrhage, Preeclampsia ,Pregnancy Induced Hypertension, Puerperal Sepsis ,Retention of Placenta ,Rupture Uterus ,Others
७	हाडजोर्नी सम्बन्धी	Fractures- e.g., Femur fracture, spine fracture, Compartment syndrome ,Lacerations ,Bleeding Amputations Gangrene ,Others
८	मेटाबोलिक एण्ड इन्डोक्राईनोलोजिकल सम्बन्धी	Adrenal Insufficiency Hypo/hyperkaliemia Hypo/hypernatremia ,Ketoacidosis Metabolic Alkalosis, Metabolic Acidosis ,Others
९	आँखा सम्बन्धी	Chemical burn Corneal ulcer Double vision ,Foreign Body in eye ,Sudden vision loss, Traumatic injury to eye ,Others
१०	नाक, कान र घाँटी सम्बन्धी	Epistaxis ,Foreign body in Nose, Choking ,Acute epiglottitis Others
११	पोलाई सम्बन्धी	Thermal burns Chemical burns ,Electrical injuries Lightening injuries ,Others

क्र.स.	आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा	स्वास्थ्य समस्या
१२	मानसिक स्वास्थ्य सम्बन्धी	Acute Psychosis ,Alcohol Intoxication ,Alcohol withdrawal syndrome ,Catatonic stupor ,Conversion Disorder Drug ,Toxicity Lithium ,Toxicity Delirium Tremens ,Narcoleptic Malignant Syndrome ,Panic Attack Schizophrenia Suicidal ,attempt Transient Situational Disturbances ,Violent and aggressive behavior or over excitement ,Others
१३	विषाक्तता र औषधीको ओभरडोज सम्बन्धी	Organophosphorus poisoning, Mushroom poisoning , Wild honey poisoning ,Dhatura poisoning , Paracetamol poisoning ,Zinc phosphide poisoning, Aluminum phosphide poisoning ,Drug overdose , Others
१४	सर्पदंश/ किराको टोकाईजनावरको / टोकाई सम्बन्धी	Snake bite Insect bite, Animal bite
१५	बाल रोग सम्बन्धी	Acute abdomen Central cyanosis, Coma (or seriously reduced level of consciousness), Diarrhoea with signs of dehydration, Neonatal emergencies (e.g., trachaeo-esophageal fistula, Imperforated anus, pin hole meatus, neonatal sepsis), Obstructed or absent breathing, Severe respiratory distress, Shock (cold extremities with capillary refill time > 3 second and weak and fast pulse) Seizures, Rashes (Viral exanthems), Others
१६	सामान्य आकस्मिक अवस्थाका स्वास्थ्य सेवा सम्बन्धी	घाउ चोटको मलमपट्टी र आवश्यकता अनुसार प्रेषण र परामर्श,

क्र.स.	आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा	स्वास्थ्य समस्या
	चोटपटक तथा घाउखटिरा	पिलो र फोडाको उपचार र आवश्यकता अनुसार प्रेषण र परामर्श, काटेको ठाउँमा टाँका लगाउने र आवश्यकता अनुसारप्रेषण र परामर्श।
१७	आकस्मिक अवस्थाको प्राथमिक व्यवस्थापन	आघात (Shock): व्यवस्थापन तथा आवश्यकता अनुसार प्रेषण।
		मुर्छित अवस्थाको लेखाजोखाः प्रारम्भिक व्यवस्थापन र आवश्यकता अनुसार उपचार र प्रेषण।
		कन्भल्जनः व्यवस्थापन तथा आवश्यकता अनुसार प्रेषण।
		दुर्घटनाबाट गम्भीर घाइते बिरामीः स्थिर बनाउने, आवश्यक व्यवस्थापन र प्रेषण।
		हाड भाँचिएको वा जोर्नी खुस्केको (Joint Subluxation, Dislocation): स्थिर बनाउने, निदान, दुखाईको व्यवस्थापन प्रेषण र परामर्श।
		पोलाई (Burn and scald): प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार, प्रेषण र परामर्श।
		विषादी सेवानः पेट सफा गर्ने (Gastric Lavage) लगायतका प्रारम्भिक व्यवस्थापन, उपलब्ध प्रति- विषादी (Antidote) को प्रयोग तथा आवश्यकता अनुसार प्रेषण।
		पानीमा डुबेको (Drowning): प्रारम्भिक व्यवस्थापन र आवश्यकता अनुसार प्रेषण।
	सर्पदंश	प्राथमिक उपचार प्रेषण र परामर्श।

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

अनुसूची-११

(नियम २४ सँग सम्बन्धित)

<u>स्वास्थ्य संस्थाको तहगत संरचना र सेवा</u>

स्वास्थ्य संस्थाको तह	प्रदान गर्ने न्यूनतम सेवा
आधारभूत स्वास्थ्य सेवा	(क) अनुसूची- ८ बमोजिमका आधारभूत स्वास्थ्य सेवा, (ख) मन्त्रालयले समय समयमा तोकेका अन्य सेवा
जनरल अस्पताल (२५ देखि ५० शैयासम्म)	(क) अनुसूची- ८ बमोजिमका आधारभूत स्वास्थ्य सेवा, (ख) देहाय बमोजिमका उपचारात्मक सेवा (बहिरङ्ग तथा अन्तरङ्ग) (१) जनरल फिजिसियन सेवा, (२) जनरल शल्यक्रिया सेवा, (३) स्त्रीरोग तथा प्रसुती सेवा, (४) बाल रोग तथा शिशु सेवा, (५) दन्त चिकित्सा सेवा, (६) हाडजोर्नी सेवा, (७) सामान्य आँखा उपचार सेवा, (८) फिजियोथेरापी सेवा, (९) एनेस्थेसियोलोजी सेवा। (ग) देहाय बमोजिमका निदानात्मक तथा अन्य सेवाः (१) रेडियो ईमेजिङ्ग सेवा, (२) प्रयोगशाला सेवा (हिस्टोसाइटोप्याथोलोजी सेवा बाहेक)। (घ) चौबिसै घण्टा उपलब्ध देहाय

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

	बमोजिमका सेवाः (१) शल्यक्रिया सहितको आकस्मिक सेवा, (२) आकस्मिक प्रयोगशाला, (३) रेडियो ईमेजिङ्ग सेवा, (४) रक्त सञ्चार सेवा, (५) फार्मेसी सेवा। (ङ) देहाय बमोजिमका सघन सेवाः (१) हाई डिपेन्डेन्सी युनिट (एच.डि.यू.), (२) सघन उपचार कक्ष (आइ.सि.यू.) (३) एस.एन.सि.यू. सेवा, (च) फार्मेसी सेवा। (छ) देहाय बमोजिमका अन्य सेवाः (१) सामाजिक सेवा ईकाइ/ एकद्वार सङ्कट व्यवस्थापन केन्द्र, (२) मेडिकोलिगल एण्ड फरेन्सिक सेवा, (३) पोषण पूनर्स्थापना सेवा, (४) हेमोडायलाइसिस सेवा। (ज) मन्त्रालयले समय समयमा तोकेका अन्य सेवा।
जनरल अस्पताल (१०० देखि २०० शैयासम्म)	(क) अनुसूची-८ बमोजिमका आधारभूत स्वास्थ्य सेवा, (ख) देहाय बमोजिमका उपचारात्मक सेवाः (१) जनरल फिजिसियन सेवा, (२) जनरल शल्यक्रिया सेवा, (३) स्त्रीरोग तथा प्रसुती सेवा, (४) बाल रोग तथा शिशु सेवा, (५) दन्त चिकित्सा सेवा,

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

	(६) हाडजोर्नी सेवा, (७) नाक, कान, घाँटी सेवा, (८) मानसिक रोग सेवा, (९) अप्थाल्मोलोजी सेवा, (१०) फिजियोथेरापी सेवा, (११) एनेस्थेसियोलोजी सेवा। (ग) देहाय बमोजिमका निदानात्मक तथा अन्य सेवाः (१) रेडियो ईमेजिङ्ग सेवा, (२) प्रयोगशाला (हिस्टोसाइटोप्याथोलोजी समेत) सेवा। (घ) चौविसैघण्टा उपलब्ध देहाय बमोजिमका सेवाः (१) शल्यक्रिया सहितको आकस्मिक सेवा, (२) आकस्मिक प्रयोगशाला, (३) रेडियो ईमेजिङ्ग सेवा, (४) रक्त सञ्चार सेवा, (५) फार्मेसी सेवा। (ङ) देहाय बमोजिमका सघन सेवाः (१) हाई डिपेन्डेन्सी युनिट (एच.डि.यू.), (२) सघन उपचार कक्ष (आइ.सि.यू.) (३) एस.एन.सि.यू. सेवा। (च) फार्मेसी सेवा, (छ) देहाय बमोजिमका अन्य सेवाः (१) सामाजिक सेवा ईकाइ/ एकद्वार सङ्कट व्यवस्थापन केन्द्र,

	(२) हेमोडायलाइसिस सेवा, (३) मेडिकोलिगल एण्ड फरेन्सिक सेवा, (ज) मन्त्रालयले समय समयमा तोकेका अन्य सेवा।
विशेषज्ञ अस्पताल (कम्तीमा १०० शैया) (थप गर्नु परेमा १०० ले भाग जाने सङ्ख्यामा)	(क) अनुसूची-८ बमोजिमका आधारभूत स्वास्थ्य सेवा, (ख) अनुसूची-९ बमोजिमका विशेषज्ञ सेवा, (ग) चौबिसै घण्टा उपलब्ध गराइने देहाय बमोजिमका सेवाः (१) शल्यक्रिया सहितको आकस्मिक सेवा, (२) आकस्मिक प्रयोगशाला, (३) रक्त सञ्चार सेवा, (४) आकस्मिक रेडियो ईमेजिङ्ग। (घ) देहाय बमोजिमका निदानात्मक सेवाः (१) प्रयोगशाला सेवा, (२) रेडियो ईमेजिङ्ग सेवा। (ङ) फार्मेसी सेवा, (च) देहाय बमोजिमका सघन उपचार सेवाः (१) हाई डिपेन्डेन्सी युनिट (एच.डी.यू.), (२) सघ उपचार कक्ष (आइ.सि.यू., एस.आइ.सि.यू., एम.आइ.सि.यू., सि.सि.यू.), (३) नवजात शिशु बाल सघन उपचार कक्ष (एन.आइ.सि.यू., पि.आइ.सि.यू.), (४) कार्डियाक क्याथेटराइजेशन सेवा। (छ) देहाय बमोजिमका अन्य सेवाः

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

	(१) सामाजिक सेवा ईकाइ, एकद्वार सङ्कट व्यवस्थापन केन्द्र, (२) मेडिकोलिगल एण्ड फरेन्सिक सेवा, (३) डाइटिक्स तथा पोषण पुनर्स्थापना सेवा, (४) हेमोडायलाइसिस सेवा। (ज) मन्त्रालयले समय समयमा तोकेका अन्य सेवा।
आयुर्वेद स्वास्थ्य केन्द्र (जनरल आयुर्वेद अस्पताल) (२५ देखि ५० शैयासम्म)	(क) आयुर्वेदिक आधारभूत स्वास्थ्य सेवा, (ख) उपचारात्मक सेवा (बहिरङ्ग), (ग) निदानात्मक सेवा, (घ) फिजियोथेरापी, (ङ) योग सेवा, (च) स्वस्थ जीवन शैली परामर्श र व्यवस्थापन, (छ) नस्य, (ज) बस्ती, (झ) पञ्च कर्म, (ञ) काय चिकित्सा, (ट) फिजियोथेरापी, (ठ) पुनर्स्थापना, (ड) क्षार सूत्र, (ढ) स्त्री रोग तथा बाल रोगसेवा, (ण) फार्मेसी सेवा, (त) निदानात्मक सेवा, (थ) अक्युपन्चर।
अन्य स्वास्थ्य संस्था	
स्वास्थ्य संस्थाको तह	**प्रदान गर्ने न्यूनतम सेवा**

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

१. प्रयोगशाला	
"सी" समूह प्रयोगशाला	"सी" समूहको प्रयोगशालाले देहाय बमोजिमका सेवा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ। (क) Hematology: TC, DC, Hemoglobin, ESR, Blood Grouping for non-transfusion purpose, BT, CT, (ख) Biochemistry: Sugar, Urea, Creatinine, Bilirubin T& D, S. Uric Acid, Total Protein, Serum albumin. (ग) Microbiology: Sputum AFB stain (Z-N stain). (घ) Tests by RDT: with simple interpretation. (ङ) Miscellaneous: Routine urine analysis, routine stool analysis, urine pregnancy test, stool for reducing substances. (च) Hematology: RBC count, PT, APTT, Platelet count, Hematocrit, Red cell Indices (छ) Biochemistry: SGOT, SGPT, ALP, Lipid profile, creatinine, sodium, potassium (ज) Microbiology: Gram stain and KOH mount for fungi Serological tests: RPR, widal test, ASO Titer, RA Factor, CRP Tests by RDT: All (झ) Miscellaneous: Stool for occult blood, Urine ketone bodies, urobilinogen, bile salt, bile pigment, Bence Jones protein. (ञ) Hematology: Absolute counts, Blood grouping for transfusion purpose, Cross matching and reticulocyte count, peripheral blood smear examination, (ट) Biochemistry: Cardiac Enzymes, other enzymes, Thyroid Function Test (T3, T4, TSH), (ठ) Microbiology: All routine bacteriology culture, ELISA for infectious disease, e.g., HIV, HBsAg, HCV etc.,

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

	(ड) Histopathology/ Cytopathology, Bone Marrow aspiration and biopsy service, (ढ) Miscellaneous: CSF and blood fluid analysis, Semen analysis.
२. विशेषज्ञ क्लिनिक	अनुसूची-९ अन्तर्गतका विशेषज्ञ सेवा मध्येका सेवा
३. पोलिक्लिनिक	आधारभूत स्वास्थ्य सेवा सहित उपचार सेवा, सामान्य शल्यक्रिया, प्रयोगशाला सेवा, USG र Radio Diagnosis सेवा
४. डेन्टल क्लिनिक	प्रारम्भिक दन्त सेवा समेत Tooth Extraction, RCT, Filling, Denture, Scaling, emergency oral trauma Management
५. आँखा उपचार केन्द्र	प्रारम्भिक आँखा उपचार सहित नेत्र विशेषज्ञले दिने अनय सेवा: (क) Visual Acuity, (ख) Refraction, (ग) Minor Treatment
६. पुनर्स्थापना केन्द्र (मनोसामाजिक) (कम्तिमा १० शैया) (थप गर्नु परेमा १० ले भाग जाने सङ्ख्यामा)	(क) पुनर्स्थापना केन्द्रमा रहेका बिरामीको स्वास्थ्य परीक्षण तथा सामान्य उपचार सेवा, (ख) योग तथा ध्यान, (ग) परामर्श सेवा तथा स्वास्थ्य शिक्षा, (घ) ओ.एस.टी, (ङ) हानी न्यूनीकरण, (च) स्वास्थ्य सुरक्षा।
७. पुनर्स्थापना केन्द्र (शारीरिक) (कम्तिमा २५ शैया सम्म) (थप गर्नु परेमा २५ ले भाग जाने	(क) Corrective Surgery, (ख) चौबिसै घण्टा आकस्मिक सेवा, (ग) प्रयोगशाला सेवा, (घ) Radio Imaging Service, (ङ) Physiotherapy, (च) Prosthesis, (छ) Screening and referral Service, (ज) Self-Care Service

सङ्ख्यामा)	
८. "ख" श्रेणीको रेडियो इमेजिङ्ग सेन्टर	एक्स-रे, अल्ट्रासाउण्ड, सिटी स्क्यान सेवामध्ये कम्तीमा कुनै एक सेवा दिने समयभर आकस्मिक उपचार सेवाको व्यवस्थापन हुनुपर्ने र आकस्मिक उपचार सेवाको लागि मापदण्ड तयार गर्नुपर्ने (प्राथमिक अस्पताल MSS सरहको)
९. हस्पिस केन्द्र (कम्तीमा २५ शैया)	(क) Nursing Care, (ख) Emergency Service, (ग) Pain Management, (घ) Symptomatic Management, (ङ) Palliative Care, (च) Holistic Counselling Service, (छ) Consultative Service, (ज) Spiritual Service.

निर्णय भएको मितिः २०८०/०६/०५

आज्ञाले,
डा. भोजराज शर्मा काफ्ले
प्रदेश सरकारको सचिव

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय, कर्णाली प्रदेश, सुर्खेतमा मुद्रित

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय